

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ – ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

“Χρυσή Εποχή της Φιλανθρωπίας;”
Εισαγωγή στις κυρίαρχες διαστάσεις που διαμορφώνουν τη
φιλανθρωπική χειρονομία στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ουρανία Γκότση

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:
Γεράσιμος Μοσχονάς, Αναπληρωτής Καθηγητής, Επιβλέπων
Γεράσιμος Κουζέλης, Καθηγητής
Φανή Κουντούρη, Επίκουρος Καθηγήτρια

Αθήνα, 2016

Copyright © Ουρανία Γκότση, 2016. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved. Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Για την Μελίτα,

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη – Abstract

Λίστα Διαγραμμάτων – Γραφημάτων – Πινάκων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1-3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ 4-5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Φιλανθρωπία: Πεδίο ορισμού και εννοιολόγηση

1.1	Εισαγωγή	6
1.2	Ετυμολογική διερεύνηση του όρου φιλανθρωπία	6-9
1.3	Η παράδοση και το περιεχόμενο της φιλανθρωπίας στη Δύση	9-13
1.4	Τα κίνητρα της φιλανθρωπίας	13-16
1.4.1	Οι οχτώ μηχανισμοί που ενεργοποιούν τη φιλανθρωπική δωρεά	15-16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Οι οργανωσιακές μορφές της Φιλανθρωπίας

2.1	Εισαγωγή	17
2.2	Οι φιλανθρωπικοί δρώντες	17-22
2.2.1	Ιδρύματα	17-19
2.2.2	Μη Κυβερνητικές (μη Κερδοσκοπικές) Οργανώσεις	19-20
2.2.3	Εθελοντές	20
2.2.4	Πρόσθετες επεξηγήσεις σχετικά με τη δομή των φιλανθρωπικών οργανώσεων	20-22
2.3	Στόχοι της φιλανθρωπίας	22-23
2.4	Πηγές των φιλανθρωπικών δωρεών	23-24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η Φιλανθρωπία την εποχή της Παγκοσμιοποίησης

3.1	Εισαγωγή	25
3.2	Παγκοσμιοποίηση	25-28
	3.2.1 Πώς επηρεάζει η παγκοσμιοποίηση τη φιλανθρωπία;	27-28
3.3	Οι κυρίαρχες τάσεις της φιλανθρωπίας	28-34
	3.3.1 Έμμεσος συσχετισμός του πλούτου με τη φιλανθρωπία	28-30
	3.3.2 Αύξηση του αριθμού των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων	30-32
	3.3.3 Έμφαση στην καινοτομία	32-34
3.4	Τα εμπόδια της παγκόσμιας φιλανθρωπίας	34-38
	3.4.1 Περιορισμοί από τη δωρήτρια χώρα για την εκροή κεφαλαίων	35-36
	3.4.2 Περιορισμοί από τη χώρα – αποδέκτη για την εισροή δωρεών	36-38
3.5	Οι έννοιες γύρω από το φιλανθρωποκαπιταλισμό	38-40
	3.5.1 Κοινωνική Επιχείρηση – Κοινωνικός Επιχειρηματίας	38-39
	3.5.2 Επιχειρηματική Φιλανθρωπία	39-40
	3.5.3 Εταιρική Προσφορά/Φιλανθρωπία – Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη	40
3.6	Η συζήτηση γύρω από το φιλανθρωποκαπιταλισμό	41-45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Τα δεδομένα της φιλανθρωπικής προσφοράς στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ

4.1	Εισαγωγή	46
4.2	Τα διαθέσιμα στοιχεία της φιλανθρωπίας στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	47-57
	4.2.1 Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	47-48
	4.2.2 Ολλανδία	49-52
	4.2.3 Ευρώπη	52-57
	4.2.3.1 Παγκόσμιος Δείκτης Προσφοράς (World Giving Index)	56-57
4.3	Η φιλανθρωπία στα κράτη της Ευρώπης	57-67
	4.3.1 Ηνωμένο Βασίλειο	58-59
	4.3.2 Αυστρία	59
	4.3.3 Βέλγιο	60
	4.3.4 Γαλλία	60-61
	4.3.5 Γερμανία	61-62
	4.3.6 Ιταλία	62-63
	4.3.7 Πολωνία	63-64

4.3.8	Ισπανία	64-65
4.3.9	Σουηδία	65-66
4.3.10	Ελβετία	66-67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ο ρόλος της φιλανθρωπίας στο πλαίσιο μιας Κοινωνίας Πρόνοιας

5.1	Εισαγωγή	68
5.2	Φιλανθρωπία και Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη	69-73
5.3	Εξερευνώντας το περιβάλλον εντός του οποίου τα ιδρύματα παράγουν αξία	73-77
5.3.1	Τα μοντέλα των ιδρυμάτων	75-77
5.4	Οι δυνατότητες της φιλανθρωπίας στα Ευρωπαϊκά Κράτη Πρόνοιας.	77-80

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

81-83

Βιβλιογραφία

84-90

Περίληψη

Στην παρούσα μελέτη θα προσπαθήσουμε να αποσαφηνίσουμε το ποικιλόμορφο μωσαϊκό της φιλανθρωπίας. Μέσα από τη προσέγγιση της διεθνούς πολιτικής οικονομίας, θα συνδέσουμε τη φιλανθρωπία με τις κυρίαρχες διαστάσεις που διαμορφώνουν την εξέλιξή της: την παγκοσμιοποίηση, το Κράτος Πρόνοιας και την Κοινωνία των Πολιτών. Σήμερα, η φιλανθρωπία αυξάνεται με ταχύτατους ρυθμούς. Ένα φαινόμενο με μακρά ιστορία γνωρίζει σημαντική απήχηση και αποδοχή. Τα ποσά που αναδιανέμονται μέσω των φιλανθρωπικών φορέων και οι υπηρεσίες που παρέχονται, βοηθούν στο να αναγνωριστεί η φιλανθρωπία ως ένας πολύτιμος δρώντας στη βελτίωση των όρων κοινωνικής ευημερίας. Οι συμπράξεις ανάμεσα σε εθελοντικές και κρατικές οργανώσεις το αποδεικνύουν σημαντικά. Ωστόσο, η φιλανθρωπία έχει πολύ δρόμο ακόμα να διανύσει. Η ελλιπής καταγραφή, περιγραφή και ερμηνεία του τομέα από την επιστημονική κοινότητα, δεν ευνοεί τη πλήρη κατανόηση ή εκτίμηση των δυνατοτήτων του. Την ίδια ώρα, οι αδιαφανείς πρακτικές εξισώνουν συχνά τη φιλανθρωπική πρακτική με ιδιοτελείς σκοπιμότητες και εξυπηρέτηση συμφερόντων. Η σχέση της φιλανθρωπίας με την παγίωση των ανισοτήτων περιγράφει με σαφήνεια τη σκοτεινή πλευρά της, χωρίς ωστόσο να υπερέχει της φωτεινής. Η φιλανθρωπία στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον έχει αναλάβει καίριο ρόλο στην εξυπηρέτηση του συλλογικού συμφέροντος, μίας πρακτικής που προηγουμένως άνηκε μόνο στις κυβερνήσεις. Από τη διερεύνηση του φαινομένου συνάγεται ότι η νέα “Χρυσή” Εποχή της φιλανθρωπίας την οποία διανύουμε, εμποδίζεται από αρκετές “γκρίζες” ζώνες, οι οποίες δεν επιτρέπουν τη πλήρη υιοθέτηση του θετικού προσδιορισμού. Η πληρέστερη μελέτη σε συνδυασμό με την άρση των νομικών εμποδίων, δύναται να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα του τομέα. Μέχρις ότου, τα ερωτηματικά παραμένουν.

Λέξεις – κλειδιά

φιλανθρωπία, παγκοσμιοποίηση, κράτος πρόνοιας, Κοινωνία των Πολιτών, συμπράξεις, συλλογικό αγαθό

Abstract

The purpose of this study is to clarify the colourful and complex philanthropic landscape. Through the approach of the international political economy, we'll try to link charity with the dominant dimensions that shape its development: globalization, welfare state and civil society. Nowadays, philanthropy is growing rapidly. A well known tradition with deep roots, philanthropy has made a comeback followed by an increasing attention. The overall estimations of philanthropic contributions on money and services, identify the charity as a valuable actor on the achievement of public good. Partnerships between voluntary and governmental organizations prove this assessment. However, many things need to be improved. The lack of scholarly attention on macroeconomic analysis shows that the knowledge on the nature and the extent of the philanthropy scale, are not fully estimated. At the same time, philanthropy has been targeted with great suspicion. Arbitrariness and unequal distribution of donations are the basic pitfalls of philanthropy. The dark side of philanthropy is directly correlated with inequality. Despite this great drawback, philanthropy is becoming more active within the public domain, the bespoke area of governments. So, many believe that we have entered in the second "Golden" age of philanthropy. I would argue that many things should be done, in order to remove the "gray" areas from this "golden" perception. A more comprehensive study in conjunction with the removal of legal barriers, may improve the efficiency of the sector. Till then, a question mark remains.

Keywords

philanthropy, globalization, welfare states, civil society, partnerships, common good

ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ – ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ - ΠΙΝΑΚΩΝ

Διάγραμμα 4.1 Giving USA, οι αριθμοί. Συνεισφορά ανά κατηγορία (σε ποσοστό του συνόλου)	48
Διάγραμμα 4.2 Giving USA, οι τάσεις της φιλανθρωπίας 2004 – 2014	48
Γράφημα 4.1 Το ποσοστό των δωρητών στον εθνικό πληθυσμό	53
Γράφημα 4.2 Εκτιμώμενος αριθμός δωρητών	53
Γράφημα 4.3 Ποσά που προσφέρουν τα άτομα (σε εκατομμύρια ευρώ)	54
Γράφημα 4.4 Ο αριθμός των ιδρυμάτων ανά χώρα	55
Γράφημα 4.5 Οι δαπάνες των ιδρυμάτων (σε εκατομμύρια ευρώ)	55
Πίνακας 2.1 Οι στόχοι της φιλανθρωπίας	23
Πίνακας 4.1 Πηγές συνεισφοράς 2013	51
Πίνακας 4.2 Δέκτες δωρεών 2013	51
Πίνακας 4.3 Συνολικά προσφερόμενα ποσά, 1995 – 2013 (Εκατομμύρια €)	51
Πίνακας 4.4 Εθελοντική εργασία 2002 – 2014	52
Πίνακας 4.5 Συγκριτικά δεδομένα Ευρώπης – Αμερικής (ιδρύματα, ιδιώτες)	56

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει σκοπό να παρουσιάσει τη μορφή και το ρόλο της σύγχρονης, ιδιωτικής φιλανθρωπίας¹. Το φιλανθρωπικό πεδίο, εξ ορισμού σύνθετο, χαρακτηρίζεται από σημαντικές ανακατατάξεις τόσο στο επίπεδο των μοτίβων που διέπουν τη πρακτική εφαρμογή του όσο και στο επίπεδο θεωρητικής διαβούλευσης. Όντας υπό συνεχή εξέλιξη, η όποια απόπειρα οριοθέτησης μιας πολύπλοκης μορφής ανθρώπινης οργάνωσης, προβάλλει την αναγκαιότητα σύλληψης και εξέτασης της υπό το πρίσμα της διεπιστημονικής προσέγγισης που προσφέρει η διεθνής πολιτική οικονομία.

Παράλληλα, λόγω του περιορισμένου χώρου αλλά και των διανοητικών περιορισμών του γράφοντα, η εργασία αυτή δεν δύναται παρά να λάβει μία εισαγωγική μορφή. Συνεπώς το πλαίσιο αναφοράς είναι η αποτύπωση των γενικών διαστάσεων που προσδιορίζουν τη φιλανθρωπία και η επισήμανση των χαρακτηριστικών εκείνων που θεωρούμε ότι επιδρούν καταλυτικά στη διαμόρφωσή της. Η συνοπτική προσέγγιση που θα ακολουθήσουμε, συνεπάγεται ένα αντάλλαγμα. Καθώς αδυνατούμε να επικεντρωθούμε σε όλες τις παραμέτρους αλλά μόνο να εισαχθούμε στη γενική εικόνα, μπορεί να θεωρηθεί ότι ο τρόπος που πραγματευόμαστε το ζήτημα είναι επιφανειακός, ίσως και αυθαίρετος. Ωστόσο, η ευρύτερη προσέγγιση επιλέγεται για δύο λόγους.

Πρώτον, η φιλανθρωπία δεν είναι ένα πρόσφατο φαινόμενο. Ως “*φίλος*” του “*ανθρώπου*” αναγνωρίζεται στις θεμελιώσεις των ανθρώπινων καταβολών που παρατηρούνται σε όλες τις κοινωνίες και τις χρονικές περιόδους. Το αίσθημα της δέσμευσης απέναντι στους άλλους και την κοινωνία περιγράφει την κινητήρια αρχή της. Ιδωμένη μέσα από μία μεγάλη γκάμα κινήτρων και πρακτικών, η φιλανθρωπία εξελίσσεται συνεχώς και ερμηνεύεται με βάση τα συμφραζόμενα. Έννοιες που τη συνοδεύουν όπως «*συλλογικό αγαθό*», «*κοινωνικό συμφέρον*» διαφέρουν ανάλογα με τις ευρύτερες συνθήκες στις οποίες εντάσσονται και από τις οποίες προκύπτουν. Συνεπώς, για να κατανοηθεί η φιλανθρωπία, πρέπει πρώτα να αποσαφηνιστεί το περιβάλλον και οι όροι που την ενεργοποιούν.

Δεύτερον, το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον στο υπό εξέταση ζήτημα αν και εξελίσσεται, δεν είναι ανεπτυγμένο. Πολλές έρευνες περιγράφουν μεμονωμένες πτυχές της φιλανθρωπίας ή αναφέρονται σε περιορισμένες χρονικές περιόδους. Πρόσθετα, η σημαντική απουσία συγκριτικών μακροοικονομικών αναλύσεων σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες δυσκολεύει τη πλήρη απεικόνισή της. Ειδικά στην Ελλάδα, η εμπειρική μελέτη στο συγκεκριμένο πεδίο απουσιάζει σημαντικά, ενώ οι περισσότερες έρευνες που δίνουν κάποιες ασφαλείς ενδείξεις, προκύπτουν όχι από την εξέταση του όρου “*φιλανθρωπία*” αλλά από τη θεωρητική διεύρυνση (Τρίτος Τομέας ή Κοινωνία των Πολιτών)

¹ Ο όρος «ιδιωτική φιλανθρωπία» αφορά τις εθελοντικές-ιδιωτικές «κοινωνικές μεταβιβάσεις» και διαχωρίζεται σαφώς από τις νομικά κατοχυρωμένες κρατικές.

ή ειδικεύσει του (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις). Ως εκ τούτου, η όποια ανάλυση συγκεκριμένων πτυχών της φιλανθρωπίας δεν προϋποθέτει, ούτε συνεπάγεται τη πλήρη κατανόηση του πλαισίου που την υπαγορεύει.

Η αυξανόμενη απήχηση της φιλανθρωπίας αποτελεί το βασικό κίνητρο αυτής της μελέτης. Στις μέρες μας, μπορούμε να μιλάμε για μια νέα «Χρυσή Εποχή της Φιλανθρωπίας». Στην Ευρώπη αλλά και παγκόσμια, η φιλανθρωπία προσελκύει ολοένα και μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Οι πολίτες, οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, τα ιδρύματα και οι επιχειρήσεις συνεργάζονται εθελοντικά για να καλύψουν μια σειρά από ανάγκες. Επιπλέον, οι συμπράξεις ανάμεσα σε κρατικούς και εθελοντικούς φορείς αυξάνονται. Η νέα πραγματικότητα δημιουργεί αυτομάτως, μια σειρά από ερωτήματα. Ποιοι παράγοντες συντελούν στην άνοδο της φιλανθρωπίας; Πώς διαμορφώνονται οι πρακτικές της; Ποιος είναι ο ρόλος της στην κάλυψη των κοινωνικών αναγκών;

Στη προσπάθειά μας να απαντήσουμε, η σύνδεση της φιλανθρωπίας με τους όρους της παγκοσμιοποίησης, του Κράτους Πρόνοιας και της Κοινωνίας των Πολιτών μοιάζει αναπόφευκτη. Έτσι λοιπόν, στο επίκεντρο της ανάλυσης τίθεται αφενός, η αποτύπωση των μορφολογικών μετασχηματισμών της φιλανθρωπικής πρακτικής με τη συνδρομή των τεχνολογικών εξελίξεων και της παγκοσμιοποίησης. Αφετέρου, επιθυμείται η ανάδειξη του ρόλου που οι ιδιωτικοί δρώντες καλούνται να αναλάβουν ανταποκρινόμενοι στις νέες προκλήσεις/ανάγκες των κρατών πρόνοιας.

Η οριοθέτηση της φιλανθρωπίας ως “η εθελοντική δράση για το Κοινό Καλό”², φωτίζει την αλληλεξάρτησή της από τις προαναφερθείσες έννοιες. Γεγονός που αποδεικνύει σύμφωνα με τους Payton και Moody³, τον καίριο ρόλο της στον καθορισμό, υποστήριξη και επίτευξη του δημόσιου συμφέροντος. Άλλωστε, οι φιλανθρωπικές πρακτικές αποτελούν βασικό μέρος της συνεχιζόμενης διαβούλευσης σχετικά με το τι είναι ή όχι συλλογικό αγαθό και ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί. Διότι, τόσο η κυβέρνηση όσο και η φιλανθρωπία παρέχουν δημόσια αγαθά. Κάποιες φορές το κάνουν σε συνεργασία. Κάποιες άλλες όμως, η φιλανθρωπία έρχεται να καλύψει τις κοινωνικές ανάγκες και να προωθήσει τα συμφέροντα των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων, όταν το κράτος και η αγορά αποτυγχάνουν.

Όμως, μελετώντας τη φιλανθρωπία διαπιστώνονται και οι αρνητικές συνδηλώσεις της. Στο βιβλίο του Michael Edwards *Just Another Emperor? The Myths and Realities of Philanthrocapitalism*⁴ (2008), περιγράφεται με σαφήνεια η σκοτεινή πλευρά της. Η αδιαφάνεια και η ανάγκη επιρροής αποτελούν κυρίαρχα μειονεκτήματα, αφού τόσο οι παραδοσιακές όσο και οι σύγχρονες μορφές φιλανθρωπίας έχουν εξισωθεί με την άνιση, επιλεκτική κατανομή του πλούτου

2 Payton, R. L. (1988). *Philanthropy: Voluntary Action for the Public Good*. New York: American Council, on Education/Macmillan, p. 7.

3 Payton L. R. & Moody, M. P. (2008). *Understanding Philanthropy. Its Meaning and Mission*, Indiana University Press, Bloomington, p. 156.

4 Edwards, M. (2008). *Just Another Emperor: The Myths and Realities of Philanthrocapitalism*. USA: Demos.

και τη προώθηση συμφερόντων.

Στο σημείο αυτό προκύπτει ένα νέο ερώτημα. Ποιες είναι οι πραγματικές δυνατότητες της φιλανθρωπίας; Παραδόξως, την περίοδο που η ανάδυση της φιλανθρωπίας φέρνει στο προσκήνιο τη δυνητική αναγκαιότητά της στην κατάκτηση των συλλογικών αγαθών, η ανεπαρκής περιγραφή της φιλανθρωπικής κλίμακας δεν επιτρέπει τη πλήρη κατανόηση των δυνατοτήτων της. Ταυτόχρονα, μια σειρά από θεσμικά και νομοθετικά όρια δημιουργούν ένα περιβάλλον αθέμιτου ανταγωνισμού για τις εθελοντικές οργανώσεις. Για το σκοπό αυτό, η ανάγκη της πλήρους καταγραφής των τάσεων και η παράλληλη άρση των εμποδίων εντάσσεται δυναμικά στη ρητορική της φιλανθρωπίας. Καθώς, η μείωση των προβλημάτων και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι φιλανθρωπικοί φορείς, είναι προτιμότερη από την ασάφεια και -δικαιολογημένη μεν- δυσπιστία απέναντι στις δράσεις τους.

Μεθοδολογία

Ο εισαγωγικός χαρακτήρας αυτής της έρευνας συνεπάγεται τη χαρτογράφηση των κυρίαρχων διαστάσεων της φιλανθρωπίας και την επιλεκτική εμβάθυνση σε ορισμένες βασικές παραμέτρους που επηρεάζουν την ανάπτυξή της. Δεδομένου των διαφορετικών και συχνά αντικρουόμενων απόψεων και ορισμών, γίνεται μια απόπειρα σύνοψης των μελετών, σύνδεσής τους και εντοπισμός των ερευνητικών κενών.

Για την εξαγωγή, στο μέτρο του δυνατού, ασφαλών συμπερασμάτων η ανασκόπηση της βιβλιογραφικής έρευνας προκύπτει από διάφορα είδη πηγών: ακαδημαϊκές βάσεις δεδομένων, ηλεκτρονικές συλλογές εκδοτών, άρθρα, εκθέσεις και περιλήψεις από έρευνες οργανισμών, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, Δικτύων φιλανθρωπίας και από δημοσιεύσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Επιπλέον, πολλές πληροφορίες αντλήθηκαν από την ανάγνωση των φορολογικών αρχείων που ήταν διαθέσιμα στο διαδίκτυο.

Μεθοδολογικά, η εργασία διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια. Στο Πρώτο Κεφάλαιο, αναπτύσσεται το πεδίο ορισμού της φιλανθρωπίας. Για το σκοπό αυτό θα παρουσιάσουμε την ετυμολογική μετεξέλιξη του όρου από τη κλασική/αρχαιοελληνική στη σύγχρονη/μοντέρνα εκδοχή του. Ακόμα, θα περιγράψουμε τις κυρίαρχες ερμηνείες που διαμορφώνουν τη φιλανθρωπική πρακτική ανά τους αιώνες. Με δεδομένη τη συνθετότητα του φαινομένου θα προσπαθήσουμε να δούμε τι σημαίνει ο όρος, πώς εξελίσσονται τα μοτίβα χρήσης του και ποια κίνητρα τον ενεργοποιούν.

Έχοντας διασαφηνίσει, στο μέτρο του δυνατού, το ευρύτερο θεωρητικό και ιστορικό υπόβαθρο, στο Δεύτερο Κεφάλαιο θα οριοθετήσουμε τους φιλανθρωπικούς δρώντες: τα ιδρύματα, τις Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις και τους εθελοντές. Μέσα από το προσδιορισμό των οργανωσιακών μορφών που υπηρετούν τη φιλανθρωπία και των τρόπων που παράγουν κοινωνική αξία (πηγές, στόχοι δωρεάς), γίνεται ορατή η εξέλιξή της από μια απλή πρακτική προς μία σύνθετη σχεδόν, επιστημονική διαδικασία. Οι προκλήσεις του διεθνοποιημένου περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τις τεχνολογικές αλλαγές κρύβουν σημαντικές απαντήσεις αναφορικά με αυτή τη διαπίστωση.

Έτσι, στο Τρίτο Κεφάλαιο θα σκιαγραφήσουμε τη σχέση της φιλανθρωπίας με την παγκοσμιοποίηση. Το διεθνοποιημένο περιβάλλον επηρεάζει καταλυτικά τις τάσεις της φιλανθρωπικής πρακτικής. Η αριθμητική άνοδος των εθελοντικών οργανώσεων και των ιδρυμάτων, η εισαγωγή επιχειρηματικών όρων στη φιλανθρωπική ατζέντα, η αύξηση των συνεργασιών ανάμεσα στο κράτος και τους φιλανθρωπικούς φορείς και η έξαρση των καινοτόμων δράσεων δικαιολογούν την αυξανόμενη απήχηση του φαινομένου. Το νέο πλαίσιο όμως, αν και ευνοεί την

άρση των εμποδίων της εγχώριας και διασυνοριακής φιλανθρωπίας, δεν τα απαλείφει. Επιπλέον, δημιουργεί ανησυχίες σχετικά με τις αρνητικές επιπτώσεις που δύναται να λάβει η θέαση της φιλανθρωπίας, ως επιχειρηματική πρακτική που «υποκαθιστά» τα κοινωνικά κράτη.

Στο Τέταρτο Κεφάλαιο, θα προχωρήσουμε από τη θεωρητική απεικόνιση του ζητήματος στην αποτύπωση των εμπειρικών δεδομένων που το αναλύουν. Στο σημείο αυτό, θα εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας κυρίως (αλλά, όχι μόνο) στην Ευρώπη. Εξαιτίας των ορίων αυτής της έρευνας και του ελλιπούς διαθέσιμου χώρου, θα παρουσιάσουμε τα κύρια ευρήματα που απεικονίζουν τη φιλανθρωπική προσφορά των ιδιωτών και των ιδρυμάτων. Μέσα από τα στοιχεία, είναι εμφανής η άνοδος της φιλανθρωπίας τόσο στο επίπεδο της δωρεάς των νοικοκυριών/ιδιωτών, όσο και στο επίπεδο των ιδρυμάτων. Ειδικά, όσον αφορά τα ιδρύματα παρατηρείται μια ταχεία αύξηση του αριθμού και των κεφαλαίων τους, αλλά και μια παράλληλη ανάπτυξη του δείκτη δυναμικότητάς τους.

Έχουμε ήδη υπαινιχθεί ότι ο τρόπος με τον οποίο οι φιλανθρωπικοί δρώντες παράγουν κοινωνική αξία, συναρτάται από το Κράτος Πρόνοιας και την Κοινωνία των Πολιτών εντός των οποίων λειτουργούν. Με αφορμή αυτή την παρατήρηση, στο Πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο, θα προσπαθήσουμε να ολοκληρώσουμε τη μελέτη μας, απαντώντας στα ακόλουθα ερωτήματα: πώς οι φιλανθρωπικοί φορείς ισορροπούν στις μεταβαλλόμενες συνθήκες; Ποιος είναι ο ρόλος τους και πόσες δυνατότητες έχει η σύγχρονη φιλανθρωπία να αναλάβει σημαντική θέση στα ευρωπαϊκά κράτη πρόνοιας; Σε αυτό το πλαίσιο μια πιο προσεχτική μελέτη στη δράση των ιδρυμάτων είναι βοηθητική.

Η διαδρομή αυτή, έχει ως στόχο να βοηθήσει τον έως τώρα διάλογο για τη φιλανθρωπία και να δώσει, ίσως, το ερέθισμα για επαναξιολόγηση του ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει στον απόηχο της σημερινής εποχής της κρίσης. Χωρίς να θέλουμε να υπερβάλουμε στις δυνατότητες που η φιλανθρωπία έχει και κυρίως, χωρίς να υπαινισσόμαστε ότι αποτελεί «πανάκεια» ή «λύση» στα αυξανόμενα προβλήματα και ανισότητες, αυτή η μορφή δέσμευσης –υπό κατάλληλες προϋποθέσεις– δύναται να συμβάλει στη ζωτικότητα της δημοκρατίας και την επίτευξη των συλλογικών στόχων. Γι' αυτό και η περαιτέρω μελέτη της μόνο θετικά μπορεί να λειτουργήσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Φιλανθρωπία: Πεδίο ορισμού και εννοιολόγηση

1.1 Εισαγωγή

Η φιλανθρωπία έχει εξελιχθεί σημαντικά στην ιστορική της παρουσία με σημαντικές ομοιότητες αλλά και αρκετές διαφορές στη χρήση και σημασία της, ανάμεσα στη κλασική/αρχαιοελληνική και σύγχρονη εκδοχή της. Το παράδειγμα της φιλανθρωπικής δραστηριότητας εγγράφεται στο πεδίο των κοινωνικών σχέσεων με αποτέλεσμα η μεταβαλλόμενη πρόσληψη και ερμηνεία της -ανάλογα με την κουλτούρα της κάθε κοινωνίας, τον τύπο της οικονομίας ή την κοινωνικοπολιτική κατάσταση-, να δικαιολογεί την απουσία ενός πλήρως αποδεκτού ορισμού.

Δεδομένης της συνθετότητας του φαινομένου, το πρώτο κεφάλαιο αποσκοπεί στη χαρτογράφηση των κυρίαρχων χαρακτηριστικών του. Μέσα από τη θεωρητική προσέγγιση της φιλανθρωπίας θα περιγράψουμε και θα αναλύσουμε τις διαστάσεις που διαμορφώνουν το φαινόμενο, απαντώντας σε τρία βασικά ερωτήματα: Τι είναι φιλανθρωπία; Πώς παρουσιάζεται η φιλανθρωπική πρακτική ανά τους αιώνες; Ποια κίνητρα ενεργοποιούν τη προσφορά;

1.2 Ετυμολογική διερεύνηση του όρου φιλανθρωπία

Σε ακαδημαϊκό επίπεδο η οριοθέτηση της φιλανθρωπίας δεν είναι ιδιαίτερα σαφής. Από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας, η ποικιλία των ετυμολογικών ερμηνειών που της έχουν αποδοθεί είναι αξιοσημείωτη. Το εύρος των αλληλένδετων αξιών και πρακτικών που διαμορφώνουν τα μοτίβα χρήσης της, αιτιολογεί τη μη σταθερά δομημένη έννοια της, που συναντάται τόσο στους κλασικούς, τους μοντέρνους όσο και τους σύγχρονους ορισμούς.

Οι διαστάσεις που οριοθετούν τη φιλανθρωπία κατά τη κλασική περίοδο είναι ποικίλες. Από το αρχικό της μεγαλείο στον Προμηθέα Δεσμώτη, τη βαθύτητα στην απόδοση του περιεχομένου της στον Πλάτωνα και τη θεωρητική της σαφήνεια στον Αριστοτέλη, οδηγείται σταδιακά στη σχετικά υπολειμματική χρήση της στις ομιλίες του Αισχύνη και την περισσότερο οικονομική πρόσληψή της, την ύστερη Ελληνιστική και Ελληνορωμαϊκή εποχή⁵.

Αναλυτικότερα, η φιλανθρωπία πρωτοεμφανίζεται στα μέσα του 5ου αιώνα π. Χ., ως σύνθετη λέξη από τη ρίζα των λημμάτων “φίλεο” και “άνθρωπος”. Υπό το βάρος των αποδεικτικών στοιχείων, τα μοναδικά μέχρι στιγμής κείμενα που εμπεριέχουν τον όρο πριν από τον

5 Sulek, M. (2010). On the Classical Meaning of Philanthrōpia. *Non profit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol.39 (No 3), p. 385-408. Ανακτήθηκε 11 Σεπτεμβρίου, 2015, από http://www.researchgate.net/publication/240698667_On_the_Classical_Meaning_of_Philanthropia

4ο αιώνα π. Χ., είναι η τραγωδία του Αισχύλου, Προμηθεύς Δεσμώτης⁶ και η κωμωδία του Αριστοφάνη, Ειρήνη⁷. Σε αυτά τα σωζόμενα παραδείγματα προβάλλεται κυρίως η θεολογική χρήση της, μιας και εκφράζεται ως επίθετο για να περιγράψει τις θεότητες, οι ενέργειες των οποίων πυροδότησαν την εξέλιξη της ανθρωπότητας.

Η έννοια φιλανθρωπία διευρύνεται σημαντικά κατά τη διάρκεια του 4ου αιώνα π. Χ. και το θεολογικό μοτίβο παραχωρεί τη θέση του στο φιλοσοφικό και πολιτικό. Έτσι, στα έργα του Πλάτωνα⁸ και του Ισοκράτη⁹, η φιλανθρωπία προσδιορίζει το ρόλο της γνώσης στην άνοδο του πολιτισμού αλλά και τις ιδεατές αρετές ενός πολιτικού ηγέτη. Ενδεικτικά, στα μέσα του 4ου αιώνα, τα μέλη της Ακαδημίας του Πλάτωνα προβαίνουν σε έναν επίσημο ορισμό που έχει ως εξής: “*η κατάσταση του ήθους ικανή να οδηγήσει σε αγάπη για τον άνθρωπο· κατάσταση που οδηγεί σε ευεργεσία προς τους ανθρώπους· χαριστική σχέση· μνήμη συνοδευόμενη από ευεργεσία*”¹⁰.

Η οντολογική ερμηνεία της λέξης εισάγεται από τον Αριστοτέλη που ταυτίζει τη φιλανθρωπία με το εγγενές ανθρώπινο χαρακτηριστικό της έλξης μεταξύ των ανθρώπων. Σύμφωνα με τον Gerald Else¹¹, η έννοια που αποδίδει ο Αριστοτέλης ερμηνεύεται με δύο τρόπους: (α) είτε ως ένα γενικό και χωρίς διακρίσεις αίσθημα συμπάθειας για το συνάνθρωπο, είτε (β) ως μια έννοια δικαιοσύνης που κάνει τους ανθρώπους να θλίβονται με τη πτώση του καλού και την ευημερία των ασεβών.

Λίγο αργότερα, προς τα τέλη του 4ου αιώνα, η φιλανθρωπία χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο στην καθομιλουμένη για να δείξει έναν υψηλότερο βαθμό έμφυτης καλοσύνης. Παράλληλα, υπάρχουν παραδείγματα που χρησιμοποιούν τον όρο για να περιγράψουν τη χρηματική δωρεά ή ακόμα και τις σεξουαλικές σχέσεις. Έτσι, μόνο μετά τον 3ο αιώνα π. Χ. η

6 Στον Προμηθέα Δεσμώτη, οι θεοί Κράτος και Βία ακολουθούμενοι από τον απρόθυμο Ήφαιστο δένουν τον Προμηθέα πάνω σε ένα βράχο επειδή έκλεψε από τους θεούς τη φωτιά και τη προσέφερε στους ανθρώπους. Στο σωζόμενο κείμενο περιγράφεται ο «τρόπος» του Προμηθέα ως «φιλόανθρωπος» γιατί δεν έμεινε πιστός στη τυραννία του Δία και έκλεψε τη φωτιά, δίνοντάς τη ως προνόμιο στους θνητούς: “*τοιαῦτ’ ἐπήρῳ τοῦ φιλανθρώπου τρόπου*”, γραμμὴ 28. Βλ. Διαμαντόπουλος, Α. (1992). *Προμηθεὺς Δεσμώτης και Ἀνόμενος του Αἰσχύλου*. Αθήνα: Παπαδήμα, σελ. 22.

7 Στο έργο του Αριστοφάνη, Ειρήνη, ο αμπελουργός Τρυγαίος αποφασίζει να πάει στον ουρανό και να ζητήσει από τον Δία ειρήνη για το καλό των Ελλήνων. Όταν φτάνει, μαθαίνει από τον Ερμή ότι ο θεός Πόλεμος έχει θάψει ζωντανή την Ειρήνη σε μια σπηλιά. Ο Τρυγαίος στη προσπάθειά του να απελευθερώσει την Ειρήνη, ζητάει τη βοήθεια όλων των Ελλήνων. Ο Χορός, απευθυνόμενος στον Ερμή αναφέρει: “*ἀλλὰ χάρισ’ ὃ φιλανθρωπότατε και μεγαλοδωρότατε δαμόνων*”, γραμμὴ 393, βλ. *Αριστοφάνης, Ειρήνη*, Επιστημονική Εταιρεία Ελληνικῶν Γραμμάτων Πάπυρος, σελ. 30.

8 Στο τέταρτο από τα δώδεκα βιβλία των Νόμων, η λέξη φιλανθρωπία εμφανίζεται με τη μορφή επίθετο που περιγράφει τον Κρόνο ως “*ταῦτὸν δὴ καὶ ὁ θεὸς ἄρα καὶ φιλόανθρωπος ὢν*”, για το τρόπο με τον οποίο κυβέρνησε τους ανθρώπους κατά τη διάρκεια της Χρυσῆς Εποχῆς, δίνοντας στη λέξη εκτός από τη θεολογική πρόσληψη και μια εκκολαπτόμενη πολιτική.

9 Στον Πανηγυρικό, το 380 π. Χ., ο Ισοκράτης απευθυνόμενος στον ελληνικό λαό, θέλοντας να περιγράψει τον παιδευτικό τρόπο που μοιράζονταν οι πρόγονοί του τα διδάγματά τους με τους άλλους ανθρώπους αναφέρει: “*οὕτως ἢ πόλις ἡμῶν οὐ μόνον θεοφιλῶς, ἀλλὰ καὶ φιλανθρώπως ἔσχεν, ὥστε κυρία γενομένη τοσούτων ἀγαθῶν οὐκ ἐφθόνησεν τοῖς ἄλλοις*”, γραμμὴ 29, βλ. *Ισοκράτης Ἄπαντα, Πανηγυρικός, Πλαταικός, Αρχίδαμος*. Σ. Παπαϊωάννου (μτφ.). Αθήνα: Κάκτος, σελ. 42.

10 *Πλάτων Επιστομές – Ὅροι – Νοθευόμενοι*. Β. Μανδηλαράς (επίμ.). Αθήνα: Κάκτος, σελ. 126-127.

11 Else, G. F. (1957). *Aristotle's Poetics: the argument*. Cambridge: Harvard University Press, σελ. 368-370.

φιλανθρωπία νοηματοδοτείται από την περιγραφή της οικονομικής γενναιοδωρίας των πολιτών για δημόσιους σκοπούς. Ειδικά στην ελληνορωμαϊκή εποχή, η λέξη παραπέμπει στο μισθό και την αποζημίωση, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι χάνει τα αρχικά ερμηνευτικά της στοιχεία.

Από τον 5ο αιώνα π. Χ. έως και τον 14ο αιώνα, η μελέτη της ελληνικής γλώσσας είναι εξαιρετικά περιορισμένη στην Ευρώπη. Χαρακτηριστική είναι η πρώτη αναφορά της λέξης στο Αρχαίο Αγγλικό λεξικό όπου χρησιμοποιείται για να περιγράψει τα φυτά των οποίων οι σπόροι κολλάνε πολύ εύκολα στους ανθρώπους. Ο πρώτος που διατυπώνει τον όρο φιλανθρωπία διατηρώντας το βάθος του νοήματος που του κληροδότησαν οι αρχαίοι φιλόσοφοι, παράλληλα με μια ευδιάκριτη μοντέρνα έννοια, είναι ο Άγγλος μελετητής Francis Bacon, ο οποίος εξισώνει τη φιλανθρωπία με την καλοσύνη και την τάση να προάγει κανείς το καλό¹².

Σε γενικές γραμμές, οι περισσότεροι ορισμοί της μοντέρνας περιόδου διακατέχονται από μια έντονη οικειότητα και σεβασμό απέναντι στη κλασική έννοια της λέξης. Έτσι, από τον 18ο έως και τον 20ο αιώνα, η φιλανθρωπία ερμηνεύεται κυρίως ως “*η αγάπη για την ανθρωπότητα· η καλή φύση*”¹³. Αυτή η ετυμολογική απόδοση διατηρείται καθόλη τη διάρκεια του Διαφωτισμού.

Τον 19ο αιώνα η φιλανθρωπία χάνει σημαντικά το παραδοσιακό της περιεχόμενο και προσδιορίζει τα εθελοντικά σωματεία κοινωνικού και πολιτικού περιεχομένου. Την ίδια στιγμή, η χρήση της ολοένα και αυξάνεται αναφορικά με τις γενναιοδωρες χορηγίες των πλούσιων βιομηχάνων. Αυτή η τάση είναι εμφανής στον ετυμολογικό προσδιορισμό του λήμματος όπου μολονότι διατηρεί τις συνδηλώσεις του όρου ως βοήθεια και αγάπη για την ανθρωπότητα, εισάγει και την ενεργητική πρακτική της δωρεάς από τους οργανισμούς¹⁴.

Από την ετυμολογική διερεύνηση του όρου γίνεται σαφής η εξέλιξή του από μια εσωτερική ιδανική κατάσταση του νου προς μία πρακτική εφαρμόσιμη εκδοχή του. Όσο πιο πρόσφατοι είναι οι ορισμοί για τη φιλανθρωπία τόσο πιο πολύ απομακρύνονται από την έννοια που διατηρούσε την εποχή του Διαφωτισμού. Παρόλα αυτά, η επίδραση του Bacon εντοπίζεται μέχρι σήμερα σε πολλούς μελετητές, όπως στον R. Payton που ορίζει τη φιλανθρωπία ως την “*εθελοντική πράξη για το Κοινό Καλό*”.

Μία επίσης, ενδιαφέρουσα ερμηνεία της φιλανθρωπίας διατυπώνει και ο Lester Salamon¹⁵

12 Sulek, M. (2010). On the Modern meaning of Philanthropy. *Non Profit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol.39, No 2, p. 193 - 212. Ανακτήθηκε 12 Σεπτεμβρίου, 2015, από <http://nvs.sagepub.com/content/39/2/193>.

13 Samuel, J. (2013), λήμμα Philanthropy. Στο B. Besalke (Ed.), *A Dictionary of the English Language: A Digital Edition of the 1755 Classic by Samuel Johnson*. Ανακτήθηκε 20 Σεπτεμβρίου, 2015, από <http://johnsonsdictionaryonline.com/?p=9576>.

14 Ενδεικτικά, στο Webster's Revised Unabridged Dictionary, το λήμμα φιλανθρωπία ορίζεται ως: “*Love to mankind; benevolence toward the whole human family; universal good will[...] active effort to promote human welfare; humanitarian activity. [i.e., an action, not merely a state of mind]*”. Βλ. Merriam G & C Co. (1913). *Webster's Revised Unabridged Dictionary Online edition*. Porter N. (Ed.). Ανακτήθηκε 20 Σεπτεμβρίου, 2015, από <http://machaut.uchicago.edu/?action=search&resource=Webster%27s&page=1076&quicksearch=on>.

15 Salamon, L. M. (2014). *Leverage for Good. An introduction to the New Frontiers of Philanthropy and Social Investment*. United States of America: Oxford University Press, p. 16.

που χρησιμοποιεί τον όρο στην πιο βασική εκδοχή του, “την ιδιωτική προσφορά σε χρόνο και αξία για κοινωνικούς ή περιβαλλοντικούς σκοπούς”. Σε αυτό τον ορισμό δεν είναι τόσο ζωτικής σημασίας οι πόροι που μεταφέρονται όσο το γεγονός ότι είναι ιδιωτικοί και αφορούν δημόσιες στοχεύσεις.

Την ίδια ώρα, ο Schervish¹⁶ διευρύνει τα όρια της φιλανθρωπίας μέσα από την ανθρωπολογική μελέτη της δωρεάς και το πλαίσιο των σχέσεων ανταλλαγής. Έτσι, παράλληλα με αυτό που συνήθως ορίζεται ως φιλανθρωπία, εισάγει σε αυτήν και κάποιες ενδοοικογενειακές ανταλλαγές χρόνου και χρήματος. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται η προσφορά χρημάτων στους ανθρώπους, η συνεισφορά σε χρήμα και χρόνο και η παροχή κεφαλαίων από επιχειρήσεις για την αύξηση του οφέλους των εργαζομένων ή των πελατών (εκτός πλαισίου αγοράς). Αυτός ο ορισμός εμπεριέχει όλες τις πρακτικές προσφοράς μέσω των οποίων ένα άτομο ανταποκρίνεται άμεσα στις ηθικές επιταγές που καλύπτουν τις ανάγκες των άλλων.

Από τη γενική περιγραφή της φιλανθρωπίας ως “*φίλος του ανθρώπου*” μέχρι τους πρόσφατους ακαδημαϊκούς ορισμούς, είναι εμφανές ότι έχουν μεσολαβήσει πολλές επιμέρους εννοιολογήσεις. Με βάση τα όσα γνωρίζουμε, είδαμε προηγουμένως ότι ο πιο σύντομος, σύγχρονος ορισμός έρχεται από τον Payton. Προς αποφυγή παρερμηνεύσεων, η συνέχεια της ανάλυσης θα υιοθετήσει τη προσέγγιση αυτή. Οι λόγοι είναι αρκετοί. Η οριοθέτηση της λέξης ως η *εθελοντική δράση για το κοινό καλό* έχει αυξανόμενη απήχηση στην Ευρώπη, ενώ επιπλέον, ταυτίζει τη φιλανθρωπική προσφορά με τη δέσμευση των ανθρώπων απέναντι στους άλλους ή απέναντι στην κοινωνία, συνδέοντάς την με το *συλλογικό αγαθό*.

1.3 Η παράδοση και το περιεχόμενο της φιλανθρωπίας στη Δύση

Μελετώντας τη μακρά ιστορία της φιλανθρωπίας, φωτίζονται οι εξελικτικοί παράγοντες που τη διαμορφώνουν ανά τους αιώνες. Ένα ευρύ φάσμα κινήτρων που προκύπτουν από την ίδια την ανθρώπινη φύση θεμελιώνει τον όρο. Η φιλανθρωπία άλλωστε, όπως εύστοχα επισημαίνουν οι Payton και Moody¹⁷, συνδέεται άρρηκτα με δύο αλήθειες: *οι καταστάσεις συχνά πάνε άσχημα, αλλά πάντοτε μπορεί να βελτιωθούν*. Άρα, η παράδοση της φιλανθρωπίας είναι η ιστορική απάντηση της ανθρωπότητας στα προβλήματα που αντιμετωπίζει και συσχετίζεται με υψηλά ιδανικά όπως η καλοσύνη, η ευγένεια και η γενναιοδωρία¹⁸.

Σε αδρές γραμμές, δύο βασικές πτυχές πλαισιώνουν τη φιλανθρωπική χειρονομία. Η πρώτη, συνδέεται με τις θρησκευτικές καταβολές και σχετίζεται με την ανάγκη για την ανακούφιση της

16 Schervish, G. P. (1993). The dependent variable of the independent sector: the definition and measurement of giving and volunteering. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol.4, (Issue 2), p. 223-232. Ανακτήθηκε 20 Σεπτεμβρίου, 2015, από <http://link.springer.com/article/10.1007/BF01398434#page-1>

17 Payton, R. L & Moody, M. P. (2008), ό.π. p. 63-65.

18 Κωνσταντέλος, Δ. (1986). *Βυζαντινή φιλανθρωπία και κοινωνική πρόνοια*. Αθήνα: Φως, σελ. 33.

φτώχειας. Σε αυτή την περίπτωση, η φιλανθρωπία εξισώνεται (συχνά) με την ελεημοσύνη. Στη δεύτερη, η φιλανθρωπία ταυτίζεται περισσότερο με την ευεργεσία. Οι ρίζες της ευεργεσίας βρίσκονται στα ελληνορωμαϊκά πρότυπα στήριξης των γραμμάτων και των τεχνών, με τη προσφορά υπηρεσιών και ευκαιριών στους πολίτες. Εν τω μεταξύ, σε ένα άλλο επίπεδο, η φιλανθρωπία λειτουργεί και ως μηχανισμός διατήρησης του εκάστοτε καθεστώτος και της ταξικής διαφοροποίησης, επιβεβαιώνοντας την ταξική ανισότητα.

Πιο αναλυτικά, από τις πρώιμες εκδηλώσεις της φιλανθρωπίας, τα θρησκευτικά και ηθικά κίνητρα αποτελούν την κινητήρια αρχή της. Στην αρχαία Ιουδαϊκή θρησκεία, οι εβραϊκές αντιλήψεις για την αλληλεγγύη, ιδωμένη ως εξέχουσα αρετή, προσδίδουν στη φιλανθρωπία υποχρεωτικό χαρακτήρα. Μάλιστα, η ηθική υποχρέωση της γενναιοδωρίας εμφανίζεται με σαφήνεια στα πέντε πρώτα βιβλία της Εβραϊκής Βίβλου που συνθέτουν το Τορά (εβραϊκός όρος που σημαίνει Νόμος)¹⁹.

Στην αρχαία Ελλάδα, ο όρος περιγράφει τις πράξεις εξαιρετικής γενναιοδωρίας και ταυτίζεται με την ευεργεσία. Από τα φιλοσοφικά κείμενα της περιόδου φαίνεται ότι το παράδειγμα της φιλανθρωπίας λειτουργεί κυρίως, ως εντολή προς τους εύπορους πολίτες για διαρκείς προσφορές στο κοινωνικό σύνολο. Οι ευεργέτες κάνουν δωρεές σε μια προσπάθεια αυτοβελτίωσης και ανάδειξης ενώ παράλληλα κερδίζουν συμπάθεια και εξουσία. Υπό το καθεστώς της ευεργεσίας, η τσιγκουνιά εξισώνεται με την ανυπαρξία και η φιλανθρωπία ερμηνεύεται λιγότερο ως επιλογή και περισσότερο ως επιταγή στην κοινωνία των ευεργετών²⁰.

Στην αρχαία Ρώμη η φιλανθρωπική πρακτική εξελίσσεται. Οι Cicero και Seneca γράφουν αυστηρά εγχειρίδια σχετικά με τη πράξη της προσφοράς και αποδοχής δωρεών, προσπαθώντας να συστηματοποιήσουν σε πρακτικό επίπεδο την ηθική της. Ενδεικτικά, στη πραγματεία του στωικού Seneca, *Περί ευεργεσιών (De beneficiis)*, υποστηρίζεται ότι κανένα δώρο δεν μπορεί να αποδώσει καρπούς εκτός και αν έχει δοθεί για κάποιο λόγο, ενώ η απερίσκεπτη φιλανθρωπία χαρακτηρίζεται ως η πιο επαίσχυντη μορφή απώλειας. Βάσει αυτού, η ενδελεχής μελέτη της επιλογής των δικαιούχων και των αποτελεσμάτων που θα προκύψουν από την ευεργεσία κρίνονται υψίστης σημασίας.

Όταν ο Χριστιανισμός καθιερώνεται ως επίσημη θρησκεία, οι πρώτοι Χριστιανοί θέλησαν να προσδώσουν μια πιο οικουμενική διάσταση στη φιλανθρωπία που μέχρι τότε περιοριζόταν στο

19 Ενδεικτικά αναφέρεται (σε ελεύθερη μτφρ του συγγραφέα): “Αν υπάρχει ανάμεσά σας ένας φτωχός Ισραηλίτης δεν πρέπει να σκληρύνεται την καρδιά σας ή να κλείσετε το χέρι σας απέναντί σε αυτόν, αλλά πρέπει να ανοίξετε το χέρι σας και να του προσφέρετε ελεύθερα ότι χρειάζεται”, Δευτερονόμιο 15:7-8.

20 Σύμφωνα με τον Paul Veyne, η δράση των Ελλήνων ευεργετών αποτελεί ένα συνονθύλευμα θέλησης, καθήκοντος και υποχρέωσης. Στις αρχαϊκές κοινωνίες ο πλούτος έπρεπε να μοιράζεται σε όλη την κοινωνία (εξαιρουμένων των σκλάβων - εκτός από περιπτώσεις εξαιρετικής γενναιοδωρίας-) και οι κάτοχοι αυτού, θα έπρεπε να διανείμουν το πλεόνασμα των πόρων τους γενναιοδωρα για το καλό της πόλης. Βλ. σχετικά Veyne, P. (1976). *Le pain et le cirque. Sociologie Historique d' un pluralisme politique*. Paris: Seuil, όπως και Mauss, M. (1925). *Essai sur le don. Forme et raison de l' échange dans les sociétés archaïques. L' Année sociologique*, New Series no. 1.

στενό πλαίσιο των ελληνορωμαϊκών ελίτ. Από τα πρώτα θρησκευτικά κείμενα, ο όρος συνδέεται με την έννοια της αρετής που επιδιώκεται ως μίμηση του Θεού. Δίνοντας θετικό πρόσημο στη φτώχεια και αρνητικό στο πλούτο, η φιλανθρωπία αποτελεί την εφελκυστική οδό για τη σωτηρία της ψυχής των εύπορων στρωμάτων. Αυτού του είδους η συλλογιστική υπαγορεύει στους πιστούς την απόρριψη των υλικών αγαθών μέσω της ελεημοσύνης και αφοσίωσης στη φροντίδα των φτωχών²¹.

Σταδιακά και υπό την επιρροή της χριστιανικής ηθικής, οι συνδετικές γραμμές της φιλανθρωπίας με το κράτος, την αγορά και την εκκλησία στο Βυζαντινό κόσμο γίνονται ορατές. Μέχρι και το 1100, διευρύνονται οι ροές δωρεών προς την εκκλησία, επιτρέποντας έτσι να κατασκευαστούν διάφορα συνδεδεμένα με αυτή φιλανθρωπικά ιδρύματα. Επιπλέον, απαλλάσσονται οι φιλανθρωπικές οργανώσεις από τη φορολογία. Η δημοσιονομική ασυλία των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων συνιστά από τότε αναπόσπαστο τμήμα του ορισμού και του ηθικού πλαισίου της φιλανθρωπίας στη Δύση.

Κατά την ύστερη μεσαιωνική περίοδο και μέχρι τη πτώση της φεουδαρχίας, οι αλλαγές στην παραγωγική διαδικασία και οι οικονομικοί μετασχηματισμοί της υπαίθρου μεταβάλλουν τις πεποιθήσεις γύρω από τις ορθές μορφές της φιλανθρωπίας, αμφισβητώντας τις. Το χάσμα μεταξύ φτωχών και πλουσίων εντείνεται. Ταυτόχρονα, η φτώχεια χάνει κάθε παραδοσιακό θετικό πρόσημο και ταυτίζεται με την τεμπελιά και τη δυστυχία²². Κάπως έτσι, δημιουργείται μια νέα υβριδική μορφή φιλανθρωπίας από τους αστούς, η οποία δεν συνδέεται τόσο με τις θρησκευτικές απαιτήσεις όσο με την ανάγκη αύξησης της επιρροής τους²³. Την ίδια ώρα, συγχωνεύονται αρκετές ανθρωπιστικές οργανώσεις, ενώ άλλες απαλλοτριώνονται ή διαλύονται. Τον 16ο αιώνα, η φιλανθρωπία περνάει σε πολιτειακό επίπεδο, επαγγελματικοποιείται και εκκοσμικεύεται.

Ενδεικτικά, το 1601 στην Αγγλία θεσμοθετείται από τη βασίλισσα Ελισάβετ Α΄ το «Charity Uses Act», που αποτελεί και τη πρώτη πράξη νομοθετικού περιεχομένου για τη δημιουργία

21 Με την επικράτηση του Χριστιανισμού προάγεται η αυτοθυσία για την ατομική και πνευματική βελτίωση και υπογραμμίζεται η σημασία της ανιδιοτέλειας, της απόρριψης του πλούτου και της προάσπισης της ελεημοσύνης μέσα από τη ζωή του Ιησού και των ακολούθων του. Βλ. σχετικά στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο κεφ. 6, 27-31: “Αλλά ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν· ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κολύσης. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει. καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως”. Ομοίως, στο κατά Ματθαῖον Ευαγγέλιο κεφ. 6, 1-4: “Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· [...] ὅπως ἢ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ”.

22 Jordan, W. K. (2006). *Philanthropy in England, 1480-1660. A study of the changing pattern of English social aspirations*. New York: Routledge, p. 15-16.

23 Η έρευνα της Cavallo για τα κίνητρα των δωρητών εκείνης της περιόδου αποκαλύπτει την ενίσχυση της ιδιωτικής προσφοράς στα αναγνωρισμένα φιλανθρωπικά ιδρύματα (πτωχοκομεία, ορφανοτροφεία, φιλανθρωπικά σχολεία και νοσοκομεία) από τους αστούς. Ωστόσο, η ενεργοποίηση της φιλανθρωπικής πρακτικής προέκυπτε από τον ανταγωνισμό των μελών της μεσαίας τάξης για επιρροή, με αποτέλεσμα οι ευεργέτες να αναφέρονται λιγότερο στη σωτηρία της ψυχής και περισσότερο στην επιλογή σωστών επενδύσεων κατάρτισης άπορων ανθρώπων. Βλ. σχετικά Cavallo, S. (1993). *Systems of Charity in Turin 1541-1789* (Αδημοσίευτη Διδακτορική διατριβή). University of London, p. 174 κ.έ.

φιλανθρωπικών, μη θρησκευτικών ταμείων²⁴. Μέσα από τη θεώρηση της ασυλοποίησης των φτωχών και αποκλινόντων ατόμων²⁵, τα ιδρύματα²⁶ (workhouses) λειτουργούν ως χώροι καταναγκαστικής εργασίας, εδραιώνοντας τη μυθολογία του εξαρτημένου εργάτη που προτιμά να δουλεύει κάτω από συνθήκες ελέγχου από την ανεξάρτητη εργασία. Ωστόσο, αυτή η πολιτική αντιμετώπισης της φτώχειας δεν έχει τα δέοντα αποτελέσματα καθώς το σύστημα των Workhouses όσο άσχημο και αν είναι, παραμένει το μόνο καταφύγιο για τους φτωχούς και εξαθλιωμένους, διατηρώντας έτσι ένα δαπανηρό τρόπο αντιμετώπισης του προβλήματος²⁷.

Τον 18ο αιώνα, τόσο οι καταχρηστικές φιλανθρωπικές πρακτικές όσο και η δυσπιστία των κυβερνητικών φορέων απέναντι στις φιλανθρωπίες, οδηγούν πολλές ευρωπαϊκές χώρες στην αναρρύθμιση του νομικού τους πλαισίου, περιορίζοντας σημαντικά τη φιλανθρωπική πρακτική. Για τους φιλάνθρωπους του 18ου αιώνα, το παραδοσιακό περιεχόμενο της φιλανθρωπίας είναι αδικαιολόγητο, ξεπερασμένο και πρέπει να έχει περισσότερο συμβουλευτικό παρά υλικό χαρακτήρα, μεταδίδοντας το ήθος έναντι των υλικών αγαθών. Όπως χαρακτηριστικά περιγράφει ο Donzelot, η φιλανθρωπία καλλιεργείται κατεξοχήν μέσω της αναγκαιότητας της διακυβέρνησης των χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων, με τη βοήθεια να αποκτά λογική κρατικής επένδυσης²⁸.

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα και μέχρι τις αρχές του 20ου, καθώς η Δυτική Ευρώπη περνά στο στάδιο της εκβιομηχάνισης, η φιλανθρωπία επανασυνδέεται με τη διαφοροποίηση της κοινωνικής θέσης. Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Thomas Adam²⁹ στο βιβλίο του *Philanthropy, Patronage, and Civil Society* (2004), οι φιλανθρωπικές δωρεές προέρχονται κυρίως από τις ανώτερες τάξεις, καθιστώντας τη φιλανθρωπία ως φαινόμενο της ελίτ και όχι ως μια απλή ή ανιδιοτελής πρακτική. Χαρακτηριστικό εκείνης της περιόδου είναι ότι κορυφαίοι φιλόσοφοι και οικονομολόγοι ζητούν την ενίσχυση του κρατικού ελέγχου όλων των ιδρυμάτων. Με αυτό το τρόπο εγκρίνονται οι κρατικές παρεμβάσεις προς τους δωρητές για την καλύτερη δυνατή χρήση των κληροδοτημάτων τους. Κάπως έτσι, επαναδιατυπώνονται οι σχέσεις μεταξύ των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, της αγοράς και του κράτους στη βάση της κυβερνητικής εποπτείας³⁰.

24 Σε αντίθεση με ότι συνέβαινε στην Αγγλία, στην ηπειρωτική Ευρώπη η Εκκλησία όντας παντοδύναμη, εξακολουθούσε να έχει το κύριο βάρος της στήριξης των φτωχών.

25 Goffman, E. (2001). *Το στίγμα. Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας* (Δ. Μακρυγιάννη, Μεταφ.). Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σελ.13-17 (Το πρωτότυπο έργο δημοσιεύτηκε το 1963).

26 Πρόκειται για πτωχοκομεία τα οποία παρείχαν τροφή και στέγη στους άπορους με την υποχρέωση της εργασίας και τον αποχωρισμό της οικογένειας.

27 Στασινοπούλου, Ο. (2003). *Κράτος Πρόνοιας. Ιστορική εξέλιξη – Σύγχρονες θεωρητικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Gutenberg (2η έκδ.), σελ. 44-46.

28 Ο Donzelot υποστηρίζει ότι η αλλαγή στην αντιμετώπιση της φτώχειας δρομολογήθηκε στο πλαίσιο της διάδοσης των καλών έξεων που θα έπρεπε να αποστρέφονται την τεμπελιά μέσα από την παροχή της στοιχειώδους εκπαίδευσης. Βλ. Donzelot, J. (1979). *The policing of families*. New York: Pantheon Books, preface.

29 Adam, T. (2004). *Philanthropy, Patronage, and Civil Society: experiences from Germany, Great Britain, and North America*. USA: Indiana University Press, p. 16-17.

30 Robbins, K. C. (2006). The Non Profit Sector in Historical Perspective: Traditions of Philanthropy in the West. Στο W. W. Powell & R. Steinberg (Eds.), *The NonProfit Sector. A research Handbook*, 2nd Edition (pp. 13-31). New Haven & London: Yale University Press.

Για τον De Swaan³¹, η μετάβαση της φιλανθρωπίας από την ανακούφιση των φτωχών στις κρατικές πολιτικές εξηγείται από την αυξανόμενη αλληλεξάρτηση και κολεκτιβοποίηση. Αναφέρει χαρακτηριστικά (σε ελεύθερη μετάφραση του γράφοντα): “στη σύγχρονη εποχή, καθώς οι κυβερνήσεις και τα κράτη καταφέρνουν να ασκούν πιο αποτελεσματικό έλεγχο, ξεκινούν επίσης να παρεμβαίνουν στις συγκρούσεις μεταξύ των τοπικών ελίτ σχετικά με τη διαχείριση των φτωχών. Αυτή η αλλαγή συμβάλλει στην επέκταση του κρατικού μηχανισμού”.

Από το 1910 έως και το 1970 η φιλανθρωπία παραγκωνίζεται σημαντικά. Παραμένει όμως ενεργή σε τομείς όπως η θρησκεία, ο πολιτισμός και η παιδεία. Αυτό δεν είναι τόσο περίεργο αν αναλογιστεί κανείς το γρήγορο ρυθμό ανάπτυξης των κρατών πρόνοιας. Τα ευρωπαϊκά κοινωνικά κράτη αναλαμβάνουν σχεδόν ολοκληρωτικά την ευθύνη για ζητήματα που σχετίζονται με τη φτώχεια, την κοινωνική ασφάλιση, την υγειονομική περίθαλψη και την εκπαίδευση. Με γνώμονα τη κρατοκεντρική αντίληψη για τη διανομή της κοινωνικής ευημερίας, οι κοινωνικές παροχές μειώνουν την ανάγκη της ιδιωτικής φιλανθρωπίας, ειδικά στην Ευρώπη που το κράτος πρόνοιας είναι ιδιαίτερα γενναιόδωρο.

Φτάνοντας στις μέρες μας, η εικόνα αυτή μεταβάλλεται σημαντικά. Η φιλανθρωπία επανέρχεται δυναμικά στο προσκήνιο. Μια σειρά από παράγοντες συντελούν σε αυτή την κατεύθυνση. Το τέλος της κεντρικής συναίνεσης προστάζει τη μείωση των δαπανών κοινωνικής προστασίας. Την ίδια στιγμή οι νέες τεχνολογίες, οι υψηλοί ρυθμοί ανεργίας, η δημογραφική γήρανση και το γενικότερο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης οδηγούν σε ριζικούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς.

Χωρίς αμφιβολία, οι αλλαγές αυτές προκαλούν τους ανθρώπους να δουν με φρέσκια ματιά τη φιλανθρωπία και τους ρόλους που μπορεί να διαδραματίσει. Ωστόσο, η μοντέρνα εκδοχή διαφέρει από την παραδοσιακή διότι δεν στέκεται μόνο στην ανακούφιση των φτωχών, τη πρόνοια και την εκπαίδευση, αλλά προχωρά ακόμα παραπέρα περιλαμβάνοντας ένα ευρύ φάσμα δημόσιων σκοπών όπως η προώθηση της ειρήνης, το περιβάλλον, τα ανθρώπινα δικαιώματα κ.ό.κ.. Άλλωστε, η σύνδεση της φιλανθρωπίας με όρους όπως *κοινό συμφέρον ή δημόσιο αγαθό (common good, public good)*³², επιβεβαιώνει την είσοδό της στο δημόσιο χώρο, ένα έδαφος που προηγουμένως άνηκε μόνο στις κυβερνήσεις και τα ευρωπαϊκά κράτη πρόνοιας, διευρύνοντας σημαντικά τις παραδοσιακές της στοχεύσεις.

1.4 Τα κίνητρα της φιλανθρωπίας

Στην ερμηνεία των κινήτρων που ενυπάρχουν της φιλανθρωπικής πράξης εντοπίζονται πολλές

31 De Swaan, A. (1988). *In Care of the State: Health Care, Education and Welfare in Europe and the USA in the Modern Era*. Cambridge: Polity Press, p. 219.

32 Payton, R. L & Moody, M. P. (2008), ό.π. p. 27-29.

διαφοροποιήσεις στην παγκόσμια βιβλιογραφία. Ορμέμφυτοι και συγκινησιακοί λόγοι προβάλλουν τη γενική και ως ένα βαθμό υποθετική εξήγηση των κινήτρων της. Έννοιες όπως ο αλτρουισμός, η υπερηφάνεια, η ανιδιοτέλεια που χτίζονται μέσα από την οικογένεια και αφορούν την υποχρέωση της αλληλοπροστασίας και της προσφοράς βοήθειας στους ξένους, εντάσσονται σε αυτό το επεξηγηματικό πλαίσιο ως θεμελιώσεις των ανθρωπίνων καταβολών που παρατηρούνται σε όλες τις κοινωνίες³³.

Στο φιλοσοφικό επίπεδο αναζήτησης των κινήτρων, η φιλανθρωπική προσφορά θα μπορούσε να ιδωθεί σαν μία ανιδιοτελής, αγνή πρακτική. Εστιάζοντας σε αυτή την οπτική, ο Marcel Mauss υποστηρίζει ότι το ιδανικό δώρο είναι αυτό που δεν μπορεί να επιστραφεί. Ωστόσο, αναρωτιέται για την ίδια την ύπαρξη του ανιδιοτελούς δώρου, τη στιγμή που η προσφορά δημιουργεί την υποχρέωση της ανταπόδοσης³⁴. Μπορεί, δηλαδή, να μοιάζει αλτρουιστική η παροχή βοήθειας –μιας και ο δωρητής θέτει τον εαυτό του προς όφελος των άλλων– στη πραγματικότητα όμως ενέχει την έννοια της ανταμοιβής σε ηθικό ή πρακτικό πλαίσιο. Έτσι, αρκετοί άνθρωποι μπορεί να προχωρήσουν σε δωρεές κινούμενοι από θρησκευτικό καθήκον (εντός του οποίου βρίσκουμε στοιχεία ιδιοτελούς και ανιδιοτελούς συμπεριφοράς) ή από καθαρά εγωιστική ανάγκη για αναγνώριση, υστεροφημία, κύρος³⁵.

Σε ευρύτερο επίπεδο, από το διάλογο μεταξύ των κοινωνικών επιστημών για τις διαφορετικές σημάνσεις του φαινομένου προκύπτουν επιμέρους κίνητρα. Μολονότι η θεωρία της καλοσύνης και του αλτρουισμού, επηρεασμένη από την κοινωνιολογία των δικτύων και πιθανώς από την ανάπτυξη του εθελοντισμού, βρίσκει σταθερή αποδοχή, για κάποιους μελετητές η φιλανθρωπική χειρονομία κρίνεται ως αποτέλεσμα των κοινωνικών φόβων. Σε αυτή την περίπτωση, λειτουργεί ως ένα μέσο ελέγχου των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων ή ένα μέσο για τη διατήρηση της εξουσίας, ή ακόμα και ένα μέσο για την ένταξη και κοινωνικοποίηση των φτωχών. Ωστόσο, η θεώρηση που βασίζεται στους κοινωνικούς φόβους, υποβάλλεται σε έντονη κριτική και απορρίπτεται ως περιοριστική, μιας και δεν μπορεί να εξηγήσει τη διαρκή παρουσία της φιλανθρωπίας σε μεταβαλλόμενες πολιτικές συνθήκες³⁶.

Μια πιο πεζή προσέγγιση επικεντρώνεται στην ιδιοτέλεια. Η ιδιοτελής παρόρμηση μπορεί να λάβει διάφορες εκδοχές με εξέχουσα το χρηματικό όφελος που προκύπτει από τη διαμόρφωση

33 OECD. (2003). Philanthropic Foundations and Development Co-operation. *DAC Journal*, Volume 4, No. 3, p. 12.

Ανακτήθηκε 3 Σεπτεμβρίου, 2015, από <http://www.oecd.org>

34 Ο Mauss Marcel στη μελέτη του για το δώρο στις αρχαϊκές κοινωνίες συμπεραίνει μεταξύ άλλων ότι: “Ο άνθρωπος που δεν ανταποδίδει το δώρο που δέχτηκε και σήμερα ακόμα μειώνεται, κυρίως αν το δέχτηκε χωρίς πρόθεση ανταπόδοσης [...] Η ελεημοσύνη πληγώνει τον αποδέκτη και η όλη μας ηθική προσπάθεια τείνει να αποσιωπήσει την ασυνείδητη προσβλητική κηδεμονία του πλούσιου ελεημοσυνάριου”, στο Μωσ, Μ. (1979). *Το Δώρο. Μορφές Ανταλλαγής στις Αρχαϊκές Κοινωνίες*. Θ. Παπαρέλλης (Επίμ.). Αθήνα: Καστανιώτης, σελ. 153.

35 Gergen, K. J. & Gergen, M. M. (1986). *Social Psychology*, 2nd Edition. New York: Springler Verlag, p. 195-196.

36 Θεοδώρου, Β. (2003). Ερμηνευτικές Προσεγγίσεις της Φιλανθρωπίας. Από Τον Κοινωνικό Έλεγχο Στην Αμοιβαιότητα. *Μνήμων*, 25, 171 - 184. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου, 2015, από <http://publishing.ekt.gr/el/7372/Μνήμων/10582>

του φορολογικού πλαισίου. Άλλωστε, η άμεση δωρεά λειτουργεί παραδοσιακά σαν όχημα για τη μείωση των επιβαρύνσεων. Σε αρκετές χώρες οι πολιτικοί φορείς, η νομοθεσία και το φορολογικό σύστημα ανταμείβουν τις δωρεές με σημαντικές φοροελαφρύνσεις και φοροαπαλλαγές. Αυτή η αλληλεπίδραση κράτους - φιλανθρωπίας δύναται να οδηγήσει σε αρνητικές συνδηλώσεις όσον αφορά τα κίνητρα της δωρεάς. Μάλιστα, δεν είναι λίγοι οι φιλάνθρωποι που έχουν κατηγορηθεί για ιδιοτελείς σκοπιμότητες πίσω από τη λειτουργία των ιδρυμάτων τους, είτε αυτές αφορούν τη φοροαπαλλαγή, είτε τη προώθηση συμφερόντων των εταιριών που αντιπροσωπεύουν³⁷. Βέβαια, είναι σαφές ότι υπάρχει μια ξεκάθαρη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στη φορολογική ενθάρρυνση της φιλανθρωπίας και το κίνητρο για φοροαπαλλαγή ή εξυπηρέτηση συμφερόντων.

1.4.1 Οι οχτώ μηχανισμοί που ενεργοποιούν τη φιλανθρωπική δωρεά

Συνολικά και στη προσπάθεια να καταγράψουμε τα κίνητρα που προηγούνται της φιλανθρωπικής χειρονομίας, η έρευνα των Bekkers και Wierking³⁸ είναι διαφωτιστική. Μέσα από την ταξινόμηση και κατηγοριοποίηση πολυάριθμων εργασιών στη μελέτη τους *Generosity and Philanthropy. A Literature Review* (2007), αναγνωρίζουν τους εξής μηχανισμούς:

- (1) Η γνώση της ανάγκης αποτελεί τη πρώτη προϋπόθεση για τη φιλανθρωπία. Οι άνθρωποι πρέπει να γνωρίζουν και να συνειδητοποιήσουν αρχικά την ανάγκη για βοήθεια.
- (2) Η παράκληση για βοήθεια αποτελεί το δεύτερο μηχανισμό. Η ανάγκη για βοήθεια καλεί τους δυνητικούς δωρητές να ανταποκριθούν.
- (3) Ο τρίτος μηχανισμός αφορά το κόστος και τα οφέλη που φέρει η δωρεά και συνδέεται άμεσα με τη νομισματική αξία.
- (4) Ο αλτρουισμός. Ένας λόγος που εξηγεί τη προσφορά είναι το πηγαίο, ανιδιοτελές ενδιαφέρον για τους δικαιούχους.
- (5) Η φήμη. Το κίνητρο της φήμης σχετίζεται με τις κοινωνικές συνέπειες της δωρεάς προς τον άνθρωπο που τη προσφέρει· λειτουργεί ως μια μορφή ανταπόδοσης από τον κοινωνικό περίγυρο.
- (6) Τα ψυχολογικά οφέλη. Μια σειρά από ψυχολογικά οφέλη συνδέονται με τη προσφορά. Από τη βελτίωση της προσωπικής θεώρησης του ατόμου ως αλτρουιστικού, με συμπόνοια ή

37 Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αφορά το Ίδρυμα Ford. Προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι ο Henry Ford σύστησε το ίδρυμά του προκειμένου να προστατεύσει την περιουσία του από τους φόρους, την ίδια περίοδο που ο πρόεδρος των Η.Π.Α, Roosevelt, προωθούσε την αύξηση των φορολογικών επιβαρύνσεων. Συγκεκριμένα αναφέρεται: “ο Henry Ford και ο γιος του Edsel σύστησαν αρχικά το ίδρυμα το 1937, όχι εξαιτίας κάποιου μεγάλου φιλανθρωπικού οράματος, αλλά για να προφυλάξουν τις μετοχές της εταιρίας τους από τους φόρους και για να εξασφαλιστεί η συνέχιση του ελέγχου της εταιρίας από την οικογένεια”. Βλ. σχετικά Macdonald, H. (1996). The billions of Dollars that Made the Things Worse. *City Journal*. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2015, από http://www.city-journal.org/html/6_4_a1.html

38 Bekkers, R. & Wierking, P. (2007). Generosity and Philanthropy: A Literature Review. *Social Science Research Network*, pp. 1-68. Doi: 10.2139/ssrn.1015507

ακόμα και επιρροή, μέχρι την αυτόματη συναισθηματική αντίδραση της χαράς/ανακούφισης που παράγει η διαδικασία της προσφοράς.

- (7) Η συσχέτιση των ηθικών/κοινωνικών αξιών κινητοποιεί συχνά τη φιλανθρωπική πρακτική. Αρχές όπως ο ανθρωπισμός και η ισότητα ωθούν τους ανθρώπους να προσφέρουν.
- (8) Τέλος, η αποτελεσματικότητα είναι ένα σημαντικό κίνητρο και αφορά την ικανότητα να παραχθεί το μέγιστο επιθυμητό αποτέλεσμα από τη πράξη της δωρεάς³⁹.

Να σημειωθεί ότι στην αναζήτηση των κινήτρων πολλά ερευνητικά ερωτήματα παραμένουν ανοιχτά. Όπως επισημαίνουν οι δύο συγγραφείς, συχνά οι δωρητές αναφέρουν πολλαπλά κίνητρα. Έτσι, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί το ποσοστό των δωρεών που πηγάζει από τον αλtruισμό, από την ανάγκη των φορολογικών οφελών ή και τα δύο μαζί. Όταν οι περισσότερες έρευνες βασίζονται στη διερεύνηση συγκεκριμένων κινήτρων σε μεμονωμένη βάση και όχι σε συνδυασμό μεταξύ τους, οι εκτιμήσεις αμφισβητούνται. Υποστηρίζεται λοιπόν, ότι η μελέτη των πολλαπλών μηχανισμών ταυτοχρόνως δύναται να προσφέρει ασφαλέστερες απαντήσεις.

Ολοκληρώνοντας αυτό το κεφάλαιο, το καθήκον μας ήταν να περιγράψουμε το γενικότερο πλαίσιο της φιλανθρωπίας, να δούμε τι σημαίνει η λέξη, ποιες αλλαγές έχει υποστεί η ερμηνεία της και ποια κίνητρα προσδιορίζουν τη πρακτική εφαρμογή της. Ξεδιαλύοντας το ποικιλόμορφο τοπίο της φιλανθρωπικής πρακτικής, είμαστε σε καλύτερη θέση να προσδιορίσουμε τις οργανωσιακές μορφές που την υπηρετούν, των στόχων που καλούνται να αναλάβουν και των πηγών που χρηματοδοτούν τις επιμέρους δράσεις τους.

39 Εστιάζοντας στο κίνητρο της αποτελεσματικότητας, έχει δημιουργηθεί ένα διευρυμένο κοινωνικό κίνημα που προωθεί τη φιλανθρωπική προσφορά με γνώμονα την ακόλουθη ερώτηση: Από όλους τους πιθανούς τρόπους που έχουμε στη διάθεση μας για να πετύχουμε την αλλαγή σε ένα κοινωνικό πρόβλημα, πώς μπορούμε να διαλέξουμε τον καλύτερο δυνατό; Ο αποτελεσματικός αλtruισμός (<http://www.effectivealtruism.org/>) έχει κερδίσει το ενδιαφέρον πολλών ακαδημαϊκών. Βλ. ενδεικτικά Singer, P. (2015). *The Most Good You Can Do: How Effective Altruism Is Changing Ideas About Living Ethically*. USA: Yale University Press.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Οι οργανωσιακές μορφές της Φιλανθρωπίας

2.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, θα σκιαγραφήσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά των φιλανθρωπικών φορέων, τους στόχους και τις πηγές χρηματοδότησής τους. Στους φιλανθρωπικούς φορείς περιλαμβάνονται από τους ιδιωτικούς μη κερδοσκοπικούς δρώντες όπως τα ιδρύματα και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (εφ εξής και ΜΚΟ), μέχρι τους πλούσιους επιχειρηματίες και τους απλούς πολίτες. Βέβαια, δεν υπάρχουν ορισμοί κοινής αποδοχής των ιδρυμάτων ή των ΜΚΟ και σε αρκετές περιπτώσεις τείνουν να συμπεριλαμβάνουν μη κρατικές οντότητες αφηρημένα, παράγοντας αναληθείς εντυπώσεις που υποτιμούν τη δράση των φιλανθρωπικών οργανώσεων.

Εξαιτίας της υφιστάμενης ασάφειας πρέπει να επισημάνουμε μία σημαντική διάκριση. Η θεωρητική εξέταση των φιλανθρωπικών δρώντων απαιτεί την αποσύνδεσή τους από τις μη κρατικές ομάδες που αφενός μεν, πληρούν τα τυπικά κριτήρια για να προσδιοριστούν ως μη-κερδοσκοπικές/κυβερνητικές, αφετέρου δε, δεν είναι φιλανθρωπικές. Ως εκ τούτου, η έρευνα αυτή εξαιρεί τους γενικούς ή πολύ ειδικούς ορισμούς, υιοθετώντας μοναχά εκείνους που προϋποθέτουν ανιδιοτελείς φιλανθρωπικές λογικές.

2.2 Οι φιλανθρωπικοί δρώντες

2.2.1 Ιδρύματα

Λόγω της έλλειψης ενός κοινά αποδεκτού ορισμού, το Κέντρο Ευρωπαϊκών Ιδρυμάτων [European Foundation Centre (EFC)]⁴⁰ σε συνεννόηση με τα μέλη του ανέπτυξε το 2001 ένα προσωρινό ορισμό σύμφωνα με τον οποίο (σε ελεύθερη μετάφραση του γράφοντα): *“[Τα κοινωφελή ιδρύματα] είναι ανεξάρτητα, αυτοτελή μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα, με δικά τους αξιόπιστα κεφάλαια συνήθως, αλλά όχι αποκλειστικά από προικοδοτήματα και δική τους διοικητική επιτροπή. Διανέμουν τους οικονομικούς πόρους τους για εκπαιδευτικούς, πολιτιστικούς, θρησκευτικούς, κοινωνικούς ή άλλους κοινωφελείς σκοπούς, είτε υποστηρίζοντας οργανισμούς, φιλανθρωπικές οργανώσεις, εκπαιδευτικά ιδρύματα ή ιδιώτες κ.ά., είτε λειτουργώντας δικά τους προγράμματα. Τα ιδρύματα δεν έχουν μέλη”*.

Ο ορισμός αυτός είναι αναγκαίος για πολλούς λόγους. Σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, ο όρος *ιδρυμα* αναφέρεται σε δομές οι οποίες αν και ακολουθούν την ανιδιοτελή ή μη κερδοσκοπική βάση, δεν εμπίπτουν στην κατηγορία της δημόσιας ωφέλειας. Επιπλέον, τόσο η διαφορετική χρήση της

40 European Foundation Centre. (2003). *Foundations for Europe. Rethinking Our Legal and Fiscal Environments*. Belgium: EFC, p. 11. Διαθέσιμο στο <http://www.efc.be>

λέξης (π.χ. στη Γαλλία υπάρχουν τουλάχιστον πέντε διαφορετικοί τύποι ιδρυμάτων⁴¹), όσο και η σύγχυση γύρω από το τι προσδιορίζεται ως φιланθρωπικό, δημιουργεί ασάφειες ειδικά όταν, όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, πολλά ιδρύματα δημιουργούνται έχοντας ως κίνητρο τη φοροαπαλλαγή. Για παράδειγμα, στην Αυστρία υπάρχουν πάνω από 1200 ιδρύματα, όμως αρκετά θεμελιώθηκαν από εύπορους πολίτες για να γλιτώσουν τους φόρους. Στην Ολλανδία, ένα ίδρυμα μπορεί να είναι φιλανθρωπικό αλλά μπορεί και να αποτελεί όχημα για εκμετάλλευση ή απόκρυψη περιουσιακών στοιχείων. Μια κορυφαία αλυσίδα λιανικής πώλησης επίπλων της Ευρώπης (IKEA) ελέγχεται σχεδόν ολοκληρωτικά από ένα άγνωστο ολλανδικό ίδρυμα με το όνομα Stichting Ingka και ο κατάλογος των παραδειγμάτων δεν τελειώνει εδώ. Επομένως, ο ορισμός του EFC αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για τον καθορισμό της μορφής και της φύσης των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων.

Από ιστορική σκοπιά, στα τέλη του 19ου αιώνα έχουμε την εμφάνιση των μεγάλων Αγγλοσαξονικών ιδρυμάτων που επιτελούν σημαντική κοινωφελή δραστηριότητα. Την ίδια περίοδο στις ΗΠΑ, μια χώρα με αξιοσημείωτη παράδοση ιδιωτικής φιλανθρωπίας, θεμελιώνονται τα πρώτα δημιουργήματα της σύγχρονης ευεργεσίας από τους John Rockefeller, Andrew Carnegie και Henry Wellcome. Την παράδοση αυτή συνεχίζουν οι Ford, Bill Gates, George Soros και μια σειρά άλλων κροίσων Αμερικάνων οι οποίοι διοχετεύουν ένα μεγάλο μέρος της περιουσίας τους στα ομώνυμα ιδρύματά τους. Αυτή η τάση δεν αφορά μόνο τις ΗΠΑ, καθώς η αύξηση τόσο του αριθμού των ιδρυμάτων όσο και των δράσεων που αναλαμβάνουν σε παγκόσμιο επίπεδο την τελευταία δεκαετία είναι εντυπωσιακή.

Οι κυρίαρχοι τομείς δραστηριότητας των ιδρυμάτων είναι η έρευνα, η καινοτομία, ο πολιτισμός, τα ανθρώπινα δικαιώματα, το περιβάλλον κ.ά.. Επιπρόσθετα, τα τελευταία χρόνια ένα μεγάλο μέρος των δωρεών τους πηγαίνει στις αναπτυσσόμενες χώρες με πρωταρχικό σκοπό όχι την άμεση αντιμετώπιση των κρίσεων αλλά την ενδυνάμωση των θεσμών (capacity building)⁴². Ειδικά για τη βελτίωση των αναπτυσσόμενων περιοχών ασκούν μια σειρά από παρεμβάσεις στους τομείς της γεωργίας, του οικογενειακού προγραμματισμού και της αντιμετώπισης των μολυσματικών ασθενειών. Για να επιτύχουν τους στόχους τους, τα ιδρύματα προβαίνουν σε μακροχρόνιες επενδύσεις οι οποίες βασίζονται στο όραμα της σωστής επιστημονικής κατανόησης και είναι δομημένες μέσα στο πλαίσιο της ομάδας στόχου, δηλαδή των τοπικών κοινοτήτων στις οποίες

41 Για αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τις κατηγορίες των ιδρυμάτων στη Γαλλία, βλ. την έκθεση του Κέντρου Μελετών και Έρευνας για τη Φιλανθρωπία (CERPHI). France Country Report. EUFORI Study 2015, που είναι διαθέσιμη στο <http://euforistudy.eu/wp-content/uploads/2015/07/France.pdf>

42 Η έμφαση στη διαμόρφωση συνθηκών που βελτιώνουν την ικανότητα και τις δυνατότητες των ανθρώπων και των κοινωνιών που χρήζουν βοήθειας, μας πηγαίνει πίσω στις μέρες του πρώτου μεγάλου σύγχρονου φιλανθρωπου, Andrew Carnegie. Το 1889, στο έργο του *Το ευαγγέλιο του πλούτου*, ο σκοπός του ήταν να παρέχει ευκαιρίες σε όσους ήταν ικανοί να τις αδράξουν. Με άλλα λόγια, να βοηθήσει τους ανθρώπους να βοηθήσουν οι ίδιοι τον εαυτό τους μέσα από τη μακρόχρονη διαδικασία ανάπτυξης ικανοτήτων.

απευθύνονται⁴³.

2.2.2 Μη Κυβερνητικές (μη Κερδοσκοπικές) Οργανώσεις

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα⁴⁴, Μη Κυβερνητικές – μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις είναι (σε ελεύθερη μετάφραση): “οι ιδιωτικοί οργανισμοί που ασκούν δραστηριότητα για να απαλύνουν τον πόνο, να προωθήσουν τα συμφέροντα των φτωχών, τη προστασία του περιβάλλοντος, την παροχή βασικών κοινωνικών υπηρεσιών ή αναλαμβάνουν την ανάπτυξη της κοινότητας”. Είναι θεσμικά αυτόνομοι οργανισμοί που βασίζονται σε συγκεκριμένες αξίες και εξαρτώνται εξ ολοκλήρου ή εν μέρει από εθελοντικές προσφορές και δράσεις. Έχουν σταθερή οργάνωση και διάρκεια, διανέμουν κέρδη αποκλειστικά για τους σκοπούς της οργάνωσης και είναι ανεξάρτητοι διοικητικά⁴⁵. Κατά κόρον, ο όρος «Μη-Κυβερνητική Οργάνωση» αναφέρεται σε φορείς που έχουν αναγνωριστεί από κρατικά μορφώματα ή διεθνείς οργανισμούς. Βασικές τους δραστηριότητες είναι η ανθρωπιστική βοήθεια, η προστασία του περιβάλλοντος, η προώθηση της ισότητας των δύο φύλων, η αναπτυξιακή εκπαίδευση, η άσκησης πίεσης κ.ά.⁴⁶.

Η παρουσία των φιλανθρωπικών ΜΚΟ ξεκινά με τον Ερυθρό Σταυρό, ένα διεθνή οργανισμό ανθρωπιστικού χαρακτήρα που έχει ως κύριο στόχο τη προσφορά βοήθειας στα θύματα των πολέμων. Ακολουθούν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα, οι Γιατροί του Κόσμου και πολλοί άλλοι. Τις τελευταίες δεκαετίες έχει εμφανιστεί μια νέα γενιά ΜΚΟ που στην ουσία έρχεται να καλύψει κάποιες κρατικές ανεπάρκειες. Από τη μία τα κράτη παρέχουν κονδύλια στις ΜΚΟ για να αναλάβουν την κάλυψη αυτών των κενών, από την άλλη οι ΜΚΟ υποχρεούνται να λογοδοτήσουν σε αυτά - μέσα από αναφορές/εκθέσεις (reporting) - για την ορθή χρήση των κονδυλίων.

Πέραν όμως του κράτους, ένα μεγάλο κομμάτι της χρηματοδότησης των ΜΚΟ προέρχεται από ιδρύματα και μεγάλες επιχειρήσεις στο πλαίσιο της λεγόμενης «εταιρικής κοινωνικής ευθύνης». Στη λίστα των χορηγών πρέπει να προστεθούν και οι διεθνείς δωρητές που κάθε χρόνο προσφέρουν τεράστια ποσά για την εκτέλεση αναπτυξιακών/ανθρωπιστικών προγραμμάτων σε όλο τον κόσμο. Ενδεικτικά, ένας από τους μεγαλύτερους διεθνείς δωρητές είναι η EuropeAid, η οποία το 2011 χρηματοδότησε με περίπου 80 εκατ. ευρώ ΜΚΟ όπως η Save the Children και η Caritas Bangladesh Society⁴⁷.

43 OECD. (2003), ό.π. p. 14-15.

44 Operations Evaluation Department. (2002). Non-Governmental Organizations and Civil Society Engagement in World Bank Supported Projects: Lessons from OED Evaluations. *OED Lessons and Practices* No. 18. 1-8, Ανακτήθηκε 29 Σεπτεμβρίου, 2015, από <http://lnweb90.worldbank.org>

45 Σημίτη, Μ. (2002). Κεντρικές και Περιφερειακές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις: Η συγκρότηση ενός Κοινωνικού Δικτύου στη Διεθνή Κοινότητα. Στο Π. Σκλιάς, Α. Χουλιάρης (Επίμ.), *Η Διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών* (σσ. 73-89). Αθήνα: Παπαζήση, σελ. 74.

46 Αναφορικά με τις δράσεις των ΜΚΟ, βλ. Sklias, P. (1999). *Non-Governmental Organizations and the International Political Economy, with special reference to EU's development policy*. Nubis Press: Athens.

47 Πετρόπουλος, Σ. (2013). Αναζήτηση Πόρων: Θεσμικοί δωρητές. Στο Α. Χουλιάρης, Π. Λιαργκόβας (Επίμ.) *Σχεδιασμός, Υλοποίηση και Αξιολόγηση αναπτυξιακών προγραμμάτων – Ένας πρακτικός οδηγός*. Αθήνα: Παπαζήση,

Κλείνοντας, θα μπορούσε να υποτεθεί μια διαφορά ανάμεσα στη δράση των ιδρυμάτων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων. Πολύ συχνά οι ΜΚΟ προσανατολίζονται στην άμεση παροχή βοήθειας εξαιτίας του τρόπου χρηματοδότησής τους (συνεχής ροή). Τα ιδρύματα από την άλλη, με τις πάγιες δωρεές, αποβλέπουν σε πιο μακροπρόθεσμους στόχους ανάπτυξης που εδράζονται στα αίτια ενός προβλήματος και όχι την άμεση αντιμετώπισή του. Υπάρχουν όμως, πολλές εξαιρέσεις σε αυτή τη γενική τοποθέτηση.

2.2.3 Εθελοντές

Αν και ο εθελοντισμός εντάσσεται στην κατηγορία των ΜΚΟ, παρατίθεται ξεχωριστά αφού η εθελοντική δράση δεν προαπαιτεί τη συμμετοχή σε κάποια οργάνωση. Οι εθελοντές παράγουν φιλανθρωπικό έργο είτε μέσω της παροχής χρημάτων είτε μέσω του χρόνου που αφιερώνουν σε μια ανάγκη. Σε αυτούς προστίθενται και οι καλλιτέχνες ή οι επιχειρηματίες παγκοσμίου βεληνεκούς, καθώς τα ποσά που διαθέτουν για φιλανθρωπίες είναι πολύ σημαντικά⁴⁸.

Σε επίπεδο ορισμού, εθελοντής είναι ο πολίτης που προσφέρει ανιδιοτελώς τον ελεύθερο χρόνο ή τη γνώση του για χρήσιμες δράσεις προς όφελος τρίτων, χωρίς να περιμένει αντάλλαγμα. Ακριβέστερα, ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας⁴⁹ ορίζει τον εθελοντισμό ως την *“εθελούσια παροχή δραστηριοτήτων ή εργασίας, χωρίς πληρωμή, ενός ανθρώπου με σκοπό τη προώθηση ενός σκοπού ή την παροχή βοήθειας σε κάποιον εκτός του νοικοκυριού του ή της οικογένειάς του”*.

Η εθελοντική προσφορά δύναται να λάβει διάφορες μορφές και αυτό εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του κάθε ατόμου. Ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και την επαγγελματική του ιδιότητα και εμπειρία, ο κάθε εθελοντής (ανεξαρτήτως εάν ανήκει ή όχι σε κάποια οργάνωση) μπορεί να δραστηριοποιείται τόσο στον τομέα της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας όσο και σε ειδικότερους τομείς (υγεία, περιβάλλον, αθλητισμός κ.ά.).

2.2.4 Πρόσθετες επεξηγήσεις σχετικά με τη δομή των φιλανθρωπικών οργανώσεων

- Οι φιλανθρωπικές οργανώσεις χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες:

σελ. 43-45.

48 Στους ιδιώτες δωρητές ανήκουν και οι «celebrities», οι οποίοι προσφέρουν μεγάλα ποσά σε φιλανθρωπικούς σκοπούς και δράσεις. Έτσι, σύμφωνα με τη λίστα του Μη Κυβερνητικού Οργανισμού Giving Back Fund (thegivingbackfund.org), το 2012 η ηθοποιός J. Gertz και ο σύζυγός της A. Ressler δώρισαν \$10,569,002 στο ομώνυμο ίδρυμά τους. Ακολουθούν με τυχαία σειρά, η Sandra Bullock που προσέφερε στους Γιατρούς Χωρίς Σύννορα το ποσό των \$1.000.000, ο M. Gipson κ.ά., βλ. σχετικά Autunes, A. (2012, January 11). The 30 Most Generous Celebrities. *Forbes*. Ανακτήθηκε 29 Σεπτεμβρίου, 2015, από <http://www.forbes.com/> Για περισσότερες πληροφορίες το βιβλίο των βλ. Jeffreys, E., Allatson P. (2015). *Celebrity Philanthropy: An Introduction*. UK: Gomer Press Ltd, μελετά το ορατό και αμφιλεγόμενο φαινόμενο της φιλανθρωπίας από διάσημα πρόσωπα. Επίσης πλούσια βάση δεδομένων παρέχει η ιστοσελίδα Look to the Stars: The World of Celebrity Giving (www.looktothestars.org).

49 International Labour Organization. (2011). Manual on the measurement of volunteer work. *ILO*, Chapter 5, Report I, (3-120). Ανακτήθηκε 1 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.ilo.org>, p. 13.

1. **Ιδρύματα**⁵⁰ **Εύρεσης Πόρων** (Fundraising Foundations). Είναι ιδρύματα συλλογής πόρων και διαφέρουν από τα ιδρύματα που λειτουργούν βάσει των δικών τους περιουσιακών στοιχείων ή εισοδημάτων. Έτσι λοιπόν, ένα fundraising ίδρυμα μπορεί να συσταθεί χωρίς σημαντικά περιουσιακά στοιχεία. Η επιτυχία του λοιπόν εξαρτάται από την επικοινωνιακή στρατηγική, τη φήμη και την αξιοπιστία του, μιας και στηρίζεται εξ ολοκλήρου στη γενναιοδωρία των πολιτών. Οργανισμοί όπως ο Ερυθρός Σταυρός και η Greenpeace συγκεντρώνουν χρήματα από ιδιώτες και από ιδρύματα ή επιχειρήσεις για να εξυπηρετήσουν τους στόχους τους. Η δράση των οργανώσεων αυτής της κατηγορίας δεν περιορίζεται μόνο στη συλλογή αλλά και τη χορήγηση πόρων⁵¹.
2. **Διανεμητικά Ιδρύματα** (Endowed Foundations). Ο αγγλικός όρος *endowment* αναφέρεται τόσο σε ένα κεφάλαιο που προκύπτει από τις προσοδοφόρες επενδύσεις ενός μη κυβερνητικού οργανισμού για την παραγωγή εισοδήματος, όσο και σε μια πράξη κληροδότησης περιουσιακών στοιχείων σε ένα ίδρυμα⁵². Με τον όρο αυτό περιγράφονται τα ιδρύματα που ξοδεύουν τμήμα της περιουσίας τους για κοινωφελείς σκοπούς. Σε αντίθεση με τα προηγούμενα δεν μαζεύουν χρήματα παρά μόνο δίνουν (grant-making). Συνεπώς, η διαφορά ανάμεσα στους δύο τύπους σχετίζεται με το τρόπο που αποκτούν το κεφάλαιο. Φυσικά, ο διαχωρισμός αυτός δεν είναι περιοριστικός μιας και υπάρχουν οργανώσεις που συνδυάζουν τις δύο πρακτικές.
- **Οργανισμοί-ομπρέλα:** Σε πολλές χώρες, οι φιλανθρωπικοί οργανισμοί επεκτείνουν τη δράση τους με τη σύσταση θυγατρικών παραρτημάτων σε διάφορες περιοχές. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα και η Greenpeace αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα. Από τα παραρτήματα των οργανισμών και την ανάγκη ανάπτυξης δικτύων ανάμεσα στις οργανώσεις, δημιουργούνται εθνικοί οργανισμοί-ομπρέλα προκειμένου να εκπροσωπηθούν τα συμφέροντά τους.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, ο Σύλλογος Κοινωφελών Ιδρυμάτων [Association of Charitable Foundations (ACF)], το Ίδρυμα Φιλανθρωπικής Βοήθειας [Charities Aid Foundation (CAF)] και το Εθνικό Συμβούλιο Εθελοντικού Συλλόγου [National Council of Voluntary Association (NVC)] ενεργούν ως οργανισμοί-ομπρέλα που ενώνουν, αντιπροσωπεύουν και υποστηρίζουν τους εθελοντικούς φορείς. Στην ίδια κατηγορία ανήκει και το EFC και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συλλογής Πόρων [European Fundraisers Association (EFA)]. Όμοια, στις Η.Π.Α, ο Ανεξάρτητος Τομέας (Independent Sector) στην Ουάσινγκτον, διευθύνει ολόκληρο το δίκτυο των μη-κερδοσκοπικών οργανισμών, των ιδρυμάτων και των

50 Εν προκειμένω, στον αγγλικό όρο *foundation* υπονοούνται και οι Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις.

51 Anheier, H. K. & List, R. A. (2005). *A Dictionary of Civil Society, Philanthropy and the Non – Profit Sector*. London and New York: Routledge, p. 106.

52 Anheier, H. K. & List, R. A. (2005), ό.π. p. 86.

επιχειρήσεων που δεσμεύονται για τη προώθηση του συλλογικού συμφέροντος, εκπροσωπώντας δεκάδες χιλιάδες οργανισμούς σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο⁵³.

2.3 Στόχοι της φιλανθρωπίας

Ο ορισμός της φιλανθρωπίας ως “η εθελοντική δράση για το κοινό καλό”, εισάγει στο εννοιολογικό πλαίσιο τους όρους *συλλογικό ή δημόσιο συμφέρον*. Μία απλή ερμηνευτική προσέγγιση για να προσδιοριστούν αυτοί οι όροι, είναι να χωριστούν σε δύο κατηγορίες. Στη πρώτη, εντάσσεται η κάλυψη των βασικών αναγκών σε ανθρώπους που δεν έχουν πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες (τροφή, στέγαση, ιατρική περίθαλψη, ένδυση). Η δεύτερη, έχει ως σκοπό να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των ανθρώπων σε εγχώριο, τοπικό ή παγκόσμιο επίπεδο (εκπαίδευση, πολιτισμός κ.ά.). Και στις δύο περιπτώσεις προβάλλεται η ηθική διάσταση της φιλανθρωπίας αφού αποσκοπεί με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στη βελτίωση της ανθρώπινης ευζωίας⁵⁴.

Όμως, στο σημείο αυτό ελλοχεύει ένας κίνδυνος παρανόησης. Υπό το πρίσμα μιας πιο σύνθετης προσέγγισης, γίνεται αντιληπτό ότι οι λέξεις αυτές προσδιορίζονται με βάση τα συμφραζόμενα και δεν είναι ιδιαίτερα ξεκάθαρες. Διότι, οι στόχοι για το δημόσιο συμφέρον δεν αναγνωρίζονται σε όλες τις κοινωνίες, ειδικά όταν νέες παράμετροι εντός ενός παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος έχουν εμφανιστεί. Έτσι, σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, το συλλογικό αγαθό καθορίζεται μεν από αντικειμενικά κριτήρια και τομείς που είναι ευρέως αποδεκτοί, δεν είναι όμως καθολικό. Στους τρεις τύπους «συλλογικών αγαθών» του Adam Smith ασφάλεια, δικαιοσύνη και δημόσια έργα, έρχονται να προστεθούν το ανοιχτό εμπορικό σύστημα, το αγαθό της ειρήνης, η βιώσιμη ανάπτυξη κ.ό.κ..

Παράλληλα, εκτός της απουσίας ενός συνεκτικού ορισμού της έννοιας συλλογικό αγαθό, ιδιαίτερα πολύπλοκος είναι και ο καθορισμός των συνθηκών που προσδιορίζουν το περιεχόμενό του, όπως για παράδειγμα η δυνατότητα πρόσβασης σε ένα κατά γενική ομολογία δημόσιο αγαθό. Διότι, πώς είναι εφικτό να αναφερθούμε στο αγαθό των νέων τεχνολογιών, όταν δεν έχουν όλα τα κράτη πρόσβαση σε αυτό;⁵⁵

Σε κάθε περίπτωση, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο ρόλος των κυβερνήσεων στο προσδιορισμό των φιλανθρωπικών στοχεύσεων είναι καταλυτικός. Αν και πάλι, στη συζήτηση για το κατά πόσο ένα συγκεκριμένο κοινωνικό συμφέρον είναι πρωτίστως καθήκον του κράτους ή μπορεί να αφεθεί σε άλλους φορείς όπως οι φιλανθρωπικοί, δεν υπάρχει σαφές συμπέρασμα. Πρακτικά, διαπιστώνεται ότι οι στόχοι που εξυπηρετούν ευρύτερα κοινωνικά συμφέροντα, είναι

53 Αναφορικά με τη δράση του Ανεξάρτητου Τομέα των Η.Π.Α βλ. <https://www.independentsector.org/>

54 Payton L. R. & Moody, M. P. (2008), ό.π. p. 28.

55 Σκλιάς, Π. (2002). Η Διεθνής Πολιτική Οικονομία και ο Ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στη Διεθνή Αναπτυξιακή Συνεργασία. Στο Π. Σκλιάς, Α. Χουλιάρης (Επιμ.), ό.π. σελ. 34.

αποτέλεσμα μιας κοινωνικής διαδικασίας κατά την οποία οι πολιτικοί φορείς έχουν την τελική απόφαση. Έτσι, στις περισσότερες χώρες το νομικό και το φορολογικό περιβάλλον καθορίζει τους σκοπούς που έχουν αποκτήσει την ιδιότητα του ανήκειν στο *κοινό καλό*⁵⁶.

Έχοντας κατά νου τις παραπάνω παρατηρήσεις, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της φιλανθρωπίας των Η.Π.Α, οι τομείς που εντάσσονται στην κατηγορία του κοινωνικού συμφέροντος, ταξινομούνται στις παρακάτω κατηγορίες (Πίνακας 2.1):

Πίνακας 2.1 Οι στόχοι της φιλανθρωπίας

Θρησκεία
Εκπαίδευση
Ανθρώπινες υπηρεσίες
Υγεία
Τέχνες/ Πολιτισμός
Περιβάλλον/ Ζώα
Δημόσιο–κοινωνικό όφελος
Ιδρύματα
Διεθνείς Σχέσεις

Πηγή: *Giving USA, 2014*⁵⁷

Ωστόσο, δεν περιορίζονται σε αυτή τη λίστα. Το Foundation Center⁵⁸ (Κέντρο Ιδρυμάτων), προκειμένου να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες ανάγκες της φιλανθρωπίας, ξεκίνησε μια εκτενή αναθεώρηση της συνολικής δομής του τομέα, με την εισαγωγή του Συστήματος Ταξινόμησης της Φιλανθρωπίας (Philanthropy Classification System). Το σύστημα περιλαμβάνει μια αναλυτική σειρά από κατηγορίες και υποκατηγορίες που καθορίζουν τη φιλανθρωπική δράση για το συλλογικό συμφέρον. Έτσι, στον παραπάνω πίνακα έρχονται να προστεθούν τομείς όπως ο αθλητισμός, οι πληροφορίες/επικοινωνίες, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, η επιστήμη, η γεωργία/αλιεία κ.λπ..

2.4 Πηγές των φιλανθρωπικών δωρεών

Στη φιλανθρωπική συνεισφορά περιλαμβάνονται τα χρήματα, τα αγαθά, ο χρόνος και η εξειδίκευση που παρέχεται από άτομα ή οργανισμούς, κυρίως προς όφελος του δημοσίου συμφέροντος. Τα χρήματα δίνονται μέσω δωρεών, κληροδοτημάτων, διαθηκών και μέσω χορηγιών. Τα παρεχόμενα

56 Schuyt, Th. N. M. (2013). *Philanthropy and the philanthropy Sector: An introduction*. USA: Ashgate Publishing Company, p. 21-22.

57 Giving USA. (2015). Indianapolis: Lilly Family School of Philanthropy.

58 Foundation Center. (2015). Philanthropy Classification System: Subjects. Διαθέσιμο στο <http://taxonomy.foundationcenter.org>

υλικά αγαθά μπορεί να αφορούν τρόφιμα, ρούχα, περιουσιακά στοιχεία κ.ά.. Οι ιδιωτικοί δρώντες, δηλαδή, τα άτομα, τα ιδρύματα και οι εταιρίες⁵⁹ μπορούν, επίσης, να προάγουν τον εθελοντισμό σε πολλούς τομείς της κοινωνίας⁶⁰. Στην Ευρώπη και τις Η.Π.Α υπάρχουν διαφορετικοί τύποι φιλανθρωπικής συνεισφοράς που προέρχονται από ξεχωριστές πηγές. Συνοπτικά, ταξινομούνται ως εξής:

1. Δωρεές από ιδιώτες και νοικοκυριά.
2. Κληροδοτήματα
3. Δωρεές από κοινωφελή ιδρύματα και οργανώσεις.
4. Δωρεές από χορηγίες εταιριών (στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης).
5. Δωρεές από φιλανθρωπικές λοταρίες (charity lotteries)⁶¹.
6. Δωρεές από άλλους ενδιαμέσους φορείς, όπως η Εκκλησία.

Με αφορμή τη συνοπτική περιγραφή των φιλανθρωπικών δρώντων θελήσαμε να αποδώσουμε τον άξονα εντός του οποίου λειτουργούν προκειμένου να παράγουν κοινωνική αξία. Αναμφισβήτητα σήμερα, οι φιλανθρωπικοί δρώντες διαδραματίζουν ολοένα αυξανόμενο ρόλο σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Μέσα από τη θεμελίωση οργανισμών-ομπρέλα και παγκόσμιων δικτύων επικοινωνίας αναπτύσσουν ισχυρές αλληλεπιδράσεις με κρατικές και μη κρατικές οντότητες, διευρύνοντας τον κοινωνικό τους αντίκτυπο.

Εύλογα, προκύπτει το εξής ερώτημα: πώς μπορεί να περιγραφεί, αναλυθεί αλλά και να γίνει κατανοητή αυτή η εξέλιξη; Λόγω της πολυπλοκότητας του φαινομένου και υπό το πρίσμα της διεπιστημονικής προσέγγισης που προσφέρει η διεθνής πολιτική οικονομία, θα συνδέσουμε αναπόφευκτα, τη φιλανθρωπία με την παγκοσμιοποίηση. Οι προκλήσεις του διεθνοποιημένου περιβάλλοντος κρύβουν σημαντικές απαντήσεις αναφορικά με την εξέλιξη της φιλανθρωπικής χειρονομίας.

59 Αν και οι εταιρίες, όντας κερδοσκοπικές, δεν εντάσσονται στους φιλανθρωπικούς δρώντες, παράγουν φιλανθρωπία στο πλαίσιο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και επομένως προσμετρώνται στις μελέτες της φιλανθρωπικής δωρεάς.

60 Schuyt, Th. N. M. (2013), ό.π. p. 24-25.

61 Οι λοταρίες αποτελούν ένα βασικό πόρο σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ολλανδία, το Βέλγιο και η Γερμανία. Χρηματοδοτούνται από ιδιώτες, συλλέγονται από το κράτος και χορηγούνται για κοινωφελείς σκοπούς. Στην Ολλανδία λαμβάνουν χώρα έξι εθνικές λοταρίες που αποδίδουν 500 εκατομμύρια ευρώ, ποσό που ξεπερνά τη συνεισφορά των ιδρυμάτων σε κοινωφελείς σκοπούς. Ομοίως, στην Αγγλία, το Big Lottery Fund διανέμει περίπου 800 εκατομμύρια ευρώ, ποσό που ισοδυναμεί με το 1/5 του συνόλου των δωρεών από τα ιδρύματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η Φιλανθρωπία την εποχή της Παγκοσμιοποίησης

3.1 Εισαγωγή

Η σχέση ανάμεσα στη φιλανθρωπία και την παγκοσμιοποίηση τροφοδοτεί μια σειρά από αναθεωρήσεις στο εξεταζόμενο ζήτημα. Στη προσπάθεια να τις καταδείξουμε, θα διερευνήσουμε τις πολύπλοκες και ποικίλες συνδέσεις και προκλήσεις με τις οποίες ο φιλανθρωπικός τομέας καλείται να αναμετρηθεί τη μεταβατική περίοδο που διανύουμε.

Ξεκινώντας με την αποτύπωση του γενικού πλαισίου της παγκοσμιοποίησης και του τρόπου που επηρεάζει τη δομή και τις μορφές της φιλανθρωπίας, θα προχωρήσουμε στην περιγραφή των κυρίαρχων τάσεων που διέπουν τη φιλανθρωπική πρακτική. Έπειτα, θα προβάλλουμε τα εμπόδια που δεν επιτρέπουν στη φιλανθρωπία να αναπτύξει τη πλήρη δυναμική της. Σε αυτό το σημείο, σημαντικό εργαλείο μελέτης για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων αποτελούν οι διαφορετικές φορολογικές και νομοθετικές προσλήψεις της φιλανθρωπικής προσφοράς από τα κράτη.

Κλείνοντας, θα αναφερθούμε στο πρόσφατο κίνημα του *φιλανθρωποκαπιταλισμού* που υπόσχεται να σώσει τον κόσμο μέσω μίας επαναστατικής θέασης της φιλανθρωπίας, κατά την οποία οι φιλανθρωπικές οργανώσεις πρέπει να λειτουργούν ως επιχειρήσεις για να μεγιστοποιήσουν την κοινωνική αξία που παράγουν. Αν και αυτή η εξέλιξη έχει αποκτήσει πολλούς υποστηρικτές, η ακαδημαϊκή συζήτηση του φαινομένου εγείρει σημαντικές ανησυχίες.

3.2 Παγκοσμιοποίηση

Η παγκοσμιοποίηση αποτελεί ίσως το πιο διαδεδομένο θέμα συζήτησης στη σύγχρονη ακαδημαϊκή κοινότητα και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ωστόσο, παρά την ευρεία χρήση της λέξης δεν υπάρχει ορισμός κοινής αποδοχής. Η ευρύτητα του θέματος σε συνδυασμό με τον περιορισμένο χώρο αυτής της εργασίας δεν επιτρέπει την αναλυτική παρουσίαση των θεωρητικών προσεγγίσεων που μελετούν το φαινόμενο. Για να δώσουμε μία ικανοποιητική εικόνα σχετικά με το ρόλο της παγκοσμιοποίησης στη διαμόρφωση της φιλανθρωπικής πρακτικής, θα κινηθούμε κάτω από το πεδίο της ανάλυσης που παρέχει η διεθνής πολιτική οικονομία.

Η παγκοσμιοποίηση ερμηνεύεται από ένα ευρύ φάσμα αλλαγών καθώς απαιτεί, δημιουργεί και επηρεάζει θεμελιώδεις οικονομικές και πολιτικές ανακατατάξεις. Επιγραμματικά, οι David Held και Antony McGrew⁶² στο βιβλίο τους *Παγκοσμιοποίηση, αντι-παγκοσμιοποίηση* (2004),

62 Ο ορισμός αυτός συνδέεται με την έννοια του κοσμοπολιτισμού που ξεπερνά τα όρια του κράτους, θεωρώντας ως κύριο σημείο αναφοράς των διεθνών σχέσεων το άτομο. Held, D. & McGrew, A. (2004). *Παγκοσμιοποίηση, αντι-*

περιγράφουν τον όρο ως “τη διεύρυνση της κλίμακας, την αύξηση της έντασης, την επιτάχυνση και την εμπάθυνση του αντίκτυπου που έχουν οι τάσεις και τα μοτίβα κοινωνικής αλληλεπίδρασης ανά τις ηπείρους. Αναφέρεται σε μια μεταβολή ή μεταμόρφωση που εμφανίζεται στη κλίμακα της οργάνωσης των ανθρώπων, βάσει της οποίας συνδέονται μακρινά κοινωνικά σύνολα και διευρύνεται η επιρροή των σχέσεων εξουσίας σε διαφορετικές περιοχές και ηπείρους του πλανήτη”.

Για τους υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης, το φαινόμενο μεταφράζεται ως μια ευκαιρία μετά τον Ψυχρό Πόλεμο για τη προώθηση του εκδημοκρατισμού σε ολόκληρο τον κόσμο και την επικράτηση της απελευθέρωσης των αγορών. Από την άλλη μεριά, οι πολέμιοι της παγκοσμιοποίησης υποστηρίζουν ότι δημιουργεί συγκρούσεις που υπονομεύουν τη δημοκρατία και αποδυναμώνουν την αίσθηση του έθνους, απειλώντας με αυτό το τρόπο την πολιτική σταθερότητα και την ακεραιότητα των εθνών-κρατών. Στον κατάλογο των αρνητικών συνδηλώσεων εντάσσεται και η άνοδος της φτώχειας με την παράλληλη μείωση των κοινωνικών δαπανών εξαιτίας της διεθνοποίησης της οικονομίας και της ανάγκης ελαχιστοποίησης του κρατικού παρεμβατισμού⁶³.

Ανεξαρτήτως των επιμέρους θέσεων, συμφωνούμε στο ότι η παγκοσμιοποίηση έχει επηρεάσει μεταξύ άλλων, τη μετατόπιση των πολιτικών συστημάτων παγκοσμίως από ιεραρχικά δομημένα ενιαία κυβερνητικά συστήματα, σε οριζόντια και σχετικά κατακερματισμένα συστήματα διακυβέρνησης. Εντός αυτού του πλαισίου οι κυβερνήσεις παίζουν μικρότερο ρόλο στην υπαγόρευση των όρων ευημερίας, αφήνοντας χώρο επέμβασης σε άλλους, μη κρατικούς φορείς⁶⁴. Αυτό δεν σημαίνει ότι ο ρόλος του κράτους εξαφανίζεται. Ωστόσο, οι μη κρατικοί φορείς αναλαμβάνουν πλέον, τη προσφορά συλλογικών αγαθών που παραδοσιακά άνηκαν στα κράτη⁶⁵.

Η μη (αποκλειστικά) κυβερνητική ευθύνη για την ανθρώπινη ευζωία έχει οδηγήσει στην ανάδειξη του ρόλου της φιλανθρωπίας που υπερβαίνει τα εθνικά όρια και την ιδιότητα του πολίτη για να εξυπηρετήσει τους στόχους της. Σε αυτό το περιβάλλον οι φιλάνθρωποι αναδιανέμουν σημαντικά κεφάλαια. Παράλληλα, τα κράτη αναγνωρίζουν τους φιλανθρωπικούς φορείς ως εταίρους στην υλοποίηση των κοινωνικών πολιτικών, οδηγώντας σε μια ευρεία έγκριση του ρόλου τους στην κυβερνητική διαδικασία⁶⁶. Αν και προκύπτουν σημαντικά ερευνητικά ερωτήματα και αντιπαραθέσεις, σχετικά με το ποιος πρέπει να είναι υπεύθυνος για τη χάραξη των πολιτικών της ανθρώπινης ευημερίας, οι φιλανθρωπικοί δρώντες έχουν τη δυνατότητα να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στο επίπεδο της «παγκόσμιας διακυβέρνησης». Όμως, στο σημείο αυτό πρέπει να κάνουμε

παγκοσμιοποίηση. Αθήνα: Πολύτροπον, σελ. 17.

63 Hewa, S. & Stapleton, D. H. (2005). *Globalization, Civil Society and Philanthropy: Towards New Political Culture in the 21st Century*. United States of America: Springer, p. 3-5.

64 Villadsen, K. (2007). The Emergence of 'Neo-Philanthropy': A New Discursive Space in Welfare Policy? *Acta Sociologica*, Vol 50, No 3, 309-323. Doi:10.1177/0001699307080938

65 Cerny, P. G. (1995). Globalization in the changing logic of collective action. *International Organization* (Impact Factor: 3.02), 49(4), 595-625. Doi:10.1017/S0020818300028459

66 Nickel, P. M. & Eikenberry, A. M. (2010). Philanthropy in an Era of Global Governance. Στο R. Taylor (Ed.) *Third Sector Research*. New York: Springer- Verlag, p. 269-270.

μια σημαντική παρένθεση.

Ο όρος «παγκόσμια διακυβέρνηση» εστιάζει στην άνοδο του ρόλου των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών (στο εξής και ΚτΠ)⁶⁷ στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και σχεδιασμού πολιτικών⁶⁸. Την ώρα που τα σύνορα χάνουν τη σημασία τους, η μετατόπιση από τη διεθνή κρατοκεντρική-διακρατική στην παγκόσμια πολιτική αποτελεί πραγματικότητα. Σε αυτό το πλαίσιο, δημιουργείται και μια διευρυμένη αντίληψη περί «υποκατάστασης» της δράσης των κυβερνήσεων από μη κυβερνητικούς οργανισμούς.

Εστιάζοντας στους φιланθρωπικούς φορείς, η άποψη αυτή τίθεται υπό αμφισβήτηση για δύο λόγους. Πρώτον, θα δούμε πιο προσεχτικά στη συνέχεια ότι η φιλανθρωπία μπορεί να ιδωθεί είτε ως μια καλοπροαίρετη διαδικασία από ανθρώπους που μπορούν να καλύψουν επιμέρους κενά των κοινωνικών κρατών ή ως μια μορφή αναπαραγωγής του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης⁶⁹· συνεπώς στο πλαίσιο του σχεδιασμού πολιτικών δέχεται σημαντική κριτική. Επιπλέον, η φιλανθρωπία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κράτος για τη χρηματοδότηση των σκοπών της. Ως εκ τούτου και χωρίς να θέλουμε να υποτιμήσουμε τη σημασία της, αλλά ούτε και να ασπαστούμε το παραδοσιακό δίπολο κράτος-αγορά στην επίτευξη των συλλογικών αγαθών, συμφωνούμε στο ότι η φιλανθρωπική δράση μπορεί να ιδωθεί κυρίως, με όρους «συμπληρωματικότητας» και «συνεργασίας» στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον (στο Πέμπτο Κεφάλαιο, θα επανέλθουμε στο στερεότυπο που ερμηνεύει με όρους ανταγωνιστικότητας τη σχέση των κρατικών με τις φιλανθρωπικές οργανώσεις και θα καταγράψουμε τα εμπειρικά δεδομένα που δεν το επαληθεύουν).

3.2.1 Πώς επηρεάζει η παγκοσμιοποίηση τη φιλανθρωπία;

Σε ένα παγκοσμιοποιημένο κόσμο, το αίσθημα του «κοινού ανήκειν» διευρύνει το αίσθημα της ευθύνης και ενεργοποιεί τους ανθρώπους ώστε να οικοδομήσουν μια πιο ειρηνική και χωρίς αποκλεισμούς παγκόσμια κοινότητα. Καθιστώντας σχεδόν στιγμιαία τη δυνατότητα επικοινωνίας και δημιουργώντας δίκτυα ενημέρωσης και μετάδοσης κοινών αξιών, η παγκοσμιοποίηση αυξάνει ριζικά τις ευκαιρίες για αποτελεσματική φιλανθρωπία.

Νέες πιο περίπλοκες σχέσεις αλληλεξάρτησης δημιουργούνται, καθώς οργανώσεις από όλο

67 Σύμφωνα με τη διεθνή, μη κυβερνητική οργάνωση CIVICUS, η Κοινωνία των Πολιτών (ΚτΠ) είναι ο χώρος εκτός της οικογένειας, του κράτους και της αγοράς. Δημιουργείται από ατομικές και συλλογικές δράσεις, οργανισμούς και ιδρύματα για να προαχθούν κοινά συμφέροντα. Η ΚτΠ περιλαμβάνει τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τις δράσεις που προέρχονται από λιγότερο επίσημες ομάδες και άτομα. Η οργανωμένη ΚτΠ αναφέρεται σε ένα ανεξάρτητο, μη κρατικό τομέα οργανώσεων και ιδρυμάτων που διαθέτει κάποια μορφή δομής και τυπικούς κανόνες λειτουργίας μαζί με τα δίκτυα, τις υποδομές και τους πόρους που χρησιμοποιεί. Διαθέσιμο στο CIVICUS. Civil Society Index project (<http://socs.civicus.org>).

68 Armstrong, D., Bello, V., Gilson, J. & Spini, D. (2011). *Civil Society and International Governance. The role of non-state actors in global and regional regulatory frameworks*. London and New York: Routledge, p. 2. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε επίσης Nye, J. S., Donahue, J. D. (2000). *Governance in a Globalizing World*. Washington: Brookings Institution Press.

τον κόσμο συνεργάζονται διαμέσου της ανταλλαγής γνώσεων και πόρων, ενώ προηγούμενοι αποδέκτες φιλανθρωπίας καθίστανται πλέον, σημαντικοί δωρητές. Επιπλέον, οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των κερδοσκοπικών επιχειρήσεων και των μη κερδοσκοπικών οργανισμών, θολώνουν, τη στιγμή που οι εταιρίες διανέμουν σημαντικό ποσοστό των κερδών τους σε φιλανθρωπικούς σκοπούς.

Παράλληλα, όροι που παλαιότερα άνηκαν αποκλειστικά στη γλώσσα των επιχειρήσεων εισάγονται στο χώρο της φιλανθρωπίας, βελτιώνοντας κατά πολύ το τρόπο λειτουργίας και δράσης της. Εκφράσεις όπως κοινωνική επένδυση, υψηλού ρίσκου κεφάλαια, κοινωνική επιχειρηματικότητα αποκτούν κεντρική θέση στη φιλανθρωπική ατζέντα. Η επιχειρηματική λογική κυριαρχεί στη φιλανθρωπία, όπως για παράδειγμα στη πρωτοβουλία του Global Giving⁶⁹ που αποτελεί πιστό αντίγραφο του E-Bay και επιτρέπει στους οργανισμούς μέσα από τη χρήση του διαδικτύου να συνδεθούν με τους χρηματοδότες τους για την υλοποίηση τοπικών σχεδίων που ζητούν υποστήριξη. Μια νέα, παραγωγική δυνατότητα σύνδεσης, επικοινωνίας και κυρίως, δράσης αντανακλά τη νέα πραγματικότητα⁷⁰.

Το σύγχρονο πλαίσιο απαλλάσσει τη φιλανθρωπία από τον ερασιτεχνισμό της απλής δωρεάς. Επιπλέον, επιχειρηματίες από το χώρο των νέων τεχνολογιών όπως ο M. Zuckerberg (ιδρυτής του Facebook), οι S. Brin και L. Page (ιδρυτές της Google και του ομώνυμου Ιδρύματος) εισάγονται στο φιλανθρωπικό πεδίο, φέρνοντας μαζί τους την αναγκαία αποφασιστικότητα για την εφαρμογή σύγχρονων τεχνικών και μεθόδων μέτρησης αποτελεσματικότητας/αποδοτικότητας. Η «Χρυσή εποχή της φιλανθρωπίας»⁷¹, όπως συνηθίζεται να λέγεται, είναι πλέον ορατή και οι τάσεις που τη διαμορφώνουν εντυπωσιακές.

3.3 Οι κυρίαρχες τάσεις της φιλανθρωπίας

3.3.1 Έμμεσος συσχετισμός του πλούτου με τη φιλανθρωπία

Καταρχάς, η φιλανθρωπία συναρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αλματώδη γένεση του πλούτου

69 Το GlobalGiving (www.globalgiving.org) είναι η πρώτη και μεγαλύτερη κοινότητα συλλογής πόρων που συνδέει μη-κερδοσκοπικούς οργανισμούς, χορηγούς και εταιρίες σε παγκόσμια κλίμακα. Σκοπός αυτής της πρωτοβουλίας είναι να παρέχει στους τοπικούς οργανισμούς πρόσβαση σε χρηματοδότηση, εργαλεία και εκπαίδευση προκειμένου να γίνουν πιο αποτελεσματικοί στη δράση τους. Από το 2002 μέχρι σήμερα, το GlobalGiving έχει καταφέρει να συλλέξει το ποσό των \$199,293,823 από 496,148 δωρητές. Το GlobalGiving δημιουργήθηκε από τον Pierre Omidyar, ιδρυτή του E-Bay και βασίζεται σε πανομοιότυπες αρχές σύνδεσης ανάμεσα στη ζήτηση και τη προσφορά σε ηλεκτρονική μορφή με αυτό.

70 Brodhead, T. (2004). *Philanthropy in the Era of Globalization. Reflections by Tim Brodhead*. Québec: J.W. McConnell Family Foundation. Ανακτήθηκε 29 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.mccconnellfoundation.ca/media/pdf/>, p. 1-7.

71 Hay, I., Muller, S. (2014). Questioning generosity in the golden age of philanthropy: Towards critical geographies of super-philanthropy. *Progress in Human Geography*, vol. 38, pp. 635-653. Doi:10.1177/0309132513500893_ Schervish P. G., Havens J. J. (2006). *A Golden Age of Philanthropy? The Impact of the Great Wealth Transfer on Greater Boston*. Center for Wealth and Philanthropy Boston College. Ανακτήθηκε 9 Δεκεμβρίου, 2015, από www.bc.edu/research/cwp/meta-elements/pdf/goldenagephil.pdf.

που δημιούργησαν οι νέες τεχνολογίες και η διεθνοποιημένη αγορά. Σήμερα, εκτιμάται ότι όλο και περισσότεροι άνθρωποι από αυτούς που πλουτίζουν, κατακτούν τους στόχους τους σε πολύ μικρότερη ηλικία συγκριτικά με τις παλαιότερες γενιές⁷² γι' αυτό και στρέφονται νωρίτερα στη φιλανθρωπία. Ακόμα, ο κατάλογος των πλουσίων του περιοδικού Forbes⁷³ αριθμεί 1.826 δισεκατομμυριούχους, με τους περισσότερους εξ αυτών να είναι Αμερικανοί, Κινέζοι, Ινδοί και Ρώσοι.

Οικονομολόγοι από το Ερευνητικό Ινστιτούτο Κοινωνικής Πρόνοιας στη Βοστώνη, προσπάθησαν να εκτιμήσουν το ποσό του πλούτου που θα περάσει στις επόμενες γενεές στις ΗΠΑ. Στη πρόσφατη μελέτη τους *A Golden Age of Philanthropy Still Beckons: National Wealth Transfer and Potential For Philanthropy* (2014)⁷⁴, υποστηρίζουν ότι το ποσό που θα δοθεί για φιλανθρωπικούς σκοπούς τα επόμενα είκοσι χρόνια θα κυμανθεί από 5 έως 8 τρισεκατομμύρια δολάρια, ενώ για τα επόμενα 55 έτη το συνολικό ποσό εκτιμάται από 18 έως 72 τρισεκατομμύρια δολάρια. Να σημειωθεί δε, ότι στην έρευνα συνυπολογίστηκε η μείωση του πλούτου λόγω της παγκόσμιας ύφεσης που πιθανώς επηρέασε τόσο το επίπεδο μεταφοράς του, όσο και την οικονομική δυνατότητα των οικογενειών να προχωρήσουν σε φιλανθρωπικές δωρεές. Ωστόσο, το πιο σημαντικό εύρημα της μελέτης είναι η συνεχιζόμενη, άφθονη και ανοδική οικονομική δυνατότητα της φιλανθρωπικής δωρεάς.

Προκύπτει λοιπόν, με βάση τις ενδείξεις ότι μέσω της συνεχούς αύξησης του πλούτου, ένα ποσοστό αυτού διανέμεται στη φιλανθρωπία. Ο πλούτος όμως, δεν προέρχεται μόνο από τον ανεπτυγμένο κόσμο –αν και είναι ακόμα συγκεντρωμένος σε ένα μικρό αριθμό κρατών και σε ένα ακόμα μικρότερο αριθμό ανθρώπων, μιας και οι παγκόσμιες ανισότητες αυξάνονται και εντοπίζονται σε πολλά κράτη⁷⁵–, αλλά και από τον αναπτυσσόμενο. Σύμφωνα με τα επίσημα διαθέσιμα στοιχεία, η έκθεση του BNP Paribas *Individual Philanthropy Index* (2015)⁷⁶ που αναλύει

72 Roehmend, N. (2015, March 2). The World's Youngest Billionaires 2015: 46 Under 40. *Forbes*. Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.forbes.com/>

73 Για αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τη λίστα των ονομάτων, την ηλικία, το φύλο και τη χώρα προέλευσης βλ. σχετικά Forbes “*The World's Billionaires*” στο <http://www.forbes.com/billionaires/list/>

74 Havens, J. J & Schervish, P. G. (2014). *A Golden Age of Philanthropy Still Beckons: National Wealth Transfer and Potential for Philanthropy. Technical Report.*. Cambridge, MA: Boston College, Center on Wealth and Philanthropy, p. 2-7.

75 Η πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ «2015: Η Εισοδηματική Ανισότητα σε Σχήματα», περιλαμβάνει μια σειρά αναλύσεων σχετικά με την κατανομή του εισοδήματος και της φτώχειας στις χώρες του ΟΟΣΑ. Σύμφωνα με τα ευρήματα παρατηρείται μια γενικευμένη και σε επίπεδα ρεκόρ, συγκριτικά με τα προηγούμενα έτη, αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας στις περισσότερες χώρες. Βλ. σχετικά <http://www.oecd.org/forum/issues/oecd-forum-2015-income-inequality-in-figures.htm>

76 Ο Ατομικός Φιλανθρωπικός Δείκτης του BNP PARIBAS ερευνά τις πολυπλοκότητες της σύγχρονης φιλανθρωπίας. Η έκθεση αναλύει την ιδιωτική φιλανθρωπία στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, την Ευρώπη, την Ασία και τη Μέση Ανατολή βασισμένη στον Ατομικό Φιλανθρωπικό Δείκτη κατά το Forbes Insights, που είναι προσανατολισμένος στη μέτρηση της βιώσιμης και αποτελεσματικής φιλανθρωπίας. Στις περιφέρειες με την υψηλότερη βαθμολογία προσμετράται όχι μόνο η δωρεά αλλά και η καινοτομία μέσω της οποίας προωθούνται οι φιλανθρωπικοί σκοποί. Τα στοιχεία του Δείκτη προέρχονται από ένα δείγμα 400 ατόμων και οι συνεντεύξεις έλαβαν χώρα την περίοδο Οκτωβρίου–Δεκεμβρίου 2014. Για πρόσβαση στα πλήρη στοιχεία της έκθεσης βλ. <http://www.bnpparibas.com/en/news/2015-bnp-paribas-individual-philanthropy-index>

την ιδιωτική φιλανθρωπία στην Ευρώπη, τις ΗΠΑ, την Ασία και τη Μέση Ανατολή συμπεραίνει ότι σε παγκόσμιο επίπεδο η φιλανθρωπία είναι σε ανοδική τάση την τελευταία τριετία. Αν και οι ΗΠΑ βρίσκονται στην κορυφή του φιλανθρωπικού δείκτη (Philanthropy Index), η Ασία έχει διατελέσει μεγαλύτερη πρόοδο.

Ομοίως, η έρευνα του Charities Aid Foundation (CAF) *World Giving Index* (2015)⁷⁷, που μελετά την ιδιωτική δωρεά σε 145 χώρες, δείχνει ότι στην Ασία η φιλανθρωπία έχει ανοδική πορεία ύψους 3 τοις εκατό την τελευταία πενταετία (2010-2014), ενώ από τις είκοσι πιο βελτιωμένες χώρες παγκοσμίως οι εννιά ανήκουν σε αυτή. Μάλιστα, στις πιο γενναιοδωρες χώρες πέραν των ΗΠΑ και της Αγγλίας κατατάσσονται μεταξύ άλλων το Μιανμάρ (1η θέση), η Σρι Λάνκα (8η), η Μαλαισία (10η), η Κένυα (11η), το Μπαχρέιν (17η) και το Καζακστάν (18η).

Σε ειδικότερο επίπεδο παρατηρείται η ίδια τάση. Η άνοδος της φιλανθρωπίας σε χώρες όπως η Βραζιλία, η Ρωσία και η Κίνα φαίνεται πως σχετίζεται με την άνοδο του ιδιωτικού πλούτου. Ήδη από τις αρχές του 1990, οι οικονομικές αλλαγές και η ανάδυση ενός νέου, διεθνούς πλαισίου φιλελεύθερων οικονομικών πολιτικών απελευθέρωσαν τις αγορές, ενθάρρυναν τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και αναίρεσαν πολλά εμπόδια στο διασυνοριακό εμπόριο. Ο οικονομικός φιλελευθερισμός μεταμόρφωσε τις εθνικές οικονομίες και αύξησε τη συσσώρευση πλούτου στη μεσοταία τάξη. Ενδεικτικά, σύμφωνα με τον κατάλογο του *Forbes World's Billionaires 2011*⁷⁸, οι 108 από τους 214 νέους δισεκατομμυριούχους παγκοσμίως, προέρχονται από τις χώρες Βric (Βραζιλία, Ινδία, Κίνα, Ρωσία).

3.3.2 Αύξηση του αριθμού των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων

Οι φιλανθρωπικές οργανώσεις αυξάνονται αριθμητικά⁷⁹ και αναπτύσσουν πλειάδα δράσεων. Εκτός της αριθμητικής αύξησης παρατηρείται και παράλληλη αύξηση των πόρων που διαχειρίζονται. Για παράδειγμα, στη Βραζιλία, τη μεγαλύτερη χώρα της Λατινικής Αμερικής, ο φιλανθρωπικός τομέας εμφανίστηκε δυναμικά στα μέσα της δεκαετίας του 1980 και μέχρι το 2012 ο αριθμός των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων έφτασε τις 400.000 ενώ τα εταιρικά ιδρύματα (corporate foundations)

77 Η φιλανθρωπική οργάνωση Charity Aid Foundation, εδώ και 90 χρόνια, προσπαθεί να βρει αποτελεσματικούς και αποδοτικούς τρόπους για να συνδέσει του δωρητές με τις αιτίες που έχουν σημασία γι' αυτούς. Σκοπός είναι η βελτίωση των συνθηκών ζωής παγκοσμίως. Στη προσπάθεια να κατανοηθεί η φύση της παγκόσμιας φιλανθρωπικής πρακτικής, ο Παγκόσμιος Φιλανθρωπικός Δείκτης του CAF θεωρείται το κυρίαρχο μέτρο σύγκρισης της γενναιοδωρίας σε όλη την υδρόγειο. Μετρώντας τα τρία είδη γενναιοδωρίας -χρήματα, χρόνο, βοήθεια σε ξένο- παρέχει μια απλή και χρήσιμη εικόνα της φιλανθρωπίας. Τα πορίσματα της 6ης έκθεσης του CAF αφορούν 145 χώρες και προκύπτουν από το συνολικό μέσο όρο των απαντήσεων που έδωσε η κάθε χώρα για το έτος 2014. Για πρόσβαση στη σχετική έκθεση και τα στοιχεία της βλ. <https://www.cafonline.org>

78 Rapoza, K. (2011, March 9). BRICs: Where the Billionaires Are. *Forbes*. Ανακτήθηκε 5 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.forbes.com>

79 Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της Ένωσης Διεθνών Οργανώσεων, ο αριθμός των ΜΚΟ φτάνει τις 68.000, ενώ κάθε έτος προστίθενται περίπου 1.200 νέες. Βλ. σχετικά Union of International Associations, *Yearbook of International Organizations, 2014-2015*, Brussels. Ανακτήθηκε 12 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.uia.org/>

γνώρισαν παρεμφερή άνοδο⁸⁰. Στη Ρωσία, τα ιδρύματα εμφανίζονται μετά τη πτώση του Κομμουνισμού. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 η ιδιωτική δωρεά άγγιξε τα 1 εκατομμύριο δολάρια και η εταιρική προσφορά τα 100 εκατομμύρια δολάρια. Ιδιαίτερα μετά το 2000 η προσφορά στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης άρχισε να αντικαθιστά το κοινωνικό έργο των κρατικών επιχειρήσεων, μάλιστα οι δωρεές των ιδιωτικών ιδρυμάτων ξεπέρασαν το 2008 τα 2.5 δισεκατομμύρια δολάρια. Ομοίως, στην Κίνα, αριθμούνται πάνω από 4.400 ιδιωτικά και κρατικά ιδρύματα, με συνολικά κεφάλαια που ξεπερνούν τα 20 δισεκατομμύρια δολάρια και συνολικές δωρεές ύψους 7 δισεκατομμυρίων δολαρίων ετησίως⁸¹. Στην Αφρική, οι περισσότερες φιλανθρωπικές δράσεις χρηματοδοτούνται από εξωτερικούς φορείς. Όμως, στην υπο - σαχάρια Αφρική έχουν δημιουργηθεί ιδρύματα που στηρίζονται σε αυτόχθονες, όπως το TY Danjuma στη Νιγηρία και το No Ibrahim Foundation⁸².

Πέραν της παγκόσμιας αύξησης των φιλανθρωπικών οργανισμών σε επίπεδο κρατών, ένας σημαντικός αριθμός διεθνών ΜΚΟ –UNICEF, Save the Children, Red Cross, Greenpeace κ.ά.– έχουν αναπτυχθεί σημαντικά ώστε να είναι σε θέση να συγκεντρώνουν χρήματα από όλες τις περιοχές του κόσμου. Χαρακτηριστική είναι η δράση του Ερυθρού Σταυρού στην Κένυα. Η οργάνωση με σκοπό να αποτελέσει ηγετική δύναμη στην αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών, στο επίπεδο της (προ) νοσοκομειακής ιατρικής περίθαλψης έχει ιδρύσει μια επιτυχημένη υπηρεσία με ασθενοφόρα καθώς η κρατική δομή θεωρείται αναποτελεσματική⁸³. Επιπλέον, έχει καταφέρει να αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς με την τοπική κοινωνία. Η δράση του Ερυθρού Σταυρού έχει παρακινήσει τους Κενυάτες να δωρίζουν ακόμα και για ζητήματα εκτός των χωρικών τους συνόρων, όπως οι δωρεές ύψους 23.580 δολαρίων για το τσουνάμι στην Ιαπωνία το 2011 και το σεισμό στην Αϊτή το 2010⁸⁴.

Η δράση των παγκόσμιων ΜΚΟ εντάσσεται στη γενικότερη έμφαση της φιλανθρωπίας στον τομέα της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας και συνδέεται με αρκετές παραμέτρους: τη δυνατότητα εξασφάλισης πόρων σε περιόδους κρίσης (ανθρωπιστική - έκτακτη βοήθεια)⁸⁵, καθώς παρέχουν υπηρεσίες σε περιοχές που τα κράτη δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν σοβαρά προβλήματα.

80 Letelier, L. (Winter 2012). Journey into Brazil's Social Sector. *Stanford Social Innovation Review*. Ανακτήθηκε 12 Νοεμβρίου, 2015, από http://ssir.org/articles/entry/journey_into_brazils_social_sector

81 Για την ανάπτυξη της φιλανθρωπίας στην Κίνα, Ρωσία, Βραζιλία, Ινδία βλ. ενδεικτικά Wings, (2015, April 23). Global perspectives on Asia- Pacific philanthropy. *Philanthropy In Focus*. Ανακτήθηκε 12 Νοεμβρίου, 2015, από <https://wingsweblog.wordpress.com>, όπως και Spero, J. E. (2014). *Charity and Philanthropy in Russia, China, India, and Brazil*. United States of America: Foundation Center. Ανακτήθηκε 12 Νοεμβρίου, 2015, από http://www.foundationcenter.org/gainknowledge/research/pdf/philanthropy_bric.pdf

82 Globalization 101. (2010, November 9). The Globalization of Philanthropy. Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.globalization101.org/>

83 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το όραμα και την αποστολή του Ερυθρού Σταυρού στην Κένυα βλ. <http://www.kenyaredcross.org/>

84 Cagney P. & Ross B. (2013). *Global Fundraising. How the World Is Changing the Rules of Philanthropy*. United States of America: John Wiley & Sons, p. 179-180.

85 Για το θέμα της ανθρωπιστικής βοήθειας των διεθνών ΜΚΟ βλέπε ενδεικτικά: West, K. (2001). *Agents of Altruism. The expansion of humanitarian NGOs in Rwanda and Afghanistan*. England: Ashgate.

Την ικανότητα άσκησης πίεσης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (lobby) και την ενδυνάμωση των θεσμών που βοηθούν την πορεία εκδημοκρατισμού σε συγκεκριμένες χώρες. Έτσι, ο αριθμός των διεθνών ΜΚΟ έχει τετραπλασιαστεί από 10.000 περίπου το 2000 σε σχεδόν 40.000 το 2010. Μάλιστα, μερικές οργανώσεις διοχετεύουν μεγαλύτερα ποσά αναπτυξιακής βοήθειας από κράτη-δωρητές, όπως η World Vision International που έχει μεγαλύτερο προϋπολογισμό από την Ιταλία⁸⁶. Πρόσθετα, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, οι ροές της ιδιωτικής φιλανθρωπίας από τις χώρες του ΟΟΣΑ προς τις αναπτυσσόμενες χώρες εκτιμάται ότι αυξήθηκαν από τα περίπου 5 δισεκατομμύρια δολάρια το 1991 στα 53 δισεκατομμύρια δολάρια το 2008⁸⁷.

3.3.3 Έμφαση στην καινοτομία

Σε γενικές γραμμές, οι διεθνείς οργανώσεις έχουν επιθετικές στρατηγικές, σημαντικά επενδυτικά κεφάλαια και ομάδες που είναι αφιερωμένες στην εύρεση καινοτόμων μεθόδων για τη διατήρηση κεφαλαίων σε εγχώριες δραστηριότητες. Βέβαια, για μερικές τοπικές ΜΚΟ αυτές οι πρακτικές εκλαμβάνονται ως μια ανεπιθύμητη συνέπεια της παγκοσμιοποίησης. Παρόλα αυτά, οι καινοτομίες είτε αφορούν την εύρεση πόρων, είτε άλλους τομείς δεν προέρχονται μόνο από τις μεγάλες οργανώσεις που εδρεύουν στις ΗΠΑ ή την Ευρώπη. Σήμερα, υπάρχουν σημαντικές πρωτοποριακές δράσεις που αναπτύσσονται στην Ινδία, την Κίνα, την Κένυα και την Αργεντινή. Αυτές οι καινοτομίες δεν είναι απλά τεχνολογικές αλλά σχετίζονται και με την αναγνώριση του πώς διαφορετικές κουλτούρες αγκαλιάζουν τη φιλανθρωπία.

Ενδεικτικά, στην Αργεντινή παρατηρούνται υψηλά ποσοστά διαδικτυακής προσφοράς εξαιτίας, ίσως, του ανεπαρκούς ταχυδρομικού συστήματος. Οι φιλανθρωπικοί οργανισμοί στη προσπάθεια να παρακινήσουν τους πολίτες να αναλάβουν δράση μέσω χορηγιών, εστιάζουν με δημιουργικό και ευρηματικό τρόπο στις δυνατότητες που μπορεί να παρέχει το διαδίκτυο. Στην Αιθιοπία, λαμβάνουν χώρα μααραθώνιοι ή τηλεμααραθώνιοι που προωθούν τη δικτύωση των φιλανθρωπικών οργανώσεων με δυναμικούς δωρητές. Αυτές οι εκδηλώσεις συγκεντρώνουν τα υψηλότερα ποσοστά μαζικής συμμετοχής παγκοσμίως⁸⁸.

Η αύξηση των αναγκών για δωρεές τροφοδοτεί ακολούθως, την ανάγκη για στελέχωση ανθρώπων με ικανότητες και εμπειρία. Ο τομέας της συλλογής χρημάτων (fundraising/crowdfunding) γίνεται επαγγελματικός και εξειδικευμένος. Στις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Ευρώπη υπάρχουν συγκεκριμένοι επαγγελματικοί τίτλοι που προσφέρονται από πανεπιστήμια⁸⁹, όπως και εκτεταμένα προγράμματα συνεχούς κατάρτισης των μελλοντικών

86 Χουλιάρης, Α. (2013), ό.π. σελ. 28.

87 Miller, P. (2010). *The Index of Global Philanthropy and Remittances*. Washington: Hudson Institute. Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.technoserve.org/files/downloads/index-global-philan-10.pdf>, p. 14, figure. 4.

88 Cagney, P. & Ross, B. (2013), ό.π. p. 22.

89 Για παράδειγμα, ο Σύλλογος Επαγγελματιών Συλλογής Πόρων [Association of Fundraising Professionals (AFP)] στον Καναδά και το Ινστιτούτο Συλλογής Πόρων [Institute of Fundraising (IoF)] στην Αγγλία παρέχουν

fundraisers. Από τον Καναδά μέχρι την Κένυα, όλο και συχνότερα, η συλλογή πόρων θεωρείται ένα σημαντικό μονοπάτι σε επίπεδο καριέρας. Αυτή η ανάπτυξη φέρνει επαγγελματισμό και μαζί με αυτόν εξειδίκευση και κωδικοποίηση, προωθώντας την καινοτομία και την περαιτέρω ανάπτυξη της φιλανθρωπικής πρακτικής.

Ωστόσο, παρά τις όποιες προβλέψεις περί ξεπεράσματος των παλαιότερων φιλανθρωπικών τεχνικών στη χρηματοδότηση προγραμμάτων, κάποιες από αυτές εξακολουθούν να υφίστανται. Η αποστολή μηνυμάτων μέσω ταχυδρομείου, τηλεφώνου και η άμεση «πρόσωπο με πρόσωπο» (face to face) προσέλευση δωρητών παραμένουν πάγιες πρακτικές σε παγκόσμια κλίμακα. Κάποιες μάλιστα, προωθούνται σημαντικά, ιδιαίτερα μέσα από το συνδυασμό τους με νέα μεθοδολογικά εργαλεία όπως το «telefacing» (προσέγγιση μέσω τηλεφώνου με τη προοπτική της συνάντησης). Δοκιμασμένες και νέοι μέθοδοι προσπαθούν να ισορροπήσουν ανάμεσα στη διαδικτυακή, κοινωνική και τηλεφωνική πρακτική εύρεσης πόρων.

Για κάποιους, όπως η Greenpeace, σημασία έχουν οι υπηρεσίες της τηλεπικοινωνίας. Για άλλους πάλι, όπως η ΜΚΟ Kiva, τη μεγαλύτερη σημασία έχει η δημιουργία μιας πλατφόρμας οργανισμών που θα εστιάζει στη βελτίωση της εμπειρίας του διαδικτύου για τους χρήστες του. Έτσι, η Kiva⁹⁰ με αποστολή να συνδέσει ανθρώπους μέσω δανεισμού για την ανακούφιση της φτώχειας, αξιοποιώντας το διαδίκτυο και ένα παγκόσμιο δίκτυο ιδρυμάτων μικροχρηματοδότησης (micro-credit), κατάφερε να γίνει πρότυπο κοινωνικής δέσμευσης στις νέες προσεγγίσεις της φιλανθρωπίας. Ο φιλανθρωπικός οργανισμός Care2Give εισήγαγε αυτή την ιδέα και κατάφερε να την υλοποιήσει με αποτελεσματικότητα στην Ευρώπη.

Αυτό βέβαια, δεν σημαίνει ότι η χρήση των νέων τεχνολογιών για κοινωνικούς σκοπούς σχετίζεται άμεσα με την επιτυχία στη διαδικασία συλλογής χρημάτων. Η έλλειψη μιας παγκόσμιας πλατφόρμας για τη προσφορά δωρεών δυσχεραίνει τη διαδικασία, ενώ πάντοτε ελλοχεύει ο κίνδυνος μέρος των χρημάτων για φιλανθρωπικούς σκοπούς να χαθεί σε ενδιάμεσους φορείς κατά τη διάρκεια της αποστολής στον τελικό αποδέκτη⁹¹.

Ολοκληρώνοντας την αποτύπωση των γενικών τάσεων, παρατηρούμε ότι αναπτύσσεται έντονος διάλογος σχετικά με την αλληλεξάρτηση του ρόλου της φιλανθρωπίας και του κράτους. Η σύνδεση της φιλανθρωπίας με την αύξηση του πλούτου σε συνδυασμό με τη διευρυνόμενη παρουσία της στην κάλυψη των κοινωνικών αναγκών – λόγω, πιθανώς, της μείωσης των αντίστοιχων κρατικών δαπανών – οδηγεί στην άνοδο των καινοτόμων συμπράξεων μεταξύ ιδρυμάτων, επιχειρήσεων και κυβερνήσεων. Αυτή η πραγματικότητα φέρνει μεταξύ άλλων,

προγράμματα κατάρτισης για νέους επαγγελματίες στο κλάδο της συγκέντρωσης κεφαλαίων.

90 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την οργάνωση και το πρόγραμμα μικροχρηματοδότησης σε ανθρώπους από όλο το κόσμο που το έχουν ανάγκη, βλ. σχετικά <http://www.kiva.org>

91 Αναφορικά με την κατασπατάληση των χρημάτων που δίνονται για δωρεές, βλ. ενδεικτικά Graig, D. (2014). *The Great Charity Scandal: What really happens to the billions we give to good causes?*. Kindle Edition.

την ανάπτυξη μιας μορφής φιλανθρωπίας που συχνά αποκαλείται *φιλανθρωποκαπιταλισμός*. Προκειμένου να έχουμε μια πληρέστερη εικόνα της σύγχρονης φιλανθρωπικής πρακτικής, στην τελευταία ενότητα αυτού του κεφαλαίου θα αναφερθούμε εκτενέστερα στην έννοια, το διάλογο και τον αντίλογο που τροφοδοτεί το φαινόμενο του φιλανθρωποκαπιταλισμού.

Τέλος, επιπλέον ερωτήματα αλλά και εμπόδια δημιουργεί η αλληλεξάρτηση της φιλανθρωπίας με τη δημοκρατία και την κοινωνία των πολιτών. Όπως εύστοχα επισημαίνουν οι Payton και Moody, μια κοινωνία δεν δύναται να ευδοκιμήσει χωρίς ένα υγιή φιλανθρωπικό τομέα. Ο συμβουλευτικός και κοινωνικός ρόλος της φιλανθρωπίας είναι απολύτως απαραίτητος στις δημοκρατίες. Δράσεις όπως η διαμόρφωση ενός ηθικού πλαισίου και η ενημέρωση γύρω από τις δημόσιες ανάγκες επιτελούν σημαντικό ρόλο στη θεμελίωση και διατήρηση μιας αποτελεσματικής και σταθερής μοντέρνας δημοκρατίας. Τη στιγμή που οι φιλανθρωπικές πρακτικές αποτελούν βασικό μέρος της συνεχιζόμενης διαβούλευσης (ανάμεσα στο κράτος και τις οργανώσεις της ΚτΠ) σχετικά με το τι είναι ή όχι συλλογικό αγαθό και ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί, η φιλανθρωπία έρχεται να ανταποκριθεί σε κοινωνικές ανάγκες, όταν το κράτος και η αγορά αποτυγχάνουν. Ως εκ τούτου, η φιλανθρωπία είναι απαραίτητη για τη δημοκρατία, γιατί οι εθελοντικοί οργανισμοί είναι απαραίτητοι για τη δημοκρατία⁹².

Σε παγκόσμιο επίπεδο αυτός ο σύνδεσμος οδηγεί σε μια ανησυχητική τάση σε χώρες όπου οι νέες δημοκρατίες δεν έχουν εδραιωθεί πλήρως και οι δομές της κοινωνίας των πολιτών – κατ' επέκταση το κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργούν οι φιλανθρωπικοί φορείς – δεν είναι σαφείς. Με αφορμή αυτή την επισήμανση, στην ενότητα που ακολουθεί θα παρουσιάσουμε τις βασικές αιτίες που εμποδίζουν τη φιλανθρωπία να αναπτύξει τη πλήρη δυναμική της.

3.4 Τα εμπόδια της παγκόσμιας φιλανθρωπίας

Η φιλανθρωπία δεν μπορεί να αλλάξει μόνη της τον κόσμο. Ιδεατά, θα έπρεπε να αποτελεί μέρος ενός ρυθμισμένου πλαισίου των φορέων της ΚτΠ που εργάζονται για το κοινό καλό και οι υπόλοιποι δρώντες – κράτος, αγορά – θα έπρεπε να γνωρίζουν τη σωστή τους θέση, μέσα από ξεκάθαρους κανόνες λειτουργίας. Όμως, τη στιγμή που η ανάπτυξη της διασυννοιακής φιλανθρωπίας είναι εντυπωσιακή, απουσιάζει ένα σαφές προδιαγεγραμμένο πλαίσιο δράσης όπως και ένα αποδεκτό κανονιστικό υπόβαθρο.

Ταυτόχρονα, το νομικό περιβάλλον και μια σειρά από άλλες παράμετροι περιορίζουν τη κλίμακα της φιλανθρωπίας. Όταν οι περιορισμοί από πολιτικές, μη αποδεκτές πρακτικές και νομικές ή διαρθρωτικές παρεμβάσεις δυσχεραίνουν τη λειτουργία της παγκόσμιας αγοράς⁹³, τα

92 Payton L. R. & Moody, M. P. (2008), ό.π. p. 156.

93 Salzburd Global Seminar. (2013). *Financial Regulation: Bridging Global Differences*. Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου, 2015, από http://http://issuu.com/salzburgglobal/docs/sgs_report_492

νομικά εμπόδια μειώνουν τις δυνατότητες των δωρητών από μία χώρα προς μια άλλη, αλλά και τις δυνατότητες των αποδεκτών όσον αφορά την εισροή του φιλανθρωπικού κεφαλαίου.

Συν τοις άλλοις, η παγκόσμια φιλανθρωπία εμποδίζεται διότι σε ορισμένες χώρες η κοινωνία των πολιτών είναι περιορισμένη, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης των ιδρυμάτων και των φιλανθρωπικών οργανώσεων. Για παράδειγμα, στη Βενεζουέλα και τη Ζιμπάμπουε οι ΜΚΟ δύναται να τεθούν υπό μόνιμη κρατική επιτήρηση ή να ανασταλεί η λειτουργία τους. Ομοίως, στην Αιθιοπία, τη Ρουάντα και τη Ρωσία η νομοθεσία δεν είναι ιδιαίτερα ευνοϊκή με τις ΜΚΟ. Ιδιαίτερα στη Ρωσία όπου οι φιλανθρωπικές δομές είναι ακόμα σε εξέλιξη θεωρείται δύσκολο να λειτουργήσουν ανεξάρτητα οι ΜΚΟ, εμποδίζοντας με αυτό το τρόπο την ανάπτυξη ενός υγιούς και διάφανου φιλανθρωπικού φορέα.

Στη συνέχεια, μελετώντας τους περιορισμούς σε πρακτικό επίπεδο, θα τους εντάξουμε σε δύο βασικές κατηγορίες, ανάλογα με το αν προκύπτουν από τη δωρήτρια-χώρα για την εκροή κεφαλαίου ή αν προκύπτουν από τη χώρα-αποδέκτη. Θα αναφερθούμε επίσης και στα νομικά εμπόδια που δυσχεραίνουν σε εγχώριο επίπεδο τη δημιουργία και δράση των φιλανθρωπικών οργανισμών.

3.4.1 Περιορισμοί από τη δωρήτρια χώρα για την εκροή κεφαλαίων

Η δωρήτρια χώρα θέλοντας να δωρίσει κεφάλαια σε μία άλλη, δύναται να αντιμετωπίσει τα εξής εμπόδια⁹⁴:

1. Υποχρεωτική κυβερνητική έγκριση για την παροχή βοήθειας. Σε αυτή την περίπτωση οι κυβερνήσεις έχουν τη διακριτική ευχέρεια να αποφασίσουν αν θα πρέπει ή όχι να εγκρίνουν την παροχή δωρεάς σε άλλες χώρες. Στην Αίγυπτο, η αποστολή κεφαλαίων από αιγυπτιακές ΜΚΟ σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα του εξωτερικού, πρέπει να λάβει έγκριση από το Υπουργείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης⁹⁵. Στην Ινδονησία, οι οργανώσεις οφείλουν να δημοσιεύουν ετήσιες εκθέσεις που θα ελέγχονται από το κράτος και οι δωρεές θα πρέπει να γίνονται μόνο με χώρες που έχουν διπλωματικές σχέσεις με τη χώρα για να γίνουν αποδεκτές⁹⁶.
2. Σημαντικοί περιορισμοί στην εκροή κεφαλαίων λόγω διαφορετικών φορολογικών συστημάτων. Στην Ινδία, εάν ένα μέρος του εισοδήματος των οργανισμών χρησιμοποιηθεί για φιλανθρωπικούς σκοπούς εκτός Ινδίας, αυτό το ποσό θα υπαχθεί στη φορολογία (εκτός και εάν εξυπηρετεί σκοπούς που δέχεται η χώρα)⁹⁷. Στη Βραζιλία, οι εκπαιδευτικοί και

94 International Center of Not-for-Profit Law (ICNL). (2010). *Legal Framework for Global Philanthropy: Barriers and Opportunities*. Ανακτήθηκε 9 Νοεμβρίου, 2015 από <http://www.icnl.org>

95 ICNL 2015. NGO Law Monitor: Egypt. Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.icnl.org>

96 ICNL 2015. NGO Law Monitor: Indonesia. Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.icnl.org>

97 India. The Income Tax Act 1961 Section 11 (1). *Income from property held for charitable or religious purposes*. Ανακτήθηκε 17 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.incometaxindia.gov.in>.

κοινωφελείς ΜΚΟ εξαιρούνται από τη φορολογία, αρκεί να μην διανείμουν ποσά εκτός της εδαφικής τους επικράτειας. Οι οργανισμοί που δεν πληρούν αυτή τη προϋπόθεση δεν υπάγονται στην παραπάνω κατηγορία⁹⁸.

3. Περιορισμένα ή όχι φορολογικά κίνητρα για τη διεθνή φιλανθρωπία. Στα φορολογικά κίνητρα που είναι διαθέσιμα στους ιδιώτες ή τα νομικά πρόσωπα περιλαμβάνονται οι φοροαπαλλαγές (το ποσό της δωρεάς εκπίπτει από το φορολογητέο εισόδημα), οι φοροελαφρύνσεις (παραχωρείται έκπτωση φόρου), οι πιστώσεις και άλλες διαδικασίες (π.χ. άμεση χορήγηση του φόρου σε φιλανθρωπικά ιδρύματα). Στις περισσότερες χώρες αυτό το πλεονέκτημα αφορά κατά βάση την εγχώρια φιλανθρωπία, με χαρακτηριστικά παραδείγματα την Αυστραλία, Ιρλανδία και Ινδία. Σε άλλες χώρες ευνοούνται κυρίως οι συνοριακές δωρεές μέσα από τις φοροελαφρύνσεις (π.χ. Γαλλία), ενώ στη βόρεια Αμερική οι χώρες έχουν συνάψει διμερείς συμβάσεις για την υποστήριξη των διασυνοριακών ανταλλαγών. Σε όλες όμως τις περιπτώσεις υπάρχουν επιμέρους περιορισμοί.
4. Σημαντικά προαπαιτούμενα για ξένες δωρεές/ επιχορηγήσεις. Σε αρκετές χώρες τα ιδρύματα πρέπει να καλύπτουν συγκεκριμένα κριτήρια προτού προχωρήσουν σε κάποια δωρεά. Για παράδειγμα στις ΗΠΑ, η επιχορήγηση πρέπει να δαπανηθεί μόνο για το σκοπό τον οποίο δίνεται. Επιπλέον, πρέπει να παρέχονται πλήρεις εκθέσεις από τον οργανισμό-παραλήπτη σχετικά με το τρόπο διαχείρισης των πόρων και να συντάσσονται λεπτομερείς εκθέσεις αναφορικά με τις δαπάνες στην Εσωτερική Υπηρεσία Εσόδων (IRS)⁹⁹.
5. Περιορισμούς στις οικονομικές συναλλαγές με άλλες χώρες λόγω των προσπαθειών καταπολέμησης της διεθνούς τρομοκρατίας. Χώρες όπως η Αγγλία, ο Καναδάς και οι ΗΠΑ εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία.

3.4.2 Περιορισμοί από τη χώρα – αποδέκτη για την εισροή δωρεών

Η χώρα-αποδέκτης δύναται να αντιμετωπίσει τους εξής περιορισμούς:

1. Υποχρέωση κυβερνητικής έγκρισης για την αποδοχή χρηματοδότησης. Αυτό σημαίνει ότι οι οργανισμοί αδυνατούν να λάβουν δωρεές από το εξωτερικό εάν προηγουμένως δεν έχουν λάβει κρατική συγκατάθεση. Η πρακτική αυτή είναι κοινή στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, με την Αίγυπτο να αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα¹⁰⁰.
2. Περιορισμοί όσον αφορά το είδος των δραστηριοτήτων που μπορούν να υποστηρίξουν οι

⁹⁸ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το φορολογικό καθεστώς της Βραζιλίας σε σχέση με τις φιλανθρωπικές οργανώσεις βλ. <http://www.cof.org/content/brazil#Summary>

⁹⁹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το φορολογικό πλαίσιο των φιλανθρωπικών οργανώσεων στις ΗΠΑ βλ. https://www.irs.gov/irm/part7/irm_07-027-019-cont01.html

¹⁰⁰ Το αιγυπτιακό δίκαιο απαγορεύει τη λήψη ξένων κεφαλαίων –είτε αυτά προέρχονται από ιδιώτες είτε από άλλους φορείς– χωρίς προηγούμενη έγκριση από το Υπουργείο Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Σε αντίθετη περίπτωση εκδίδεται εντολή διάλυσης του εκάστοτε οργανισμού.

εισερχόμενες δωρεές. Το εμπόδιο σε αυτή την κατηγορία έγκειται στο διαχωρισμό των αποδεκτών από τους μη αποδεκτούς τομείς που μπορεί να αναλάβει η φιλανθρωπία. Για παράδειγμα στη Ζιμπάμπουε απαγορεύεται η χρήση κεφαλαίων από το εξωτερικό για εκπαιδευτικούς σκοπούς που προωθούνται από ανεξάρτητες ΜΚΟ.

3. Φορολόγηση της παγκόσμιας φιλανθρωπίας. Σε γενικές γραμμές, οι εθελοντικές συνεισφορές στις χώρες-αποδέκτες απαλλάσσονται από τη φορολογία ανεξαρτήτως προέλευσης του δωρητή. Σε κάποιες χώρες όμως, τα έσοδα από ξένες χορηγίες υπόκεινται σε φόρο, εκτός και εάν ο δωρητής περιλαμβάνεται σε εγκεκριμένο κυβερνητικό κατάλογο.
4. Απαιτήσεις σε ξένο συνάλλαγμα. Στις συναλλαγματικές ισοτιμίες όπου η αξία των ξένων νομισμάτων υπολογίζεται σε τιμές πολύ χαμηλότερες από τις εγχώριες τιμές της αγοράς, μπορεί να λειτουργήσουν ως νομικά εμπόδια.
5. Δρομολόγηση της χρηματοδότησης από το εξωτερικό μέσα από τον υποχρεωτικό έλεγχο της κυβέρνησης. Στη προσπάθεια να παρακολουθείται η εισροή κεφαλαίων, ορισμένες χώρες (Βενεζουέλα, Σρι Λάνκα κ.ά.) απαιτούν οι χρηματοδοτήσεις από το εξωτερικό να γίνονται υπό κρατική επίβλεψη ή να ελέγχονται από τη κρατική τράπεζα.
6. Υψηλές απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων για τη χρήση της δωρεάς. Μετά την αποδοχή της χρηματοδότησης από το εξωτερικό, οι δικαιούχοι μπορεί να υπόκεινται σε πρόσθετες απαιτήσεις (όπως το να ενημερώνουν τους αρμόδιους κυβερνητικούς φορείς για τη πρόοδο της διαχείρισης του ποσού), γεγονός που επηρεάζει αρνητικά την ομαλή ροή της διαδικασίας. Ενδεικτικά, στην Ινδία εάν μια ΜΚΟ λάβει χορηγία, οφείλει μέσα σε διάστημα τριάντα ημερών να υποβάλλει αναφορά στην κεντρική κυβέρνηση σχετικά με την αποδοχή, το ποσό, το σκοπό και το τρόπο που θα τη χρησιμοποιήσει¹⁰¹.

Στον κατάλογο των εμποδίων προστίθενται και τα νομικά κωλύματα που δεν ευνοούν σε εγχώριο επίπεδο τη δημιουργία και δράση ΜΚΟ. Σε ορισμένες χώρες το νομικό πλαίσιο αποθαρρύνει ή ακόμα και απαγορεύει τη δημιουργία κοινωφελών οργανώσεων. Ακόμα και εάν συσταθούν, υπάρχει το ενδεχόμενο να μην μπορούν να ασκήσουν εύκολα δράσεις είτε λόγω άμεσης απαγόρευσης συγκεκριμένων προγραμμάτων σε επιμέρους τομείς ή λόγω επεμβατικής κρατικής εποπτείας. Πρόσθετα εμπόδια αφορούν και τη μειωμένη πρόσβαση ή δυνατότητα επικοινωνίας ανάμεσα στα μέλη των οργανώσεων σε εγχώριο ή παγκόσμιο επίπεδο¹⁰².

Συνδέοντας τα κομμάτια, γίνεται σαφές ότι ζούμε ακόμα σε ένα κόσμο εθνών όπου οι εθνικές νομοθεσίες δύνανται να αναστείλουν την ανθοφορία της φιλανθρωπίας. Η ανάγκη για πρακτικές μεταρρυθμίσεις που θα απελευθερώσουν τις ενέργειες των φιλανθρωπικών φορέων,

¹⁰¹Για να αυξηθεί η διαφάνεια και η λογοδοσία των ΜΚΟ στην Ινδία, το Υπουργείο Εσωτερικών Υποθέσεων εξέδωσε ετήσια έκθεση για το 2004 -2005. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου, 2015, από <http://mha1.nic.in/fcra/annual/ar2004-05.pdf>.

¹⁰²Council on Foundations. (2010), ό.π. p. 2-19.

επιτρέποντας στους πολίτες να αναζητήσουν λύσεις στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, εντάσσεται δυναμικά στη ρητορική της παγκοσμιοποίησης¹⁰³.

3.5 Οι έννοιες γύρω από το φιλανθρωποκαπιταλισμό

Εμβαθύνοντας στις αλλαγές που επιφέρει το παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον στη φιλανθρωπία, η ενότητα αυτή εξετάζει το φαινόμενο του «φιλανθρωποκαπιταλισμού». Ο φιλανθρωποκαπιταλισμός είναι ένα κίνημα που υπόσχεται να σώσει τον κόσμο μέσα από την επαναστατική πρόσληψη της φιλανθρωπίας, κάνοντας τις οργανώσεις να λειτουργούν σαν επιχειρήσεις. Αναμφίβολα, πρόκειται για ένα σημαντικό φαινόμενο που προσελκύει ένα μεγάλο αριθμό πλούσιων δωρητών. Ωστόσο, δεν υπάρχουν σαφείς εκτιμήσεις γύρω από την αποτελεσματικότητα ή τις επιπτώσεις του. Επιπλέον, δεν συμφωνούν όλοι με αυτή την εξέλιξη, ενώ κάποιοι την απορρίπτουν ως εντελώς λαθεμένη¹⁰⁴.

Μολονότι ο όρος φιλανθρωποκαπιταλισμός δεν αποτελεί όπως θα δούμε νέα επινόηση, υπάρχουν διαφορετικοί προσδιορισμοί και ερμηνείες που τον ακολουθούν. Προτού προβούμε σε περαιτέρω ανάλυση, η κατανόηση των εννοιών (κοινωνική επιχείρηση, εταιρική φιλανθρωπία, επιχειρηματική φιλανθρωπία) με τις οποίες σχετίζεται και από τις οποίες προκύπτει, κρίνεται αναγκαία.

3.5.1 Κοινωνική Επιχείρηση – Κοινωνικός Επιχειρηματίας

Με τον όρο κοινωνική επιχείρηση (social enterprise) περιγράφονται οι επιχειρήσεις που συνδυάζουν κοινωνικούς με οικονομικούς στόχους και μεθόδους. Αν και οι κοινωνικές επιχειρήσεις υπάρχουν από τον 19ο αιώνα, το πεδίο δράσης τους την τελευταία δεκαετία ξεπερνά την αρχική τους δομή, αυξάνοντας σημαντικά την απήχυσή τους.

Ο όρος κοινωνική επιχείρηση χρησιμοποιείται διαφορετικά στις ΗΠΑ από την Ευρώπη. Στις ΗΠΑ, οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι μη-κερδοσκοπικές αλλά και κερδοσκοπικές επιχειρήσεις που έχουν κύριο στόχο τη διατήρηση και βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών, με τρόπο που ξεπερνά τα οικονομικά οφέλη που προκύπτουν για τους χρηματοδότες, τους υπαλλήλους ή τους πελάτες της εταιρίας. Στην Ευρώπη, ως κοινωνικές επιχειρήσεις νοούνται συχνά οι συνεταιρισμοί που έχουν κοινό σκοπό την εξυπηρέτηση μιας κοινότητας ή μιας ομάδας ανθρώπων. Σε κάποιο βαθμό, το κοινό χαρακτηριστικό αυτών των επιχειρήσεων είναι η προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης¹⁰⁵.

Σε λειτουργικό επίπεδο, η κοινωνική επιχείρηση ορίζεται από μία λίστα κριτηρίων. Τα κοινά

103Ruffin, H. (2003). *The globalization of American Philanthropy*. Duke University, p. 41. Ανακτήθηκε 18 Νοεμβρίου, 2015, από <http://civil.sanford.duke.edu/papers/ruffin.pdf>.

104Edwards, M. (2008), ό.π. p. 7-8.

105Anheier, H. K. & List, R. A. (2005). *A Dictionary of Civil Society, Philanthropy and the Non-Profit Sector*. London: Routledge, p. 236.

κριτήρια είναι η χρήση καινοτόμων μεθόδων, η δημιουργία κεφαλαίων από εμπορικές επενδύσεις, οι συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και οι επενδύσεις, όχι με σκοπό τη δημιουργία προσωπικών κερδών μα για την επίτευξη κοινωνικών ή περιβαλλοντικών στόχων. Ο σχηματισμός και η διοίκηση των επιχειρήσεων γίνεται με ανοιχτές μεθόδους και δημοκρατικές πρακτικές¹⁰⁶.

Κοινωνικός επιχειρηματίας (social entrepreneur) είναι εκείνος που δουλεύει με επιχειρηματικό τρόπο κυρίως, για να παράξει κοινωνική και δημόσια αξία. Σύμφωνα με τον οικονομολόγο Joseph Schumpeter, οι κοινωνικοί επιχειρηματίες αποτελούν τη δύναμη της καινοτομίας στις καπιταλιστικές οικονομίες, καθώς βλέπουν τα προβλήματα ως ευκαιρίες και είναι ειδικευμένοι να κάνουν περισσότερα με λιγότερα, προσελκύοντας πρόσθετους πόρους¹⁰⁷.

3.5.2 Επιχειρηματική Φιλανθρωπία

Με τον όρο επιχειρηματική φιλανθρωπία (venture philanthropy) νοείται η χρήση επιχειρηματικών μεθόδων από τα φιλανθρωπικά ιδρύματα προκειμένου να αυξήσουν τον κοινωνικό αντίκτυπο των δράσεών τους. Αυτή η μορφή φιλανθρωπικής πρακτικής προσθέτει αξία σε οποιαδήποτε χρηματοδότηση μπορεί να προσφερθεί, μέσω της παροχής στήριξης και ανάπτυξης ικανοτήτων (capacity - building support). Εστιάζει στην οικοδόμηση της οργανωτικής ικανότητας και υποδομής και όχι στην κάλυψη κόστους προγραμμάτων¹⁰⁸. Αυτή η διαδεδομένη πρακτική συνδέεται με τους όρους της «στρατηγικής» (strategic) φιλανθρωπίας και της «αποτελεσματικότητας» (effectiveness).

- **Στρατηγική φιλανθρωπία:** Ο όρος στρατηγική φιλανθρωπία είναι μια πολυδιάστατη έννοια που αφορά τη λειτουργία και τις στρατηγικές προγραμμάτων (projects) των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων. Χρησιμοποιεί στρατηγικά επιχειρηματικά κεφάλαια για φιλανθρωπικούς σκοπούς. Συνήθως, αναζητά νέους ή αναπτυσσόμενους οργανισμούς και προγράμματα με σημαντικές δυνατότητες για τη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας. Βασίζεται στην οπτική της επιχειρηματικής λειτουργίας όσον αφορά τη θεμελίωση, τους στόχους και τις δραστηριότητες των ιδρυμάτων. Αναφέρεται σε μακροπρόθεσμες δράσεις σε αντίθεση με την παραδοσιακή φιλανθρωπία που επεμβαίνει σε βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα χρηματοδοτικά προγράμματα. Η έννοια αυτή έχει κατηγορηθεί ως τεχνοκρατική, με το σκεπτικό ότι υποβάλλοντας τη φιλανθρωπία σε στρατηγική διαχείριση (strategic management), μειώνεται ο αυθορμητισμός και η δημιουργικότητα¹⁰⁹.

¹⁰⁶Υπάρχει εκτεταμένη βιβλιογραφία όσον αφορά τον όρο κοινωνική επιχείρηση. Για περαιτέρω μελέτη βλ. ενδεικτικά: Wiley, J. (2002). *Strategic Tools for Social Entrepreneurs: Enhancing the Performance of Your Enterprising Nonprofit*. Chichester: John Wiley_ Nicholls A. (2006). *Social Entrepreneurship: New Models of Sustainable Social Change*. Oxford: Oxford University Press και Κυριακίδου Ο. & Σαλάβου, Ε. Ε. (2014). *Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*. Αθήνα: Rosili.

¹⁰⁷Anheier, H. K. & List, R. A. (2005), ό.π. p. 237.

¹⁰⁸*Ibid*, p. 275.

¹⁰⁹*Ibid*, p. 250-251.

- **Αποτελεσματικότητα:** Η αποτελεσματικότητα ελέγχεται χρησιμοποιώντας τις μετρήσεις των επιχειρήσεων. Οι μετρήσεις προκύπτουν από την παρακολούθηση των επιδόσεων, ποσοτικοποιούνται με χρηματοπιστωτικούς όρους και αφορούν κατά βάση μακροπρόθεσμους στόχους.

3.5.3 Εταιρική Προσφορά/Φιλανθρωπία – Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Η εταιρική προσφορά (corporate giving) αναφέρεται στις δωρεές των επιχειρήσεων. Μπορεί να έχει τη μορφή μετρητών ή την παροχή σε είδος δώρων, συμπεριλαμβανομένων των προϊόντων της εταιρίας, του χώρου (κτίρια) ή του χρόνου της (δανείζοντας στελέχη ή εργαζόμενους εθελοντές), αλλά δεν μπορεί να περιλαμβάνει επιδοτήσεις και άλλες συνεισφορές από συνδεδεμένα εταιρικά ιδρύματα.

Ο όρος Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (Corporate Social Responsibility) σχετίζεται με το τρόπο που διαχειρίζονται οι επιχειρήσεις τις δράσεις τους ώστε να αυξήσουν τη θετική τους επίδραση στην κοινωνία. Το Παγκόσμιο Εταιρικό Συμβούλιο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (World Business Council for Sustainable Development)¹¹⁰ ορίζει την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ως τη *“συνεχή δέσμευση των επιχειρήσεων να λειτουργούν ηθικά και να συνεισφέρουν στην οικονομική ανάπτυξη, βελτιώνοντας ταυτόχρονα την ποιότητα της ζωής των εργαζομένων και των οικογενειών τους, όπως και της τοπικής κοινότητας και της κοινωνίας γενικότερα”*.

Σε κάποιες χώρες όπως οι ΗΠΑ, η εταιρική φιλανθρωπία (Corporate Philanthropy) αν και υψηλή, λαμβάνει ένα χαμηλό ποσοστό του συνόλου της φιλανθρωπικής προσφοράς. Σε άλλες, όπως η Ιαπωνία, η προσφορά των εταιριών συνιστά σημαντικό τμήμα του συνόλου της φιλανθρωπικής δραστηριότητας. Ενδεικτικά, υπολογίζεται ότι οι υγειονομικές δωρεές των αμερικανικών φαρμακευτικών εταιριών ξεπερνούν τα 800 εκατομμύρια δολάρια ετησίως¹¹¹. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η έκθεση της Επιτροπής Ενθάρρυνσης της Εταιρικής Φιλανθρωπίας (CECP)¹¹² που μελετά την κοινωνική προσφορά των εταιριών, δείχνει ότι το 2012 οι εταιρίες που παρήγαγαν περισσότερο από το ήμισυ του συνόλου των κερδών τους, έδωσαν περισσότερο από το 20 τοις εκατό των συνολικών συνεισφορών τους σε διεθνή προγράμματα. Χώρες με αναδυόμενες οικονομίες όπως η Βραζιλία, Ινδία, Κίνα και πολλά Αφρικανικά έθνη είδαν θετικές αλλαγές στις κοινωνίες τους εξαιτίας των επενδύσεων αυτών των δράσεων.

¹¹⁰Για τον ακριβή ορισμό βλ. World Business Council for Sustainable Development. (2000). *Corporate Social Responsibility: Meeting changing expectations*. Ανακτήθηκε 18 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.wbcsd.org>

¹¹¹Χουλιάρας, Α. (2013), ό.π. σελ. 35.

¹¹²Jackson, S. (2013, February 23). *Corporate Philanthropy Today: Globalization and Employee Giving*. CECP. Ανακτήθηκε 18 Νοεμβρίου, 2015, από <http://http://cecp.co/>

3.6 Η συζήτηση γύρω από το φιλανθρωκαπιταλισμό

Το 2006, ένα άρθρο στην εφημερίδα *Economist*¹¹³ εισάγει τον όρο *φιλανθρωκαπιταλισμός* για να περιγράψει μία σαρωτική τάση που επηρέαζε τα φιλανθρωπικά ιδρύματα. Η τάση αυτή πήγαζε από την ανάγκη της φιλανθρωπίας να προσεγγίσει τις πρακτικές των κερδοσκοπικών επιχειρήσεων ώστε να γίνει πιο αποτελεσματική και προσοδοφόρα. Η άνοδος του φιλανθρωκαπιταλισμού εστιάζει στην πεποίθηση ότι για να παράγει κοινωνική αξία, κάποιος πρέπει να σε χρηματοδοτήσει επαρκώς. Έτσι, δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς συνδέονται στρατηγικά και λειτουργούν σε αμοιβαία βάση.

Παρά τις γενικευμένες εντυπώσεις, η φιλοσοφία του φιλανθρωκαπιταλισμού δεν είναι νέα. Από το πρώτο κεφάλαιο αυτής της εργασίας αναφέραμε ότι οι τεχνικές της μοντέρνας φιλανθρωπίας άρχισαν να αναπτύσσονται τον 19ο αιώνα, εισάγοντας επιστημονικές μεθόδους στη προώθηση της κοινωνικής ευημερίας. Μάλιστα, ο όρος «εταιρική φιλανθρωπία» που εντάσσεται στο σκεπτικό του φιλανθρωκαπιταλισμού, πρωτοχρησιμοποιήθηκε από τον John Rockefeller. Τόσο ο Rockefeller όσο και ο Andrew Carnegie υποστήριζαν την ανάγκη της αντικατάστασης των ξεπερασμένων φιλανθρωπικών πρακτικών από νέες, που θα βασίζονταν στις ορθολογιστικές τεχνικές των επιχειρήσεων για τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας¹¹⁴. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η ιδέα του φιλανθρωκαπιταλισμού αντηχεί τον ισχυρισμό του Adam Smith στο *Πλούτο των Εθνών*, πως οι αγορές αν αφεθούν ελεύθερες θα συμβάλουν στην επίτευξη του συλλογικού συμφέροντος.

Στο βιβλίο των Matthew Bishop και Michael Green *Philanthrocapitalism: How the rich can save the World* (2008)¹¹⁵, ο φιλανθρωκαπιταλισμός προκύπτει από την ανάγκη για μια δυναμική ηγεσία που θα αντιμετωπίζει τα μεγάλα κοινωνικά ζητήματα όπως η φτώχεια, οι ανισότητες, η κλιματική αλλαγή εισάγοντας τις στρατηγικές των επιχειρήσεων στη φιλανθρωπική δωρεά. Σύμφωνα με τους Bishop και Greene, πίσω από τη πρακτική του φιλανθρωκαπιταλισμού υπονοούνται δύο ιδέες. Η πρώτη, αφορά την απόρριψη της αντίληψης ότι οι εταιρίες ενδιαφέρονται μόνο για το κέρδος και η δεύτερη, αφορά την ιδέα ότι οι ηγέτες του οικονομικού συστήματος πρέπει να προσφέρουν μέρος των κερδών τους στη φιλανθρωπία. Αξιοσημείωτο είναι δε, ότι ο φιλανθρωκαπιταλισμός αναδύθηκε την ίδια περίοδο με τη μικροχρηματοδότηση (*microcredit*) και την κοινωνική επιχειρηματικότητα και παρά τις όποιες διαφορές ή ομοιότητες των τριών τάσεων, θεωρούνται συχνά αλληλένδετες.

Αναλυτικότερα, έχουμε ήδη επισημάνει ότι η κοινωνική επιχειρηματικότητα έχει αυξήσει

113 _____ (2006, February 23). The birth of philanthrocapitalism. *The Economist*. Ανακτήθηκε 11 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.economist.com/>

114 Guillhot, N. (2007). Reforming the World: George Soros, Global Capitalism and the Philanthropic Management of the Social Sciences. *Critical Sociology*, Vol.33 (No3) 447-477.

115 Bishop, M. & Green, M. (2008). *Philanthrocapitalism: How the rich can save the World*. London: Bloomsbury Press.

σημαντικά τη δημοτικότητά της. Σταδιακά, ο τομέας αυτός εξελίχθηκε με την ένταξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας σε σχολές διοίκησης επιχειρήσεων και σε μεγάλα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Παράλληλα με τον ακαδημαϊκό ενθουσιασμό ακολούθησε και το κυβερνητικό ενδιαφέρον. Στην Αγγλία, ο πρωθυπουργός David Cameron πρότεινε οι κοινωνικοί επιχειρηματίες να γίνουν ο διάυλος της κυβέρνησης για την οικοδόμηση της ευημερίας σε μια σειρά από κοινότητες. Στην Αμερική, εδώ και αρκετά χρόνια, γίνεται προσπάθεια για την ενθάρρυνση των συνεργασιών μεταξύ του δημόσιου τομέα και των επιχειρηματιών. Βέβαια, όπως αναφέρει ο A. Nicholls¹¹⁶, όσο περισσότερο αναπτύσσεται η κοινωνική επιχειρηματικότητα τόσο αμφισβητούνται οι στόχοι των μεμονωμένων επιχειρηματιών. Διότι, δεν είναι σαφές αν η κοινωνική επιχειρηματικότητα αντιπροσωπεύει ένα νέο μοντέλο κοινωνικής αλλαγής, μια λύση για τις αποτυχίες των κοινωνικών κρατών ή μία νέα ευκαιρία που προσφέρει η αγορά στις επιχειρήσεις.

Ο ανοδικός τομέας της μικροχρηματοδότησης εγείρει παρεμφερή ερωτήματα πάνω στα κίνητρα των δανειστών και το βαθμό επιτυχίας τους. Η μικροχρηματοδότηση είναι η παροχή μικρών κεφαλαίων σε φτωχά άτομα που δεν έχουν πρόσβαση σε χρηματοοικονομικά προϊόντα. Η πρακτική αυτή δεν έχει αποδειχθεί εάν είναι ευεργετική για τους δανειολήπτες. Από τη μία μεριά, υποστηρίζεται πως ευνοεί τους δανειστές καθώς λαμβάνουν ένα ποσοστό από το δάνειο ως επιστροφή¹¹⁷. Από την άλλη, δεν ευνοεί πάντα τους παραλήπτες καθώς συχνά δεν μπορούν να αποπληρώσουν τα χρέη τους. Όπως και να έχει, δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία σχετικά με την ικανότητα της μικροχρηματοδότησης απέναντι στη μείωση της φτώχειας. Όμως, συνολικά και παρά την αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητας των συνδεδεμένων με το φιλανθρωποκαπιταλισμό εννοιών, δύο δεδομένα τον χαρακτηρίζουν: (α) οι νέες δομές που εστιάζουν στις στρατηγικές επενδύσεις και τα μετρήσιμα αποτελέσματα χρησιμοποιώντας τα εργαλεία των επιχειρήσεων και (β) τα υπέρογκα και πρωτοφανή ποσά που διαχειρίζονται οι οπαδοί του.

Σύμφωνα με την έκθεση της Credit Suisse (2015)¹¹⁸, ο παγκόσμιος πλούτος φτάνει τα 250 τρις. δολάρια και αναμένεται να ξεπεράσει τα 345 τρισεκατομμύρια δολάρια μέχρι το 2020. Ταυτόχρονα, η φιλανθρωπική πρακτική είναι σε σταθερή άνοδο τα τελευταία έτη, γεγονός που επιβεβαιώνει τη θετική σχέση πλούτου – φιλανθρωπίας (βλ. υποενότητα 3.3.1), χωρίς να υπαινίσσεται ταύτιση των δύο εννοιών. Επιπλέον, όλο και περισσότεροι πλούσιοι πολίτες ενστερνίζονται την ιδέα του φιλανθρωποκαπιταλισμού.

116 Nicholls, A. (2009). We do good things, don't we?: 'Blended Value Accounting' in Social Entrepreneurship. *Accounting, Organization and Society* 34, 755-769.

117 Οι εμπειρογνώμονες στον τομέα των επενδύσεων Emerson & Bugg-Levine αναφέρουν ότι “το 2008 -2009 κατά τη διάρκεια της ύφεσης, αρκετοί επενδυτές έχασαν 20 έως 30 τοις εκατό της οικονομικής αξίας των εμπορικών τους επενδύσεων[...] την ίδια στιγμή, τα ομόλογα μικροχρηματοδότησης έλαβαν επιστροφή ύψους 6 τοις εκατό”. Βλ. σχετικά Goldmark, A. (2011, October 21). Social Impact Investing: It's Not Wall Street as Usual. *Good*. Ανακτήθηκε 3 Νοεμβρίου, 2015, από <http://magazine.good.is>

118 Credit Suisse. (2015). Global Wealth Report. Διαθέσιμη στο <https://publications.credit-suisse.com>

Ο Bill Gates έχει δωρήσει 28 δις. δολάρια στο ομώνυμο ίδρυμά του και προτίθεται να δώσει το 95 τοις εκατό της προσωπικής του περιουσίας. Ο Warren Buffet με τη σειρά του, έχει δωρήσει πάνω από 21 δις. δολάρια στο Ίδρυμα Bill και Melinda Gates και σε άλλες οργανώσεις¹¹⁹, ενώ και αυτός έχει υποσχεθεί να δώσει το 99 τοις εκατό της περιουσίας του στο Giving Pledge, μία καμπάνια που καλεί – με τη μορφή ηθικής δέσμευσης – τα πλουσιότερα άτομα και οικογένειες παγκοσμίως να προσφέρουν το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας τους στη φιλανθρωπία. Μάλιστα, 137 δισεκατομμυριούχοι έχουν στηρίξει το σκοπό αυτό μέχρι σήμερα¹²⁰.

Σύμφωνα με τους Bishop και Green, το Ίδρυμα Gates αποτελεί υπόδειγμα της φιλοσοφίας του φιλανθρωποκαπιταλισμού, αφού ασκεί πανομοιότυπες στρατηγικές μεθόδους στους τομείς που δραστηριοποιείται -παγκόσμια υγεία, παγκόσμια γεωργία, εκπαίδευση- με την εταιρία λογισμικού της Microsoft, αυξάνοντας συνεχώς την απήχησή του. Οι ετήσιες δαπάνες του ιδρύματος φτάνουν τα 3,6 εκατ. δολάρια¹²¹ και ο ετήσιος προϋπολογισμός του είναι μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο πολλών κρατών συμπεριλαμβανομένης της Κόστα Ρίκα, της Βολιβίας, του Ελ Σαλβαδόρ κ.λπ.¹²².

Ωστόσο, το ίδρυμα έχει κατηγορηθεί για έλλειψη λογοδοσίας σχετικά με τις χρηματοδοτικές του επιλογές γιατί φαίνεται ότι λαμβάνει αποφάσεις - σχετικά με το πού και πώς θα προσφέρει δωρεές - μέσω ενός ανεπίσημου προσωπικού δικτύου και όχι μέσα από ανεξάρτητους φορείς αξιολόγησης¹²³. Επιπλέον, σύμφωνα με την έρευνα αξιολόγησης 1094 δωρεών στη παγκόσμια υγεία από τους David McCoy et al.¹²⁴, οι περισσότερες δωρεές του Ιδρύματος Gates δίνονται σε οργανισμούς που εδρεύουν σε ανεπτυγμένες χώρες, γεγονός που μάλλον επιδεινώνει αντί να μειώνει τις ανισότητες ανάμεσα στις πλούσιες και τις φτωχές περιοχές. Παρεμφερή κριτική έχει δεχθεί και το Open Society Foundation του G. Soros γιατί δεν παρέχει πλήρη διαφάνεια σχετικά με τις δραστηριότητες και τα κεφάλαια που διακινεί. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, το Ίδρυμα Soros δεν διασφαλίζει ότι οι δωρεές υπακούουν στις παγκόσμιες ηθικές αρχές της φιλανθρωπίας, όπως επίσης δεν δημοσιεύει επαρκή στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι απέχει από τη προώθηση ολοκληρωτικών καθεστώτων σε περιοχές όπως το Ιράν¹²⁵.

119 _____ Warren Buffett makes \$2.84bn donation to Gates Foundation and charities (2015, Julie 7). *The Guardian*.

Ανακτήθηκε 21 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.theguardian.com/>

120 Βλ. σχετικά Giving Pledge (www.givingpledge.org)

121 Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση που δημοσιεύτηκε από το Ίδρυμα Bill & Melinda Gates για το έτος 2013, που είναι διαθέσιμη στο <http://www.gatesfoundation.org/Who-We-Are/Resources-and-Media/Annual-Reports/Annual-Report-2013>

122 _____ Bill Gates richer than 140 nations (2009). *The Economic Times International*. Ανακτήθηκε 20 Νοεμβρίου, 2015, από <http://articles.economictimes.indiatimes.com>

123 Ogden, T. (2011, September 1). Living with the Gates Foundation. How much difference is it making? *Alliance Magazine*. Ανακτήθηκε 21 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.alliancemagazine.org>, καθώς και Moss, T. (2011, November 11). The \$ 3 Billion, \$ 30 Billion, & \$300 Billion Questions for the Future of Philanthropy in Development. *Center for Global Development*. Ανακτήθηκε 21 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.cgdev.org/blog/>

124 McCoy, D., Kembhavi, G., Patel, J., Luintel, A. (2009). The Bill & Melinda Gates Foundation's grant-making programme for global health. *Lancet*, 393 (9675): 1645. Doi: 10.1016/S0140-6736(09)60571-7

125 Joffe, A. H. & Steinberg, G. M. (2013). Bad Investment. The Philanthropy of George Soros and the Arab- Israeli Conflict. *NGO Monitor Monograph Series* (1-59). Ανακτήθηκε 17 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.ngo->

Ακόμα, υπάρχει πολύ ασάφεια στο τρόπο που οι κοινωνικοί επιχειρηματίες ή οι φιλανθρωπικές επιχειρήσεις μιλούν για τον καπιταλισμό και την κοινωνική αλλαγή. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι υποστηρικτές του φιλανθρωποκαπιταλισμού εκφράζουν με σαφήνεια την αντίληψη πως ο ατομικός πλουτισμός προωθεί το δημόσιο συμφέρον, οπότε και η συγκέντρωση του πλούτου θα έπρεπε να επαινείται αντί να αμφισβητείται. Μάλιστα, όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζει ο B. Gates, ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να παλέψεις τη φτώχεια είναι να διασφαλίσεις στους επενδυτές των πλούσιων χωρών ότι θα ανταμειφθούν καλά αν επενδύσουν σε περιοχές που δεν έχουν λάβει την αναγκαία προσοχή της φιλανθρωπίας¹²⁶: αποκαλώντας αυτή τη πρακτική ως «δημιουργικό καπιταλισμό»¹²⁶.

Συμπερασματικά, τρεις προτάσεις θα μπορούσαν να συνοψίσουν το φιλανθρωποκαπιταλισμό. Πρώτον, τα πολύ μεγάλα χρηματικά ποσά που δίνονται για τη φιλανθρωπία κυρίως ως αποτέλεσμα αξιοσημείωτων κερδών που αποκτήθηκαν από ένα μικρό αριθμό ατόμων. Δεύτερον, η αντίληψη πως οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις, μπορούν να λύσουν τα κοινωνικά προβλήματα καθώς είναι ανώτερες από τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται στο δημόσιο τομέα και την κοινωνία των πολιτών. Τρίτον, ο ισχυρισμός ότι αυτές οι μέθοδοι μπορούν να επιτύχουν το μετασχηματισμό της κοινωνίας περισσότερο από τη πρόσβαση σε κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες¹²⁷.

Ανεξαρτήτως αν οι προτάσεις αυτές ευσταθούν ή όχι, η έμφαση στη φιλανθρωποκαπιταλιστική πρακτική αντανάκλα την αυξανόμενη μετατόπιση της ευθύνης για την ανθρώπινη ευημερία από το κράτος στους μη κρατικούς φορείς. Η παγκοσμιοποίηση άλλωστε, έχει ανοίξει το δρόμο στην ανάδειξη του ρόλου των εύπορων φιλάνθρωπων που ασκούν κοινωνική πολιτική μέσω της συσσώρευσης και αναδιανομής του πλούτου τους.

Υπό αυτό το πρίσμα, η φιλοσοφία του φιλανθρωποκαπιταλισμού δεν είναι καθολικά αποδεκτή. Δεν είναι λίγοι οι μελετητές που υποστηρίζουν ότι υποτιμά την πολυπλοκότητα των κοινωνικών προβλημάτων που επιθυμεί να λύσει, όταν επιλέγει ζητήματα βάσει συμφερόντων και όχι βάσει ανάγκης. Συνεπώς, ενώ μερικοί τιμούν τις προόδους που οι νέοι φιλάνθρωποι επιτυγχάνουν, κάποιοι άλλοι τάσσονται κριτικά απέναντι, υποστηρίζοντας ότι υπονομεύουν τη κρατική συμμετοχή στα κοινωνικά ζητήματα ή ότι παίρνουν μέρος σε μια γενική, νεοφιλελεύθερη ατζέντα για ένα κράτος που θα αναλαμβάνει από κοινού μέσω συμπράξεων με ιδιωτικούς φορείς την επίλυση των κοινωνικών ζητημάτων¹²⁸. Με άλλα λόγια, θεωρούν ότι εστιάζοντας στην ανάγκη για περισσότερη φιλανθρωπία, αντί για τη θεμελίωση μηχανισμών που θα αντιμετωπίζουν τη φτώχεια

monitor.org/soros.pdf.

126McGoey, L. (2012). Philanthrocapitalism and its critics. *Poetics Vol. 40*, (Issue 2) 185-199. Ανακτήθηκε 18 Νοεμβρίου, 2015, από <http://www.sciencedirect.com>

127Edwards, M. (2008), ό.π. p. 31-32.

128Nickel, P. M. & Eikenberry, A. M. (2009). The Discourse of Marketized Philanthropy. *American Behavioural Scientist*, pp. 974-989. Doi: 10.1177/0002764208327670

και τις ανισότητες, υπάρχει το ενδεχόμενο η συζήτηση για τη φιλανθρωπία να οδηγήσει στην εδραίωση των κοινωνικών προβλημάτων αντί για την επίλυσή τους.

Τούτου λεχθέντος, όταν οι μεγάλες οργανώσεις κατηγορούνται για έλλειψη αντιπροσωπευτικότητας και όταν δεν είναι πλήρως υπόλογες στα μέλη και τους επωφελούμενους από τη δράση τους, τότε η φιλανθρωπία μπορεί να ερμηνευτεί ως συνέπεια της άνισης κατανομής του πλούτου στην κοινωνία, κάτι που θα σήμαινε ότι η ανισότητα αποτελεί προϋπόθεση της φιλανθρωπίας. Ακόμα, καθώς τα διοικητικά συμβούλια των φιλανθρωπικών οργανισμών είναι ελεύθερα να διαμορφώσουν τις πολιτικές και τις προτεραιότητές τους, ο κίνδυνος της αυθαιρεσίας ενισχύεται σημαντικά. Ο βαθμός ανεξαρτησίας που απολαμβάνουν οι φιλανθρωπικοί οργανισμοί μπορεί να τους δώσει τη δυνατότητα να αγνοήσουν τα πολιτικά, επαγγελματικά όρια, αναλαμβάνοντας ρίσκα, υποστηρίζοντας ότι οι άλλοι δεν μπορούν¹²⁹. Σε αυτή την περίπτωση η έλλειψη λογοδοσίας, πολιτικής ουδετερότητας και διαφάνειας από μεριάς των εύπορων φιλάνθρωπων ενισχύει σημαντικά τις όποιες ανησυχίες. Να σημειωθεί βέβαια ότι η κριτική αφορά προπαντός τις δράσεις των μεγάλων ιδρυμάτων στο πλαίσιο της φιλανθρωποκαπιταλιστικής ιδεολογίας και όχι τις μεμονωμένες, τοπικές εθελοντικές οργανώσεις.

129Anheier, K. H. & Daly, S. (2007). *The Politics of Foundations. A comparative analysis*. London: Routledge, p. 4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Τα δεδομένα της φιλανθρωπικής προσφοράς στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ

4.1 Εισαγωγή

Έχοντας αναπτύξει τον κεντρικό άξονα εντός του οποίου κινείται η φιλανθρωπία, δεν μπορούμε προφανώς να περιοριστούμε στη θεωρητική «θωράκιση» του ζητήματος. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα εισάγουμε τα δεδομένα που προσδιορίζουν τη φιλανθρωπική δραστηριότητα στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Μέσα από την επισκόπηση των διαθέσιμων στατιστικών μελετών και των εκτιμήσεων που τις ακολουθούν, θα αναλύσουμε την ιδιωτική φιλανθρωπία από τα νοικοκυριά και τα ιδρύματα.

Ωστόσο, η προσπάθεια αυτή γνωρίζει σημαντικά εμπόδια που οι δυνατότητες αυτής της εργασίας αδυνατούν να ξεπεράσουν. Σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, στην Ευρώπη η συλλογή και ανάλυση δεδομένων για τη φιλανθρωπία είναι ακόμη σε εξέλιξη και δεν διαθέτει μακροχρόνιες συγκριτικές αναλύσεις, αποτρέποντας έτσι την απεικόνιση μιας συνολικής εικόνας του φιλανθρωπικού τομέα. Τόσο οι διαφορετικές μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται σε επίπεδο κρατών για την ανάλυση της φιλανθρωπικής πρακτικής, όσο και η πλήρης απουσία σχετικών ερευνών σε κάποιες περιπτώσεις μειώνουν κατά πολύ τη δυνατότητα αποτύπωσης μιας γενικής μεν, ασφαλούς δε, καταγραφής ειδικά σε επίπεδο χωρών.

Με βάση τα παραπάνω, το κεφάλαιο αυτό θα χωριστεί σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος, θα περιγράψουμε τη φιλανθρωπική πρακτική των χωρών που διαθέτουν όμοια μεθοδολογία (ΗΠΑ και Ολλανδία) στις αναλύσεις τους. Εν συνεχεία, για τη πληρέστερη απεικόνιση της φιλανθρωπίας στην Ευρώπη, θα εντάξουμε τα πορίσματα των συγκριτικών μελετών που ερευνούν τη προσφορά των ιδιωτών (World Giving Index 2015) ενώ παρέχουν και σαφείς εκτιμήσεις για τη δράση των ιδρυμάτων (An Overview of Philanthropy in Europe 2015).

Στη δεύτερη ενότητα, θα παρουσιάσουμε τα δεδομένα της φιλανθρωπίας για επιμέρους ευρωπαϊκές χώρες. Τα ευρήματα προκύπτουν από τρεις πηγές. Πρώτον, από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Έρευνας για τη Φιλανθρωπία (ERNOP), από την έρευνα An Overview of Philanthropy in Europe 2015 και όπου ήταν δυνατό από εγχώριες στατιστικές αναλύσεις.

4.2 Τα διαθέσιμα στοιχεία της φιλανθρωπίας στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

4.2.1 Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

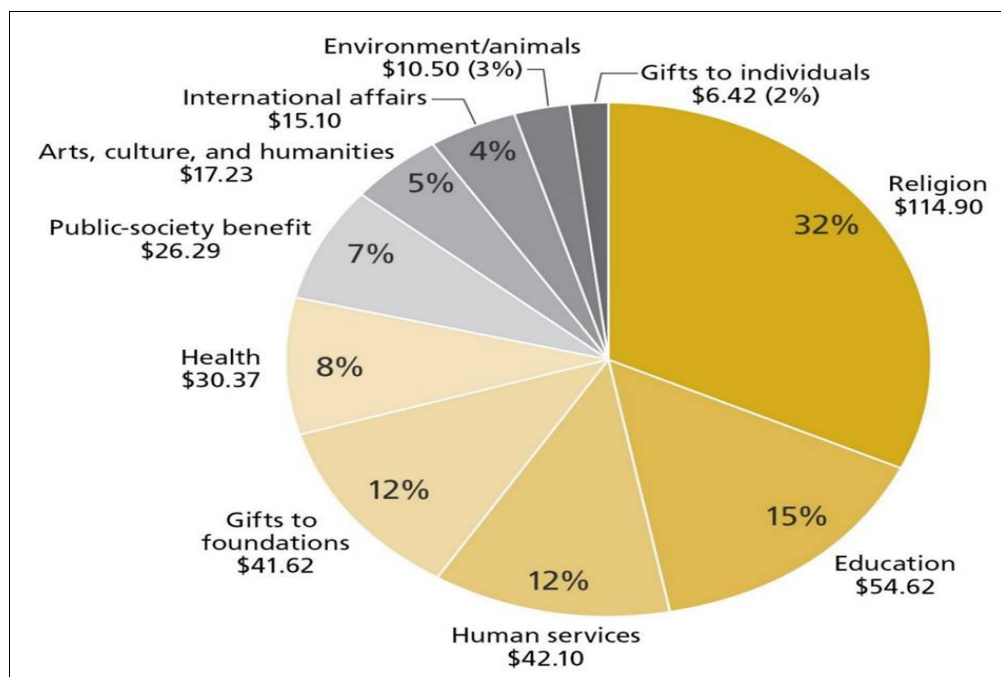
Σύμφωνα με τα όσα γνωρίζουμε, οι ΗΠΑ είναι η πρώτη χώρα με μακροοικονομική έρευνα επί της φιλανθρωπίας, η οποία καταγράφεται συστηματικά από το 1955. Το American Association of Fund Raising Counsel (AAFRC) παρέχει ετήσιες εκθέσεις (Giving USA) σχετικά με τη φιλανθρωπία στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η τελευταία έκθεση Giving USA 2015¹³⁰ διαθέτει αναλύσεις για προσφορές από εράνους, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, δωρητές, εθελοντές και άλλους φορείς που εργάζονται εντός ή για τον φιλανθρωπικό τομέα. Σύμφωνα με την έκθεση Giving USA 2015, τα κυριότερα ευρήματα που προκύπτουν σχετικά με τη φιλανθρωπική προσφορά συνοψίζονται ως εξής:

- Το συνολικό ποσό που δόθηκε για φιλανθρωπίες το 2014 στις ΗΠΑ, εκτιμάται στα 358.38 δις. δολάρια και θεωρείται το υψηλότερο στην εξηντακονταετή πορεία καταγραφής του.
- Οι συνεισφορές προέρχονται από τις παρακάτω πηγές:
 1. Οι ιδιώτες προσέφεραν 258.51 δις. δολάρια, ποσό αυξημένο κατά 5.7 τοις εκατό σε σύγκριση με το 2013.
 2. Τα ιδρύματα με 53.970 δις. δολάρια, αύξησαν τις δωρεές τους κατά 8.2 τοις εκατό από το 2013.
 3. Τα κληροδοτήματα δίνουν 28.13 δις. δολάρια, αυξημένα κατά 15.5 τοις εκατό συγκριτικά με το 2013.
 4. Τέλος, η εταιρική προσφορά αυξήθηκε κατά 13.7 τοις εκατό, φτάνοντας τα 17.77 δις. δολάρια.
- Το μεγαλύτερο ποσοστό των δωρεών αφορά τη θρησκεία με 114.90 δις. δολάρια, την εκπαίδευση με 54.62 δις. δολάρια και τις ανθρώπινες υπηρεσίες με 42.10 δις. δολάρια. Ακολουθούν, τα ιδρύματα (41.62 δις), η υγεία (30.37 δις), τα δημόσια/κοινωνικά οφέλη (26.29 δις.) οι τέχνες (17.23 δις.), οι διεθνείς σχέσεις (15.10 δις.) και το περιβάλλον (10.50 δις.) (βλ. Διάγραμμα 4.1).
- Όσον αφορά την πορεία της φιλανθρωπικής δραστηριότητας, το Διάγραμμα 4.2 δείχνει τις τάσεις από το 2004 μέχρι το 2014. Σύμφωνα με τα στοιχεία, η συνολική προσφορά αυξήθηκε κατά 7.1 τοις εκατό. Σε αριθμητικούς όρους, δόθηκαν 98.132 δις. δολάρια παραπάνω, ενώ εκτιμάται ότι έχει ξεπεράσει τις υψηλές θέσεις που κατείχε προ οικονομικής ύφεσης.

¹³⁰Η έκθεση Giving USA 2015 (με στοιχεία του 2014) είναι διαθέσιμη στο <http://givingusa.org/>

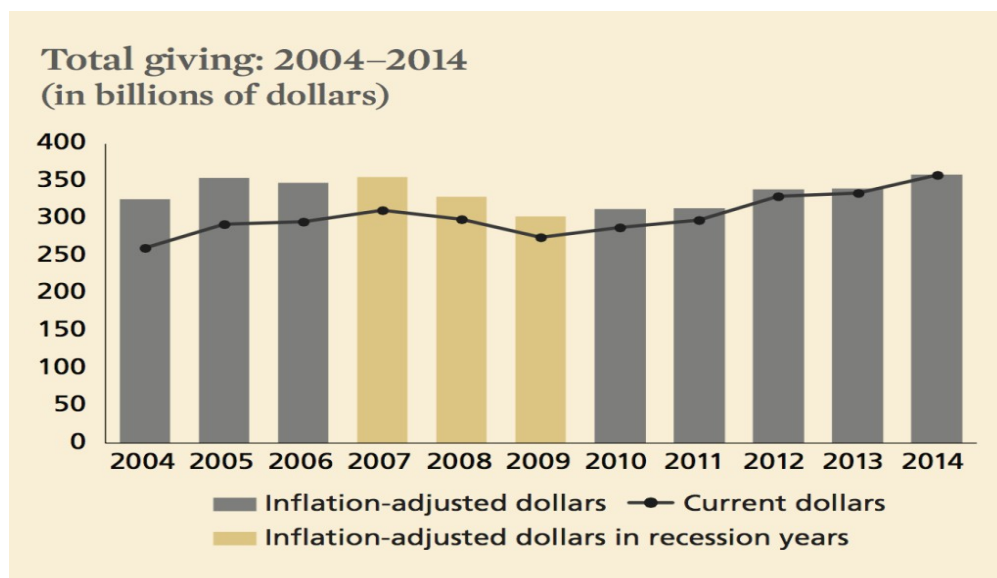
Διάγραμμα 4.1 Giving USA, οι αριθμοί

Συνεισφορά ανά κατηγορία (σε ποσοστό του συνόλου)

Πηγή: Giving USA, 2015

Διάγραμμα 4.2 Giving USA, οι τάσεις της φιλανθρωπίας 2004 – 2014

Πηγή: Giving USA, 201

4.2.2 Ολλανδία

Σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, στην Ευρώπη η συλλογή και ανάλυση δεδομένων για τη φιλανθρωπία δεν έχει τυποποιηθεί. Η έλλειψη διαθέσιμων μακροοικονομικών στοιχείων δεν επιτρέπει την απεικόνιση μιας συνολικής εικόνας του φιλανθρωπικού τομέα. Η μόνη ευρωπαϊκή χώρα που εξαιρείται από το γενικό κανόνα και διαθέτει μια πλούσια βάση δεδομένων σε συγκριτικό μακροοικονομικό επίπεδο είναι η Ολλανδία.

Το Κέντρο για τη Μελέτη της Φιλανθρωπίας του Πανεπιστημίου Vrije με έδρα το Άμστερνταμ, δημοσιεύει από το 1995 και ανά διετία μακροοικονομικές εκτιμήσεις σχετικά με τη φιλανθρωπία και τον εθελοντισμό (Geven in Nederland). Όπως και στις ΗΠΑ, τα στοιχεία προκύπτουν από νοικοκυριά, ιδιώτες, ιδρύματα, λοταρίες και επιχειρήσεις. Τα βασικά ευρήματα της φιλανθρωπικής προσφοράς στην Ολλανδία που προκύπτουν από το Giving in the Netherlands 2015¹³¹ παρατίθενται παρακάτω:

- Το 2013, δόθηκε για φιλανθρωπικούς σκοπούς το ποσό των 4.4 δις. ευρώ. Το συνολικό ποσό είναι το άθροισμα των εκτιμώμενων εισφορών κατά τη διάρκεια του έτους από τα νοικοκυριά, τα κληροδοτήματα, τα ιδρύματα, τις εταιρίες και τα λαχεία. Το ποσό είναι υποτιμημένο γιατί τα δεδομένα σχετικά με τα κληροδοτήματα και τα ιδρύματα είναι ελλιπή.
- Σε γενικές γραμμές, περίπου το 0.7 τοις εκατό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) προσφέρεται σε δωρεές.
- Συγκριτικά με τις ΗΠΑ, το ποσοστό του ΑΕΠ που προσφέρεται σε κοινωφελείς σκοπούς για την περίοδο 1965 – 2013 κυμαίνεται στο 2 τοις εκατό. Το χαμηλό ποσοστό έρχεται σε αντίθεση με την κυρίαρχη εντύπωση της υψηλής γενναιοδωρίας των Ολλανδών. Ωστόσο, πρέπει να αναφερθεί ότι οι Ολλανδοί συμβάλλουν στη φιλανθρωπία μέσα από την καταβολή φόρων, σε αντίθεση με τους Αμερικάνους που έχουν χαμηλότερη φορολογική επιβάρυνση. Επιπλέον, τα δεδομένα από το Giving USA συγκριτικά με το Giving in the Netherlands για τις εισφορές από τα κληροδοτήματα και τα ιδρύματα είναι πιο επαρκή¹³².
- Το μεγαλύτερο ποσοστό των δωρεών προέρχεται από τα νοικοκυριά (45 τοις εκατό), ακολουθούν τα ιδρύματα (31 τοις εκατό) και οι λοταρίες (11 τοις εκατό) (βλ. Πίνακας 4.1).
- Οι τομείς που λαμβάνουν τις περισσότερες δωρεές από τους Ολλανδούς είναι η θρησκεία που κατέχει την υψηλότερη θέση σε ποσοστό 22 τοις εκατό και ακολουθούν, η διεθνής βοήθεια, ο αθλητισμός και τα δημόσια/κοινωνικά οφέλη. Στην τελευταία θέση βρίσκεται η

¹³¹Η ετήσια έκθεση Giving in the Netherlands, 2015 (αφορά στοιχεία του 2013) είναι διαθέσιμη στο <http://www.giving.nl/giving-the-netherlands/>

¹³²Στις εκτιμήσεις για τα κληροδοτήματα δεν περιλαμβάνονται οι δωρεές από την εκκλησία και τις Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις. Ως εκ τούτου, το συνολικό ποσό από τα κληροδοτήματα εκτιμάται πολύ υψηλότερο από το αναφερόμενο. Επιπροσθέτως, οι δωρεές από τα ιδρύματα που βασίζονται σε ίδιους πόρους (endowed foundations) δεν είναι πλήρως καταμετρημένες.

εκπαίδευση και η έρευνα που λαμβάνει μόνο το 5 τοις εκατό επί του συνόλου των δωρεών (βλ. Πίνακας 4.2).

- Στον εθελοντικό τομέα το 2014¹³³, το 37 τοις εκατό του πληθυσμού προσέφερε απλήρωτη εθελοντική εργασία. Οι τομείς δραστηριότητας των εθελοντών αφορούν κυρίως τις αθλητικές και τις θρησκευτικές οργανώσεις.
- Η πορεία της φιλανθρωπίας από το 1995 – 2013 στην Ολλανδία περιγράφεται στον Πίνακα 4.3. Εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, η ανοδική τάση των δωρεών από το 2005 ανακόπτεται το 2009 μέσα από μία πτώση του συνολικού ποσού των εισφορών σε κοινωφελείς σκοπούς. Το 2013 επανέρχονται οι χορηγίες, οι οποίες συγκριτικά με το 2011 είναι αυξημένες κατά 12.3 τοις εκατό.
- Σχετικά με την πορεία της εθελοντικής εργασίας, παρατηρείται μια πτωτική τάση στα ποσοστά του εθελοντισμού. Ο μέσος όρος ωρών που διαθέτει ο εθελοντής μηνιαίως μειώθηκε από τις 21 στις 18 ώρες. Τα τελευταία χρόνια, οι εθελοντές εκτιμάται ότι εξειδικεύονται σε μικρότερο αριθμό εργασιών (Πίνακας 4.4).
- Τα νοικοκυριά προσφέρουν κυρίως στον τομέα της υγείας και έπειτα του περιβάλλοντος και της διεθνούς βοήθειας. Αν και το 29 τοις εκατό μόνο των νοικοκυριών προσφέρει σε θρησκευτικούς σκοπούς, η θρησκεία λαμβάνει τις περισσότερες δωρεές.
- Τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των νοικοκυριών δείχνουν ότι οι άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας, μόρφωσης και εισοδήματος προσφέρουν περισσότερο.
- Το 70 τοις εκατό των ιδρυμάτων δίνει λεφτά μέσα από άμεσες δωρεές ή χορηγεί δραστηριότητες που λαμβάνονται από Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις.
- Τα ιδρύματα προσφέρουν κυρίως στον αθλητισμό και την ψυχαγωγία.

Αξίζει να αναφερθεί, ότι το Giving in the Netherlands του 2015, έχει μια ειδοποιό διαφορά με τα προγενέστερα. Από την 1η Ιανουαρίου του 2012, οι δωρεές για πολιτισμικούς σκοπούς σε μη κερδοσκοπικές οργανώσεις εκπίπτουν από το φόρο κατά 125 τοις εκατό, αντί της έκπτωσης 100 τοις εκατό σε δωρεές μη κερδοσκοπικών οργανώσεων που αφορούν άλλους τομείς. Η Ολλανδική κυβέρνηση με αυτή την αλλαγή στο φιλανθρωπικό νόμο Geefwet¹³⁴, αποσκοπεί στη προώθηση των δωρεών που σχετίζονται με τον πολιτισμό.

133Οι μετρήσεις για την εθελοντική προσφορά αφορούν τη δωδεκάμηνη περίοδο 2013/2014.

134Για αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με την αλλαγή του νόμου Geefwet όσον αφορά τις δωρεές για πολιτισμικές δράσεις βλ. <http://www.domiestoen.nl/geefwet.pdf>.

Πίνακας 4.1 Πηγές συνεισφοράς 2013

Νοικοκυριά (χρήματα και αγαθά)	€ 1,944 εκατ.	45.00%
Κληροδοτήματα	€ 265 εκατ.	6.00%
Ιδρύματα (Fundraising foundations/ Endowed foundations)	€ 106 εκατ./ € 184 εκατ.	2% 4%
Εταιρίες (δώρα και χορηγίες)	€ 1,363 εκατ.	31.00%
Λοταρίες	€ 494 εκατ.	11.00%
Σύνολο*	€ 4,356 δις.	100.00%

*Τα στοιχεία είναι στρογγυλοποιημένα και ενδέχεται να υπάρχει απόκλιση στο άθροισμα των επιμέρους κατηγοριών με το συνολικό αναφερόμενο ποσό.

Πηγή: *Giving in the Netherlands, 2015*

Πίνακας 4.2 Δέκτες δωρεών 2013

Θρησκεία	977 εκατ. €	22.00%
Διεθνής Βοήθεια	578 εκατ. €	13.00%
Αθλητισμός και ψυχαγωγία	554 εκατ. €	13.00%
Δημόσια/Κοινωνικά οφέλη	547 εκατ. €	13.00%
Υγεία	535 εκατ. €	12.00%
Περιβάλλον. Φύση και ζώα	356 εκατ. €	8.00%
Άλλα	321 εκατ. €	7.00%
Πολιτισμός	281 εκατ. €	6.00%
Εκπαίδευση και έρευνα	208 εκατ. €	5.00%
Σύνολο	4.356 δις. €	100.00%

Πηγή: *Giving in the Netherlands, 2015*

Πίνακας 4.3

Συνολικά προσφερόμενα ποσά, 1995-2013 (Δισεκατομμύρια €)*

1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013
2,279	2,164	3,426	3,614	4,925	4,379	4,562	4,708	4,255	4,356

*Εξαιτίας διορθώσεων, τα στοιχεία διαφέρουν ελαφρώς από τις προηγούμενες εκδόσεις.

Πηγή: *Giving in the Netherlands, 2015*

Πίνακας 4.4

Εθελοντική εργασία 2002 – 2014

	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014
Εθελοντική Εργασία	46%	41%	42%	45%	41%	38%	37%

Πηγή: *Giving in the Netherlands, 2015*

4.2.3 Ευρώπη

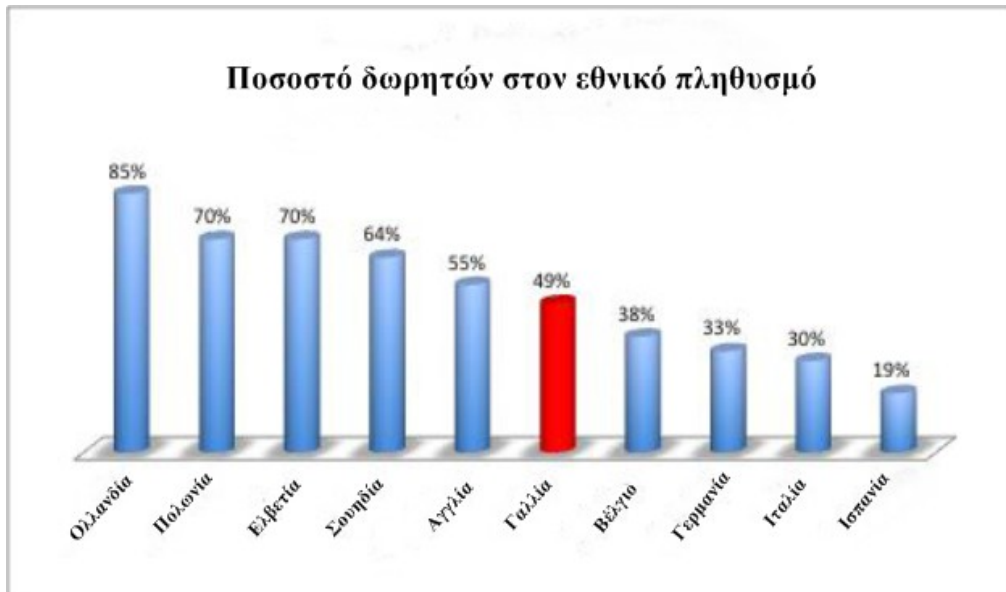
Μία συγκριτική αποτύπωση της ιδιωτικής φιλανθρωπίας στην Ευρώπη, έρχεται από τη πρόσφατη μελέτη του Παρατηρητηρίου Ιδρυμάτων της Γαλλίας (Observatoire de la Fondation de France) σε συνεργασία με το Κέντρο Μελέτης και Έρευνας για τη Φιλανθρωπία (Centre d' Etude et de Recherche sur la Philanthropie), η οποία παρέχει μία σημαντική καταγραφή της φιλανθρωπικής δραστηριότητας για δέκα ευρωπαϊκές χώρες, ο πληθυσμός των οποίων αντιπροσωπεύει των 78 τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της Ελβετίας).

Στη μελέτη *An overview of philanthropy in Europe (2015)*¹³⁵ απεικονίζεται η φιλανθρωπία μέσα από τις κυρίαρχες πτυχές της, τους ιδιώτες δωρητές και τα ιδρύματα. Το υλικό για τις ατομικές δωρεές προκύπτει από τις επιμέρους έρευνες και εκθέσεις του κάθε κράτους. Το υλικό για τα ιδρύματα προέρχεται από το Κέντρο Ευρωπαϊκών Ιδρυμάτων (EFC) και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Δωρητών και Ιδρυμάτων [Donors and Foundations Network in Europe (DAFNE)] που συλλέγει δεδομένα από 24 εθνικά δίκτυα ιδρυμάτων. Τα βασικά ευρήματα αυτής της έρευνας αφορούν τις εξής χώρες: Γαλλία, Ισπανία, Βέλγιο, Γερμανία, Πολωνία, Σουηδία, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ελβετία και συνοψίζονται ως εξής:

- Στη Γερμανία ένας στους 10 πολίτες άνω των 60 ετών σκοπεύει να προσφέρει μέρος της περιουσίας του σε ένα φιλανθρωπικό οργανισμό. Στη Μεγάλη Βρετανία δίνονται 2.5 δις. ευρώ σε φιλανθρωπίες. Στην Ιταλία το ποσό αγγίζει το 1.1 δις. ευρώ.
- Οι χώρες με το υψηλότερο ποσοστό δωρητών είναι η Ολλανδία, Ελβετία, Πολωνία και Σουηδία. Οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης βρίσκονται στη κορυφή της κατάταξης, ενώ οι χώρες της Νότιας Ευρώπης κατέχουν χαμηλότερες θέσεις. Η Γαλλία είναι η έκτη χώρα, με το 49 τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού της να προσφέρει στη φιλανθρωπία. Το Ηνωμένο Βασίλειο βρίσκεται στη πέμπτη θέση (βλ. Γράφημα 4.1).

¹³⁵Η έκθεση του Observatoire de la Fondation de France / CERPhi (April 2015). *An Overview of Philanthropy in Europe*. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου, 2015, από <http://fdnweb.org/fdf/files/2014/09/philanthropy-in-europe-overview-2015-report.pdf>.

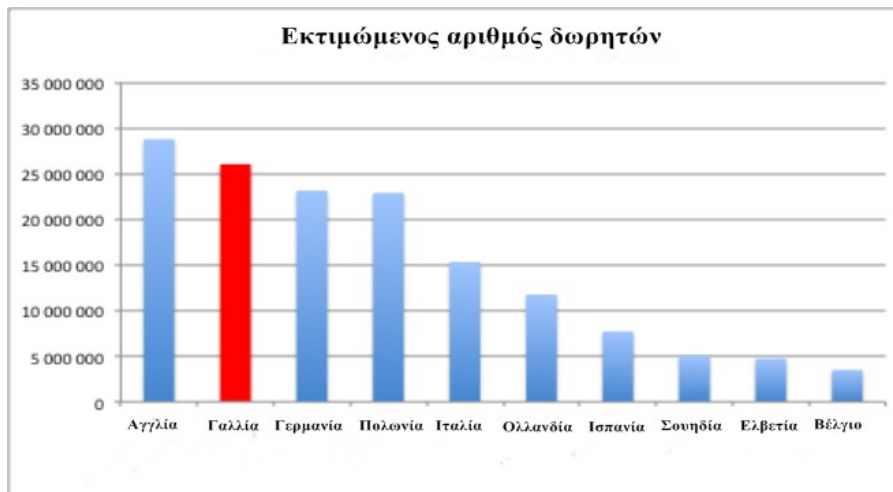
Γράφημα 4.1 Το ποσοστό των δωρητών στον εθνικό πληθυσμό

Πηγή: *An Overview of philanthropy in Europe, 2015*

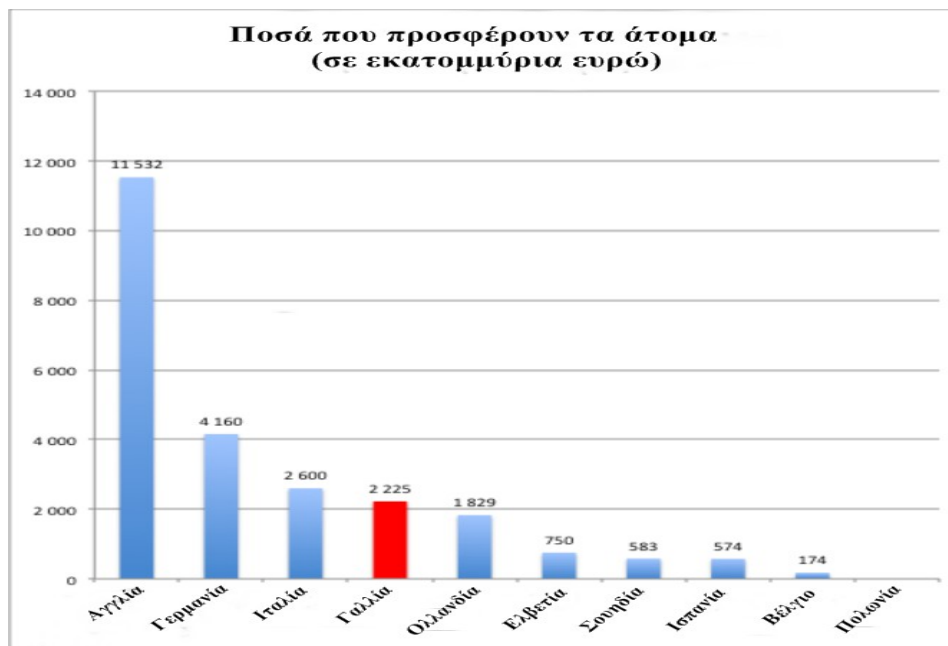
- Ο συνολικός εκτιμώμενος αριθμός δωρητών από τις 10 χώρες της έρευνας είναι 149 εκατομμύρια πολίτες ή 44.3 τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού. Σύμφωνα με την έρευνα, αυτή η εκτίμηση δεν είναι επιβεβαιωμένη γι' αυτό και αποτυπώνεται με επιφύλαξη. Η χώρα με το μεγαλύτερο αριθμό δωρητών είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, με τον εκτιμώμενο αριθμό να φτάνει τα 28 εκατομμύρια. Ακολουθεί η Γαλλία και η Πολωνία μαζί με τη Γερμανία, με εκτιμώμενο πληθυσμό δωρητών 26 και 23 εκατομμύρια αντίστοιχα (βλ. Γράφημα 4.2).
- Το Ηνωμένο Βασίλειο είναι η υψηλότερη σε κατάταξη χώρα όσον αφορά τις χρηματικές προσφορές ιδιωτών. Ακολουθούν η Γερμανία και η Γαλλία (βλ. Γράφημα 4.3)

Γράφημα 4.2 Εκτιμώμενος αριθμός δωρητών

Πηγή: *An Overview of philanthropy in Europe, 2015*

Γράφημα 4.3 Ποσά που προσφέρουν τα άτομα (σε εκατομμύρια ευρώ)

Πηγή: *An Overview of philanthropy in Europe, 2015*

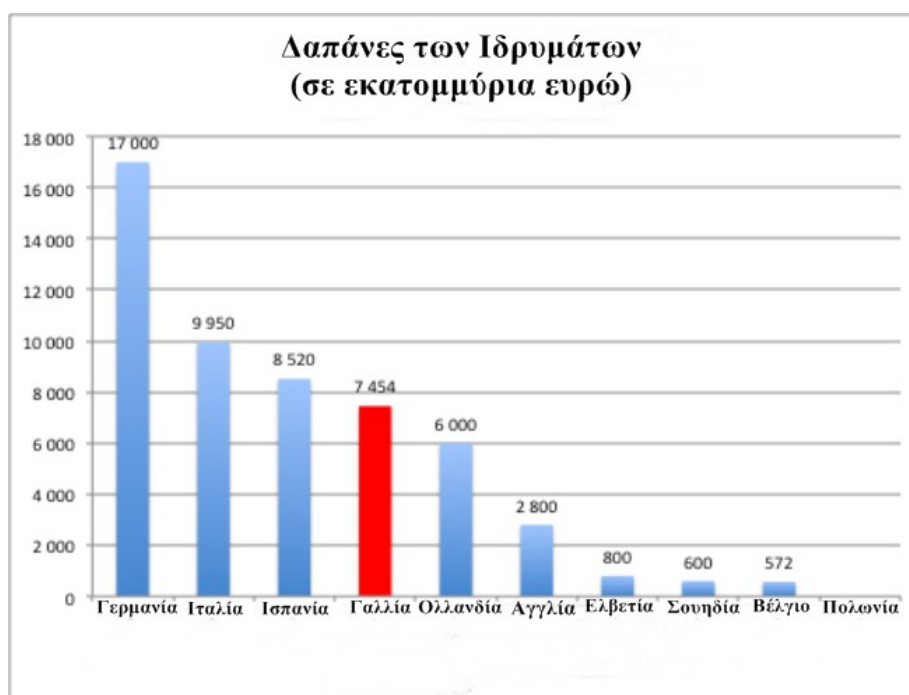
- Τρεις τομείς μονοπωλούν τις δωρεές στις διαφορετικές χώρες. Η διεθνής/αναπτυξιακή βοήθεια, το κράτος πρόνοιας και η θρησκεία. Για τους Γερμανούς, τους Βέλγους και τους Ελβετούς, η διεθνής και ανθρωπιστική βοήθεια αποτελεί προτεραιότητα, απορροφώντας το 74 τοις εκατό του συνόλου των Γερμανικών δωρεών, το 61 τοις εκατό των Βελγικών και το 43 τοις εκατό των Ελβετικών. Στη Γαλλία, το 37 τοις εκατό των δωρεών πηγαίνει για εθνικά κοινωνικά ζητήματα, όπως η στήριξη των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων. Παρομοίως, η Ισπανία δίνει ένα μεγάλο ποσοστό των δωρεών της για τα παιδιά και την καταπολέμηση της φτώχειας και των ανισοτήτων. Στην Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, τη μερίδα του λέοντος των δωρεών λαμβάνει η θρησκεία. Επιπλέον, η υγεία, η ιατρική έρευνα και η στήριξη των νοσοκομείων κινητοποιεί το μεγαλύτερο αριθμό των δωρητών σε Αγγλία και Ολλανδία.
- Όσον αφορά τα ιδρύματα, το μεγαλύτερο αριθμό διαθέτουν η Γερμανία, Πολωνία και Ισπανία. Στις τελευταίες θέσεις είναι η Ιταλία, η Γαλλία και το Βέλγιο (βλ. Γράφημα 4.4).
- Σε όρους οικονομικής δραστηριότητας των ιδρυμάτων, η Γερμανία ξεοδεύει το μεγαλύτερο ποσό (32 τοις εκατό - 17 εκατομμύρια ευρώ). Αμέσως μετά είναι τα ιταλικά ιδρύματα που προσφέρουν 9.950 εκατομμύρια ευρώ. Στις τελευταίες θέσεις ανήκουν η Σουηδία και το Βέλγιο (βλ. Γράφημα 4.5).

Γράφημα 4.4 Ο αριθμός των ιδρυμάτων ανά χώρα

Πηγή: *An Overview of philanthropy in Europe, 2015*

Γράφημα 4.5 Οι δαπάνες των ιδρυμάτων (σε εκατομμύρια ευρώ)

Πηγή: *An Overview of philanthropy in Europe, 2015*

- Για μια συγκριτική αποτύπωση ανάμεσα στην Ευρώπη και την Αμερική, ο Πίνακας 4.5 δείχνει ότι στο επίπεδο της ιδιωτικής φιλανθρωπίας η Ευρώπη υστερεί σημαντικά σε σχέση με τις ΗΠΑ, καθώς το ποσοστό του συνολικού πληθυσμού που προβαίνει σε δωρεές δεν ξεπερνά το 44.3 τοις εκατό, όταν στις ΗΠΑ αγγίζει το 95.4 τοις εκατό. Η μόνη χώρα που φαίνεται να προσεγγίζει καλύτερα ποσοστά είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά και πάλι διατηρεί μεγάλες αποστάσεις από τις ΗΠΑ.

Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τα ιδρύματα. Σε αυτή την κατηγορία η Ευρώπη ανταγωνίζεται επί ίσοις όροις. Η συνολική προσφορά από τα ευρωπαϊκά ιδρύματα είναι 54 δις. ευρώ (για εννέα χώρες) και για τα αμερικανικά 53.5 δις. ευρώ. Έτσι, οι σχετικές τιμές ως ποσοστό του ΑΕΠ ανάμεσα στις δύο περιοχές είναι ίδιες (0.45 τοις εκατό). Αν και τα ιδρύματα στις ΗΠΑ έχουν σαφώς μεγαλύτερα κεφάλαια από την Ευρώπη, η δυναμική των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων που προκύπτει από την αναλογία δωρεών/κεφαλαίων είναι υψηλότερη (με σημαντικό παράδειγμα τη Γαλλία που ο δείκτης δυναμικότητας των ιδρυμάτων της είναι τέσσερις φορές υψηλότερος από τον αντίστοιχο των αμερικανικών).

Πίνακας 4.5 Συγκριτικά δεδομένα Ευρώπης – Αμερικής (Ιδρύματα, ιδιώτες)

Ευρώπη	ΗΠΑ
Ιδρύματα:	Ιδρύματα:
Αριθμός: 129,975	Αριθμός: 104,107
Σύνολο δαπανών: €54 δις.	Σύνολο δαπανών: \$71 δις. (€53.5 δις)
Σύνολο κεφαλαίων: €433 δις.	Σύνολο κεφαλαίων: \$823 δις.
Δυναμική (αναλογία δαπάνης-κεφαλαίου): 12.7%	Δυναμική (αναλογία δαπάνης-κεφαλαίου): 8.6%
Δαπάνη ως ποσοστό του ΑΕΠ (9 χώρες): 0.45%	Δαπάνη ως ποσοστό του ΑΕΠ : 0.45%
Ατομική Προσφορά:	Ατομική Προσφορά:
% των δωρητών (10 χώρες): 44.3%	% των δωρητών: 95.4%
Σύνολο ατομικής προσφοράς (9 χώρες): €24.4 δις.	Σύνολο ατομικής προσφοράς: \$229 δις.
Ατομική προσφορά ως ποσοστό του ΑΕΠ: 0.2%	Ατομική προσφορά ως ποσοστό του ΑΕΠ: 1.5%

Πηγή: *An Overview of philanthropy in Europe, 2015*

4.2.3.1 Παγκόσμιος Δείκτης Προσφοράς (World Giving Index)

Για μια ευρύτερη εικόνα της φιλανθρωπίας στην Ευρώπη, ο Παγκόσμιος Δείκτης Προσφοράς (World Giving Index) αποτελεί σημαντική πηγή δεδομένων. Η Έκθεση CAF World Giving Index 2015¹³⁶, εκπονήθηκε από τον Οργανισμό Charities Aid Foundation της Μ. Βρετανίας και βασίστηκε

¹³⁶Ο Δείκτης εξάγεται από το μέσο όρο των απαντήσεων στην ερώτηση: Πράξατε κάποιο από τα παρακάτω κατά τον προηγούμενο μήνα;

- Δωρίσατε χρήματα για φιλανθρωπικό σκοπό;
- Προσφέρατε εθελοντικά από το χρόνο σας σε κάποιον οργανισμό;
- Βοηθήσατε κάποιο ξένο ή κάποιον τον οποίο δεν γνωρίζατε και ο οποίος χρειαζόταν βοήθεια; Η ετήσια

στην έρευνα πεδίου που πραγματοποίησε η Αμερικάνικη Εταιρεία Ερευνών Gallup στο πλαίσιο του διεθνούς ερευνητικού προγράμματός της. Ο Δείκτης, με σκοπό να παράσχει μια γενική θεώρηση του εύρους και της φύσης της προσφοράς σε παγκόσμιο επίπεδο, καταγράφει τη φιλανθρωπική συμπεριφορά των πολιτών σε 145 χώρες του κόσμου κατά το προηγούμενο έτος.

Σύμφωνα με τα ευρήματα εκτιμάται ότι την τελευταία πενταετία (2010-2014) η φιλανθρωπία στην Ευρώπη έχει ανοδική πορεία ύψους 3 τοις εκατό. Οι χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εμφανίζουν την υψηλότερη γενναιοδωρία παγκοσμίως είναι το Ηνωμένο Βασίλειο (6η), η Ολλανδία (7η), η Ιρλανδία (9η), η Μάλτα (12η) και η Γερμανία (20η). Τις χαμηλότερες θέσεις έχουν η Βουλγαρία (115η), Σλοβακία (123η), Τσέχικη Δημοκρατία (130η), Ελλάδα (140η) και Λιθουανία (142η).

Σε ειδικότερο επίπεδο, τα υψηλότερα ποσοστά εθελοντισμού ανήκουν στην Ιρλανδία (11η), Ολλανδία (18η), Σλοβενία (21η), Λουξεμβούργο (22η), Ηνωμένο Βασίλειο (28η) και Γερμανία (30η). Τα χαμηλότερα ποσοστά εθελοντισμού εντοπίζονται στις εξής χώρες: Ελλάδα (132η), Ρουμανία (137η) και Βουλγαρία (143η). Στην ερώτηση “βοηθώντας ένα ξένο” τα υψηλότερα ποσοστά έλαβαν: Ηνωμένο Βασίλειο (25η), Γερμανία (30η), Φινλανδία (36η) και Ιρλανδία (37η). Όσον αφορά τις δωρεές χρημάτων, τις υψηλότερες θέσεις έχουν: Ηνωμένο Βασίλειο (4η), Ολλανδία (5η) και Ιρλανδία (8η). Αντίθετα, η Λιθουανία (131η) και η Ελλάδα (139η) παρουσιάζουν τα χαμηλότερα ποσοστά τόσο στην Ευρώπη όσο και παγκόσμια.

Τέλος, σε συγκριτικό επίπεδο, στη Δυτική Ευρώπη για την περίοδο 2010-2014, το 42 τοις εκατό των πολιτών βοήθα ένα ξένο έναντι 50 τοις εκατό στις ΗΠΑ, το 33 τοις εκατό δωρίζει χρήματα σε ιδρύματα έναντι 31 τοις εκατό σε ΗΠΑ και το 18 τοις εκατό προσφέρει εθελοντικό χρόνο σε κάποιο οργανισμό έναντι 24 τοις εκατό σε ΗΠΑ¹³⁷.

4.3 Η φιλανθρωπία στα κράτη της Ευρώπης

Δεδομένης της απουσίας μιας κοινά αποδεκτής μεθοδολογίας σε εγχώριο και ευρωπαϊκό επίπεδο, τα κράτη παρέχουν πληροφορίες για τη φιλανθρωπική προσφορά μέσα από μια ποικιλία πηγών και μεθόδων. Τα στοιχεία συλλέγονται από τοπικές μελέτες και εκθέσεις, από δημοσκοπήσεις εταιριών και από φορολογικές αρχές. Την ίδια ώρα, γίνονται σημαντικές προσπάθειες ώστε να καλυφθούν τα ερευνητικά κενά που προκύπτουν από τις διαφορές μεταξύ των κρατών όσον αφορά το τρόπο μελέτης της φιλανθρωπικής προσφοράς.

Το Πανεπιστήμιο Ντζίε του Άμστερνταμ μαζί με το Κέντρο Φιλανθρωπικών Μελετών εγκαινίασε το 2008, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Έρευνας για τη Φιλανθρωπία [European Research

έκθεση CAF World Giving Index 2015 (στοιχεία για το 2014) είναι διαθέσιμη στο <https://www.cafonline.org>
 137CAF World Giving Index 2015. Παγκόσμια συμμετοχή στη προσφορά χρημάτων, εθελοντικού χρόνου και βοήθειας σε ξένο και πενταετής συμμετοχή. Γράφημα 11, p. 25.

Network on Philanthropy (ERNOP)]¹³⁸. Το ERNOP έχει σκοπό να προωθήσει, να συντονίσει και να βελτιώσει τη φιланθρωπική έρευνα στην Ευρώπη. Επί του παρόντος, μετρά 175 μέλη από 22 Ευρωπαϊκές χώρες. Τα κράτη μέλη της ΕΕ που δεν εντάσσονται στο Δίκτυο είναι η Βουλγαρία, Ελλάδα, Εσθονία, Μάλτα, Λουξεμβούργο, Κύπρος, Ρουμανία, Σλοβακία και Σλοβενία. Συνεπώς, η εύρεση και παράθεση αξιόπιστων εκτιμήσεων σχετικά με τη φιλανθρωπία σε αυτά τα κράτη καθίσταται αδύνατη.

Επιπλέον εμπόδια όσον αφορά την παρουσίαση σχετικών δεδομένων (ανά χώρα) εντοπίζονται και σε αρκετά κράτη όπου μολονότι είναι συνδεδεμένα με το ERNOP δεν παρέχουν πληροφορίες για τη φιλανθρωπία (π.χ. Φινλανδία, Δανία, Λιθουανία κ.ά.), ενώ ακόμα και εάν υπάρχει έρευνα, τα στοιχεία που διαθέτουν μπορεί να περιορίζονται είτε σε ένα πολύ μικρό αριθμό έμμεσων μελετών που ασχολούνται με την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών (π.χ Κροατία), είτε να μην γίνονται σε τακτική βάση, να μην είναι διαθέσιμα ή να μην είναι επικαιροποιημένα. Έτσι λοιπόν όπως και στη προηγούμενη περίπτωση, τα παραδείγματα των χωρών που εντάσσονται στις παραπάνω κατηγορίες δεν είναι εφικτό να συμπεριληφθούν στην παρούσα εργασία.

4.3.1 Ηνωμένο Βασίλειο

Υπάρχουν αρκετές πηγές δεδομένων για τη φιλανθρωπία στο Ηνωμένο Βασίλειο. Όπως και στις ΗΠΑ, η πληθώρα των ερευνών μολονότι καλοδεχούμενη, δημιουργεί προβλήματα εξαιτίας των εντυπωσιακών διακυμάνσεων στα αποτελέσματα. Λόγω της διαφορετικής μεθοδολογίας που χρησιμοποιούν, τα συμπεράσματα δεν είναι ιδιαίτερα σαφή.

Για παράδειγμα, μόνο στην Αγγλία οι πηγές δεδομένων για τη φιλανθρωπία προέρχονται από ετήσιες ή εξαμηνιαίες εκθέσεις, αλλά και από περιγραφικές στατιστικές. Στις ετήσιες εκθέσεις περιλαμβάνεται η μακροχρόνια ετήσια έρευνα (από το 1987 μέχρι σήμερα) για τη προσφορά των ιδιωτών που χρηματοδοτείται από εθελοντικές οργανώσεις (Individual Giving Series). Στις εξαμηνιαίες έρευνες περιλαμβάνονται οι κρατικές μελέτες που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δεδομένων σχετικά με τη φιλανθρωπία και τον εθελοντισμό.

Ελλείψει ερευνών που να εμπεριέχουν τα ιδρύματα και τις λοταρίες (που αποτελούν σημαντική πηγή δωρεών), παραθέτουμε τα βασικά συμπεράσματα του Charity Aid Foundation (CAF) στην Αγγλία για το 2014. Το Giving UK 2014¹³⁹, παρέχει αναλυτικές πληροφορίες όσον αφορά τη συμμετοχή των Άγγλων σε μία τουλάχιστον φιλανθρωπική δωρεά ή κοινωνική δραστηριότητα κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες.

- Το 79 τοις εκατό των συμμετεχόντων στην έρευνα υποστηρίζουν ότι λαμβάνουν μέρος σε μία τουλάχιστον φιλανθρωπική ή κοινωνική δράση.

¹³⁸Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Έρευνας για τη Φιλανθρωπία βλ. <http://ernop.eu/>

¹³⁹Η ετήσια έκθεση UK Giving 2014 είναι διαθέσιμη στο <https://www.cafonline.org>

- Σε όρους δωρεάς προς τις φιλανθρωπικές οργανώσεις, το 70 τοις εκατό των πολιτών προσφέρει τουλάχιστον μία φορά το χρόνο. Οι άνθρωποι που προσφέρουν συχνότερα, είναι κυρίως οι γυναίκες, τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και υψηλότερης κοινωνικοοικονομικής θέσης.
- Το εκτιμώμενο συνολικό ποσό δωρεών στη φιλανθρωπία για το 2014 ήταν 10.6 δις. λίρες.
- Η ιατρική έρευνα υποστηρίζεται από το μεγαλύτερο ποσοστό των δωρητών, ενώ οι θρησκευτικοί λόγοι, απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος της προσφοράς σε όρους συνολικής χρηματικής αξίας.

Όσον αφορά τη φορολογία, εκτιμάται ότι το ένα τρίτο του συνολικού ποσού που διατίθεται σε δωρεές στο Ηνωμένο Βασίλειο, οφείλεται στις φορολογικές ελαφρύνσεις. Ο επιστρεφόμενος φόρος από το Gift Aid – το πιο δημοφιλές φορολογικό μέτρο στην Αγγλία που αντιπροσωπεύει το 90 τοις εκατό των συνολικών δωρεών- φτάνει τις 850 εκατ. λίρες. Ο φόρος που επιστρέφεται στους δωρητές, υπολογίζεται στις 200 εκατ. λίρες¹⁴⁰.

4.3.2 Αυστρία

Δεν υπάρχει κάποιος κρατικός φορέας που να μελετά τη φιλανθρωπική προσφορά στην Αυστρία. Έτσι, η έκθεση Spendenbericht που συντάσσει το Αυστριακό Ινστιτούτο για την Συλλογή Πόρων (Österreichisches Institut für Spendenwesen ÖIS) σε συνεργασία με άλλους φορείς, αποτελεί την κύρια πηγή δεδομένων. Το ÖIS δημοσιεύει εκθέσεις για τη φιλανθρωπική προσφορά από το 1996, ενώ από το 2006 παρέχει σε ετήσια βάση πληροφορίες. Σύμφωνα με τη πρόσφατη ετήσια αναφορά Spendenbericht 2015¹⁴¹, η ιδιωτική φιλανθρωπία στην Αυστρία διαμορφώνεται ως εξής:

- Οι δωρεές των Αυστριακών φτάνουν τα 600 εκατ. ευρώ, το υψηλότερο ποσό που έχει καταγράψει από το 1996.
- Μεγάλο ποσοστό της φιλανθρωπίας μεταφέρεται σε οργανώσεις που αφορούν τους πρόσφυγες, καθώς από τις αρχές του προηγούμενου Νοεμβρίου δόθηκαν για τη στέγαση και την ένταξη των προσφύγων 12 εκατ. ευρώ. Άλλοι τομείς που λαμβάνουν σημαντικό ποσοστό των δωρεών είναι τα παιδιά, τα ζώα και η ανακούφιση από καταστροφές.

Για τη συνεχή ανάπτυξη της φιλανθρωπίας (ειδικά, στη δυτική Αυστρία) σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η φορολογία. Από το 2009 το φορολογικό δίκαιο άλλαξε, συμβάλλοντας μέσω της φοροαπαλλαγής στην αύξηση των δωρεών.

¹⁴⁰Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις φορολογικές ελαφρύνσεις που έχει η φιλανθρωπία στο Ηνωμένο Βασίλειο, βλ. <https://www.gov.uk/donating-to-charity/gift-aid>

¹⁴¹Η έκθεση Spendenbericht 2015 είναι διαθέσιμη (στα γερμανικά) στο <http://fundraising.at/>

4.3.3 Βέλγιο

Στο Βέλγιο δεν υπάρχει μια συνολική στατιστική πηγή που να παρέχει επαρκή στοιχεία για φιλανθρωπική δραστηριότητα από άτομα ή νοικοκυριά. Κατά κανόνα, η επιστημονική έρευνα είναι οργανωμένη και χρηματοδοτείται σε περιφερειακό επίπεδο στη Φλάνδρα και τη Βαλλωνική περιοχή. Σε ομοσπονδιακό επίπεδο, οι πληροφορίες για τη φιλανθρωπία μπορούν να προέλθουν από τη μελέτη των φορολογικών αρχείων της Γενικής Διεύθυνσης Στατιστικών και Οικονομικών Πληροφοριών (DG Statistics and Economic Information).

Το Ινστιτούτο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Institut pour un Développement Durable) δημοσίευσε τον Οκτώβριο του 2014 τους Δείκτες Γενναιοδωρίας των Βέλγων (Indicateurs de la générosité des belges)¹⁴². Τα ευρήματα δεν λαμβάνουν υπόψη τις δωρεές κάτω των 40 ευρώ ετησίως. Τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία αφορούν το έτος 2012 (σε τιμές 2014).

- Σύμφωνα με την έρευνα το 2012 σημειώθηκε το υψηλότερο ποσοστό προσφοράς που έφτασε τα 174 εκατ. ευρώ. Τα τρία προηγούμενα έτη θεωρούνται επίσης γενναιοδωρα, παρά την οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008.
- Τα συνολικά ποσά και ο αριθμός των δωρεών στο Βέλγιο αυξήθηκαν το 2013. Τα στοιχεία από τις βελγικές φορολογικές αρχές δείχνουν αύξηση των δωρεών ύψους 40 τοις εκατό από το 2006 έως το 2010.
- Οι κύριοι λόγοι φιλανθρωπίας είναι η διεθνής και ανθρωπιστική βοήθεια, σε ποσοστό 61 τοις εκατό.
- Στο επίπεδο της εθελοντικής προσφοράς, το 10 με 15 τοις εκατό των Βέλγων παρέχει εθελοντική εργασία.

Ο μηχανισμός έκπτωσης φόρου χρησιμοποιείται στο Βέλγιο, καλύπτοντας το 45 τοις εκατό του συνολικού ποσού των δωρεών. Αξίζει να αναφερθεί ότι τα στοιχεία για τη χώρα λαμβάνονται από τις φορολογικές δηλώσεις οι οποίες περιλαμβάνουν μόνο τις δηλωθείσες δωρεές.

Τέλος, στο Βέλγιο υπάρχει το εθνικό δίκτυο Ιδρυμάτων (Réseau Belge des Fondations) που ιδρύθηκε το 2004 και σύμφωνα με αυτό τα περισσότερα ιδρύματα θεμελιώθηκαν μετά το 1995, ενώ αυξήθηκαν ραγδαία την τελευταία δεκαετία. Ο αριθμός των ιδρυμάτων κινείται περί των 1.100 και τα περισσότερα εδρεύουν στις Βρυξέλλες¹⁴³.

4.3.4 Γαλλία

Δεν υπάρχουν συνολικές στατιστικές πηγές για τη φιλανθρωπία στη Γαλλία. Σε κρατικό επίπεδο οι

142Η έκθεση Institut pour un Développement Durable. (2014). *La crise n'a pas entamé la générosité des belges* (Defeyt, P. ed.). Ανακτήθηκε 8 Οκτωβρίου, 2015, από <http://www.iddweb.eu/docs/generbel2.pdf>.

143Ολόκληρη η μελέτη Réseau Belge de Fondations. (Novembre 2014). *Les fondations en Belgique*. Ανακτήθηκε 8 Οκτωβρίου, 2015, από <http://www.reseaufondations.be/fr/POD-Fondations-FR.pdf>.

πληροφορίες για τις δωρεές προέρχονται από τα φορολογικά αρχεία. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών οι δωρεές στη Γαλλία ενθαρρύνονται νομικά και φορολογικά, ωστόσο οι ιδιωτικοί οικονομικοί πόροι των οργανισμών και των οργανώσεων δεν έχουν αυξηθεί σημαντικά. Αυτό προφανώς, οφείλεται στην κουλτούρα του κράτους πρόνοιας που αναθέτει την υποστήριξη του γενικού συμφέροντος στο κράτος.

Αναλυτικότερα, οι φορολογικές εισφορές είναι από τις υψηλότερες παγκοσμίως, ενισχύοντας την ιδέα ότι το κράτος φέρει την κύρια ευθύνη για τα μεγάλα κοινωνικά ζητήματα¹⁴⁴. Τη στιγμή που τα φορολογικά έσοδα υπερβαίνουν το 40 τοις εκατό του ΑΕΠ, ο πληθυσμός συνεισφέρει σε κοινωφελείς σκοπούς μέσω της υψηλής φορολογικής εισφοράς. Έστω και έτσι, τα υψηλά φορολογικά κίνητρα προωθούν σημαντικά τη φιλανθρωπία, κάτι που εξηγεί και την αύξηση των ιδρυμάτων.

Σύμφωνα, με τα στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών (Ministère de l'Économie et des Finances)¹⁴⁵ που προέκυψαν από τις δηλώσεις εισοδήματος του 2011 σε συνδυασμό με τα πορίσματα της έκθεσης *An overview of Philanthropy in Europe (2015)* παρατηρείται:

- Γενική αύξηση του αριθμού τόσο των δωρητών όσο και των δωρεών, αλλά και του μέσου ποσού της προσφοράς.
- Το 49 τοις εκατό των Γάλλων ασκεί φιλανθρωπίες.
- Η κύρια πηγή δωρεών αφορά στο κοινωνικό κράτος σε ποσοστό 37 τοις εκατό.
- Η Γαλλία έχει το δεύτερο μεγαλύτερο αριθμό δωρητών (περίπου 25 εκατομμύρια), με το μεγαλύτερο ποσοστό του να βρίσκεται στην ανατολική Γαλλία (Αλσατία) και το χαμηλότερο στην Κορσική.

4.3.5 Γερμανία

Η Γερμανία δεν διαθέτει ένα κεντρικό όργανο που θα μπορούσε να παρέχει ολοκληρωμένη πληροφόρηση σχετικά με τη φιλανθρωπική χειρονομία. Τα στοιχεία για τις δωρεές (εκτός του εθελοντικού χρόνου) δεν είναι επαρκή, αν και τα τελευταία χρόνια γίνονται σημαντικές προσπάθειες. Μεταξύ αυτών, εντάσσονται οι έρευνες της Ομοσπονδιακής Στατιστικής Υπηρεσίας που συλλέγει δεδομένα για το εισόδημα, τις δαπάνες και τις συνθήκες στέγασης. Αυτή η υπηρεσία περιέχει και πληροφορίες για τα ποσά των δωρεών που πηγαίνουν σε ΜΚΟ. Στις μελέτες αυτές, προστίθενται και οι δημοσκοπήσεις από διάφορες εταιρίες (Taylor Nelson Sofres Polling, GfK Panel Services Deutschland). Σύμφωνα με την έκθεση *An overview of Philanthropy in Europe (2015)* που λαμβάνει υπόψιν τις ανωτέρω πηγές:

¹⁴⁴Wiepking, P. (2009). *The State of Giving Research in Europe. Household Donations to Charitable Organizations in Twelve European Countries*. Amsterdam: European Research Network on Philanthropy, p. 23.

¹⁴⁵Cerphi. (2014). *Baromètre de la générosité France générosités*. Διαθέσιμη στο <http://www.cerphi.org/>

- Η συνολική γερμανική προσφορά είναι ιδιαίτερα υψηλή, κυρίως λόγω του μεγέθους της χώρας. Ωστόσο, το ποσοστό των δωρητών είναι από τα χαμηλότερα στην Ευρώπη, καθώς δεν ξεπερνούν το 33 τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού. Τόσο το ευρύτερο δημοσιονομικό πλαίσιο, όσο και ο φόρος της εκκλησίας συνδέονται με αυτό το γεγονός.
- Όταν η ιδιωτική φιλανθρωπία συγκριθεί με το ΑΕΠ, οι Γερμανοί μοιάζουν λιγότερο γενναιοδωροί σε συγκριτικό ευρωπαϊκό επίπεδο. Σε αυτό συντελούν τρεις παράγοντες: (1) το γεγονός ότι δε προσμετρούνται στις μελέτες οι μεγάλοι δωρητές (με ποσά άνω των 2.500 ευρώ), (2) οι περιφερειακές ανισότητες ανάμεσα στην ανατολική και τη δυτική Γερμανία συμβάλλουν σε ένα χαμηλότερο εθνικό μέσο όρο και (3) η μεγάλη συμβολή των Γερμανών σε θρησκευτικούς λόγους μέσω της φορολογίας. Όσον αφορά το τρίτο παράγοντα, στη Γερμανία υπάρχει ο «εκκλησιαστικός φόρος» (Kirchensteuer) που πληρώνουν όμως, μόνον οι πιστοί οι οποίοι είναι εγγεγραμμένα μέλη της καθολικής ή της ευαγγελικής εκκλησίας. Ο φόρος που κυμαίνεται ανάμεσα στο 8 και 9 τοις εκατό, έδωσε το 2012 στην Καθολική Εκκλησία το ποσό των 5.2 δις. ευρώ.
- Ο εθελοντικός τομέας είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στη Γερμανία. Πάνω από το 70 τοις εκατό των Γερμανών συμμετέχουν σε εθελοντικές εργασίες, ενώ το 30 τοις εκατό λαμβάνει μέρος σε μακροχρόνια εθελοντικά προγράμματα.
- Συνολικά, 23 εκατομμύρια Γερμανοί δωρίζουν σε φιλανθρωπικούς σκοπούς, αριθμός που βρίσκεται σε ανοδική πορεία. Οι φορολογικές ελαφρύνσεις ενθαρρύνουν τα άτομα να αυξήσουν τα ποσά των δωρεών τους.
- Το 37 τοις εκατό των δωρητών έρχεται από το δυτικό τμήμα της χώρας, ενώ στο ανατολικό το ποσοστό δεν ξεπερνά το 27 τοις εκατό.

Η Γερμανία διαθέτει το μεγαλύτερο και παλαιότερο δίκτυο ιδρυμάτων στην Ευρώπη. Από το 1948 και μέχρι σήμερα, ο Γερμανικός Οργανισμός Ιδρυμάτων (Bundesverband Deutscher Stiftungen) μετρά 3.900 μέλη και αντιπροσωπεύει τα τρία τέταρτα των περιουσιακών στοιχείων επί του συνόλου των Γερμανικών ιδρυμάτων. Ταυτόχρονα, το φιλανθρωπικό κεφάλαιο είναι εξαιρετικά συγκεντρωμένο σε εταιρικά ιδρύματα, όπως το Ίδρυμα Bosch που διαθέτει περιουσιακά στοιχεία ύψους 5 δις. ευρώ.

4.3.6 Ιταλία

Η έρευνα σχετικά με τη φιλανθρωπία στην Ιταλία βρίσκεται σε αρχικό στάδιο. Πρόσθετα, υπάρχει ουσιαστική έλλειψη σε επίπεδο ταξινόμησης για τον καθορισμό των διαστάσεων του τομέα από τις επίσημες στατιστικές. Οι κύριοι λόγοι που οδηγούν σε αυτή την κατάσταση οφείλονται αφενός στο ότι η δωρεά θεωρείται μια πράξη φιλανθρωπίας χωρίς κάποιο συγκεκριμένο στόχο και αφετέρου η

ανάπτυξη των ιδρυμάτων αποτελεί μια σχετικά πρόσφατη εξέλιξη.

Είναι γεγονός ότι στα τέλη της δεκαετίας του 1960 είχε γίνει μια προσπάθεια να ενδυναμωθεί ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανισμών. Εκείνη την περίοδο συστάθηκε ένας μικρός αριθμός ιδρυμάτων, αμερικανικής έμπνευσης και κάποια πολιτιστικά ιδρύματα μέσα από οικογενειακές πρωτοβουλίες. Ωστόσο ο κυρίαρχος ρόλος της Καθολικής Εκκλησίας, στη βοήθεια και τον έλεγχο των φτωχών εκτιμάται ότι λειτούργησε ως εμπόδιο στην ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Επιπλέον, ο ρόλος της οικογένειας στη φιλανθρωπία κατά τη διάρκεια του περασμένου αιώνα κατευθυνόταν κυρίως προς τις παραδοσιακές δραστηριότητες της ελεημοσύνης και όχι στην ανάπτυξη στρατηγικών χρηματοδοτήσεων. Αν και τα τελευταία είκοσι χρόνια ένας αυξανόμενος αριθμός οικογενειακών ιδρυμάτων έχει δημιουργηθεί, δεν έχει καταφέρει να αλλάξει τις παραδοσιακές λογικές της φιλανθρωπίας. Οι Ιταλοί εξακολουθούν να υποστηρίζουν τις εκκλησιαστικές δράσεις περισσότερο από τις καινοτόμες πρωτοβουλίες¹⁴⁶.

Σύμφωνα με την έρευνα *An overview of Philanthropy in Europe (2015)* το φιλανθρωπικό κεφάλαιο στην Ιταλία προέρχεται από τα εταιρικά ιδρύματα που ιδρύθηκαν κυρίως, κατά τη διάρκεια του 1990 και κατέχουν πάνω από το ήμισυ του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων του φιλανθρωπικού τομέα. Έτσι, στην Ιταλία όπου το κράτος και τα θρησκευτικά ιδρύματα μοιράζονται από κοινού τα κοινωφελή έργα, ο αριθμός των ιδιωτών δωρητών είναι από τους χαμηλότερους στην Ευρώπη και δεν ξεπερνά το 30 τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού.

Σχετικά με το φορολογικό πλαίσιο, οι Ιταλοί φορολογούμενοι μπορούν ένα μέρος των φόρων (0.8 τοις εκατό) να το καταβάλλουν σε θρησκευτικές οργανώσεις. Ένα επιπλέον μέρος, ύψους 0.5 τοις εκατό μπορούν να το διαθέσουν στον εθελοντικό τομέα. Μέσω αυτών των μηχανισμών το κράτος πληρώνει πάνω από 400 εκατ. ετησίως. Όμως, λόγω της υψηλής φορολογικής επιβάρυνσης (τα φορολογικά έσοδα ξεπερνούν το 40 τοις εκατό του ΑΕΠ) οι περισσότεροι Ιταλοί αποφεύγουν να προχωρήσουν σε δωρεές.

Στο κλάδο των ιδρυμάτων, από το 1995 μέχρι το 2005 ο αριθμός τους αυξήθηκε κατά 133 τοις εκατό και σήμερα φτάνουν τα 6.220. Στο βόρειο τμήμα της Ιταλίας βρίσκεται η συντριπτική πλειοψηφία των ιδρυμάτων. Μολονότι, ο αριθμός των ιδρυμάτων δεν αποτελεί δείκτη του ύψους των κεφαλαίων τους, στην Ιταλία τα κεφάλαια των ιδρυμάτων είναι τα υψηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα των άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

4.3.7 Πολωνία

Παρά την απουσία διαθέσιμων στοιχείων, η έκθεση *An overview of Philanthropy in Europe (2015)*

¹⁴⁶Wiepking, P. (2009), ό.π. p. 42-44.

περιγράφει την αναδύομενη και δυναμική φιλανθρωπία της Πολωνίας ως ένα ξεχωριστό παράδειγμα που συμβάλει στην ποικιλομορφία των διαστάσεων της σύγχρονης φιλανθρωπίας στην Ευρώπη. Έτσι, σε γενικές γραμμές η Πολωνία:

- Ανήκει στις χώρες με το υψηλότερο ποσοστό δωρητών που αγγίζει το 70 τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού, κατατάσσοντάς την δεύτερη μετά την Ολλανδία.
- Από τα 23 εκατομμύρια πολιτών που δωρίζουν, το 57 τοις εκατό των Πολωνών υποστηρίζει μηχανισμούς που επιτρέπουν να διαθέσουν το 1 τοις εκατό του εκπρωτικού φόρου σε οργανισμούς της επιλογής τους.

Ο φιλανθρωπικός τομέας της Πολωνίας ανθεί, υφίσταται ταχεία επαγγελματικοποίηση και ευνοείται από τις νομοθετικές ρυθμίσεις. Μάλιστα, ο Πολωνικός οργανισμός για τους επαγγελματίες στον τομέα της εξεύρεσης πόρων αν και δημιουργήθηκε το 2006, έχει εκπαιδεύσει μέχρι σήμερα πάνω από 5000 άτομα. Αυτή η οργανωμένη ανάπτυξη της φιλανθρωπίας είναι ενδεικτική μιας περιφερειακής δυναμικής που διαμορφώνεται από τα δίκτυα των επαγγελματιών fundraising στις χώρες της κεντρικής και της ανατολικής Ευρώπης.

Η Πολωνία διαθέτει 15.778 ιδρύματα, αριθμός που την κατατάσσει στις υψηλότερες θέσεις της Ευρώπης. Η μη ανάγκη ύπαρξης αρχικού κεφαλαίου για τη σύσταση ιδρυμάτων αποτελεί ισχυρό κίνητρο. Έτσι, το 80 τοις εκατό των ιδρυμάτων δεν έχει περιουσιακά στοιχεία. Οι πηγές τους προέρχονται κατά 65 τοις εκατό από δωρεές και επιχορηγήσεις. Τέλος, τα κοινωνικά ζητήματα έχουν προτεραιότητα στην ατζέντα των ιδρυμάτων, καθώς το 23 τοις εκατό των συνολικών δαπανών τους προσφέρεται για την ενίσχυση της απασχόλησης.

4.3.8 Ισπανία

Όσον αφορά τη μέτρηση της ιδιωτικής δωρεάς στην Ισπανία, εντοπίζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις γύρω από τα μεθοδολογικά εργαλεία και τους ορισμούς των βασικών εννοιών. Όπως ενδεικτικά αναφέρεται, η Ισπανία καλείται να βελτιώσει το τρόπο συλλογής δεδομένων και την έρευνα για τη φιλανθρωπία, καθώς όσο η δράση των ΜΚΟ δεν αξιολογείται με επαρκή κριτήρια, τόσο ο Τρίτος Τομέας δεν θα μπορεί να αναπτύξει τη πλήρη δυναμική του και η προσφορά των νοικοκυριών θα υποτιμάται¹⁴⁷.

Πέρα από αυτές τις γενικές παρατηρήσεις που έχουν εντοπιστεί, η έρευνα του Observatoire de la Fondation de France / CERPhi (2015) που λαμβάνει δεδομένα από την έκθεση Giving Spain 2014, καταλήγει στα εξής συμπεράσματα:

- Στην Ισπανία, όπως και την Ιταλία οι δεσμοί του κράτους με τις θρησκευτικές οργανώσεις στην ανάληψη δράσεων δημόσιας ωφέλειας είναι ιδιαίτερα ισχυροί, κάτι που εξηγεί το

¹⁴⁷Lbid, p. 52-65.

χαμηλό αριθμό δωρητών. Με ποσοστό που δεν ξεπερνά το 19 τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού (7 εκατομμύρια), η Ισπανία κατατάσσεται στη χαμηλότερη θέση ευρωπαϊκά.

- Μόνο το 33 τοις εκατό του κόσμου εμπιστεύεται τις οργανώσεις. Σε μια χώρα όπου επικρατεί η δυσπιστία, ο τρίτος τομέας αναπτύσσεται σχετικά αργά. Ως εκ τούτου, η γενναιοδωρία και η αλληλεγγύη εκφράζεται παραδοσιακά μέσα από τα άτυπα δίκτυα αλληλεγγύης, όπως η οικογένεια, ενώ τα κοινωνικά αγαθά ανατίθενται κατά βάση στο κράτος και τα θρησκευτικά ιδρύματα.
- Οι Ισπανοί παρέχουν δωρεές κυρίως για την ενίσχυση του κράτους πρόνοιας. Οι θρησκευτικές δράσεις αντιπροσωπεύουν το 8 τοις εκατό του συνολικού ποσοστού δωρεών, κάτι που επιβεβαιώνει τη κληρονομιά του παρελθόντος που ήθελε το κράτος, τη θρησκεία και την οικογένεια να δρουν από κοινού.
- Παρά το μικρό αριθμό δωρητών, το ποσό της μέσης δωρεάς ως ποσοστό του κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ισπανία, είναι σχετικά υψηλό, φτάνοντας το 0.73 τοις εκατό.

Τα φορολογικά κίνητρα που ευνοούν τις δωρεές στην Ισπανία είναι η μείωση φόρου.

Επιπλέον, οι Ισπανοί έχουν τη δυνατότητα να καταναείμουν το 0,5 τοις εκατό του φόρου στην Καθολική εκκλησία ή σε κάποιο φιλανθρωπικό οργανισμό.

Η Ισπανία ανήκει στις χώρες με τα περισσότερα ιδρύματα. Με το συνολικό αριθμό ιδρυμάτων να φτάνει τα 14.196, κατέχει τη τρίτη υψηλότερη θέση μετά τη Γερμανία και την Πολωνία. Όπως και στην Ιταλία, το φιλανθρωπικό τοπίο είναι χωρισμένο ανάμεσα σε βορρά και νότο, συνεπώς τα περισσότερα ιδρύματα βρίσκονται στο βόρειο τμήμα της. Σύμφωνα με την έκθεση, ο μεγάλος αριθμός των ιδρυμάτων οφείλεται, πιθανότατα, στους παρακάτω λόγους: ο Τρίτος Τομέας είναι παραδοσιακά αδύναμος με πολύ λίγες ΜΚΟ συγκριτικά με τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Ο αποδυναμωμένος εθελοντικός τομέας σε συνδυασμό με το ευνοϊκό νομικό πλαίσιο ίσως, βοήθησε τα ιδρύματα να ευδοκιμήσουν ευκολότερα. Επιπλέον, το ελάχιστο κεφάλαιο που χρειάζεται για να δημιουργηθεί ένα ίδρυμα είναι κάτω από 50.000 ευρώ. Οι τομείς της έρευνας και της εκπαίδευσης αποτελούν τις κυρίαρχες προτεραιότητες των ιδρυμάτων.

4.3.9 Σουηδία

Η Σουηδία έχει μακρά παράδοση στο τριτογενή τομέα που χαρακτηρίζεται από μια ισχυρή, δημοκρατική δομή. Η εθελοντική εργασία αφορά σε μια σειρά από δραστηριότητες είτε στο πλαίσιο των μη κυβερνητικών οργανισμών ή στο πλαίσιο της ανεπίσημης βοήθειας και φροντίδας μεταξύ των μελών της οικογένειας, της γειτονιάς, των φίλων και των συνεργατών.

Η Σουηδία είναι η τελευταία χώρα (συγκριτικά με άλλα ευρωπαϊκά κράτη) που εισήγαγε

μηχανισμό φορολογικών κινήτρων στη δωρεά το 2012¹⁴⁸. Τα φορολογικά κίνητρα σχετίζονται με την έκπτωση φόρου. Επιπλέον, οι Σουηδοί καταβάλλουν φόρο στην εκκλησία ύψους 1 τοις εκατό του συνολικού οφειλόμενου φόρου. Η Σουηδία είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση, καθώς έχει τον υψηλότερο συντελεστή φόρου εισοδήματος (57 τοις εκατό) και όμως το 64 τοις εκατό του πληθυσμού προβαίνει σε δωρεές. Σε αριθμητικούς όρους, ο εκτιμώμενος αριθμός δωρητών είναι 5 εκατομμύρια πολίτες.

Στο σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο κράτους πρόνοιας, όπου οι πολίτες επωφελούνται από ένα υψηλό επίπεδο κοινωνικής προστασίας, πολυάριθμες κοινοτικές υπηρεσίες φροντίζουν για τη δίκαιη ανακατανομή του πλούτου. Αυτή η πρακτική θεωρείται ότι αποδυναμώνει την ανάγκη για φιλανθρωπίες. Στη πραγματικότητα όμως, παρά την υψηλή φορολογική επιβάρυνση το μεγαλύτερο ποσοστό των Σουηδών είναι δωρητές.

Επιπλέον, τόσο στην Ολλανδία όσο και τη Σουηδία, ο τομέας του εθελοντισμού είναι ιδιαίτερα οργανωμένος και επαγγελματικός. Ειδικά στη Σουηδία, η συμμετοχή των πολιτών περιλαμβάνει παραδοσιακά τη προσφορά χρόνου και τη συμμετοχή σε εθελοντικές εργασίες, με το 50 τοις εκατό των Σουηδών να αφιερώνει κατά μέσο όρο 16 ώρες το μήνα στον εθελοντισμό.

Η Σουηδία είναι μια κοινωνία που κυριαρχείται από ένα ισχυρό κράτος με σοσιαλδημοκρατική παράδοση. Όμως, εξαιτίας των υψηλών κοινωνικών δαπανών και των υψηλών φορολογικών εσόδων, η χώρα βρίσκεται στις χαμηλότερες θέσεις ευρωπαϊκά όσον αφορά τα συνολικά ποσά των δωρεών. Ο μέσος όρος δωρεάς ως ποσοστό του ΑΕΠ δεν ξεπερνά το 0,34 τοις εκατό και αφορά την υποστήριξη της επιστημονικής καινοτομίας και της ανώτατης εκπαίδευσης. Οι θρησκευτικοί λόγοι λαμβάνουν το 8.5 τοις εκατό των συνολικών δωρεών.

Παράλληλα, η Σουηδία ανήκει στις χώρες με το μεγαλύτερο αριθμό ιδρυμάτων καθώς διατηρεί 13.700 ιδρύματα, τα οποία είναι δίκαια κατανεμημένα σε όλη την επικράτεια. Στη Σουηδία δεν απαιτείται κεφάλαιο για τη δημιουργία ενός ιδρύματος, γεγονός που εξηγεί τον αυξημένο αριθμό τους. Τα ιδρύματα δίνουν το 48 τοις εκατό των δωρεών τους στην επιστημονική έρευνα, στοιχείο που αποδεικνύει ότι ο φιλανθρωπικός τομέας δεν λειτουργεί ως υποκατάστατο, μιας και συμπληρώνει τη κρατική δράση.

4.3.10 Ελβετία

Υπάρχουν διάφορες πηγές που παρέχουν δεδομένα για τις ιδιωτικές δωρεές στην Ελβετία. Μεταξύ αυτών είναι: (1) η Ομοσπονδιακή Στατιστική Υπηρεσία της Ελβετίας (Swiss Federal Statistical Office) που συλλέγει πληροφορίες από το 1997 για την εθελοντική δραστηριότητα των Ελβετών, (2) η Ελβετική Δημόσια Κοινωνική Πρόνοια (Swiss Public Welfare Society), η οποία δημιούργησε

¹⁴⁸*Lbid*, p. 66-68.

ένα εργαλείο μελέτης της εθελοντικής δράσης ονόματι “Frewilligenmonitor” και (3) το Ερευνητικό Ινστιτούτο της Ζυρίχης που δημοσιεύει την ετήσια έκθεση “Spendenmonitor” για τη φιλανθρωπική προσφορά και την παρουσία των ΜΚΟ.

- Σε γενικές γραμμές η ιδιωτική φιλανθρωπία είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη στην Ελβετία. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας An overview of Philanthropy in Europe 2015, βλέπουμε ότι το ποσοστό των δωρητών φτάνει το 70 τοις εκατό και είναι ο δεύτερος υψηλότερος (μαζί με την Πολωνία) μετά την Ολλανδία.
- Στην Ελβετία, ισχύει η έκπτωση φόρου και η συλλογή θρησκευτικών φόρων σε πολλά καντόνια. Όμως, συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη, η Ελβετία μοιάζει λιγότερο γενναιόδωρη αν λάβουμε υπόψη την οικονομική κατάσταση και τη χαμηλή φορολογική επιβάρυνση.
- Ο συνολικός αριθμός δωρητών είναι από τους χαμηλότερους, καθώς δεν ξεπερνά τα 5 εκατομμύρια. Παρόλα αυτά, η αναλογία των δωρητών είναι ισορροπημένη εξίσου, μεταξύ των γαλλόφωνων και των γερμανόφωνων περιοχών της Ελβετίας, αν και η μέση δωρεά υπολογίζεται υψηλότερη στο γερμανόφωνο τμήμα της.
- Όσον αφορά τα ιδρύματα, η Ελβετία διαθέτει ένα σημαντικό αριθμό που φτάνει τα 12.909. Μάλιστα, φαίνεται να είναι η χώρα των ιδρυμάτων αφού διαθέτει 162 ιδρύματα ανά 100.000 κατοίκους. Όπως και στην περίπτωση της Σουηδίας, η Ελβετία έχει το πυκνότερο φιλανθρωπικό δίκτυο με το χαμηλότερο μέσο όρο δαπανών. Έτσι, αν εστιάσουμε στη δραστηριότητα των ιδρυμάτων και την οικονομική τους βαρύτητα, βλέπουμε ότι η Ελβετία κατατάσσεται στις χώρες με τη χαμηλότερη μέση δαπάνη ανά ίδρυμα (που αντιπροσωπεύει μόνο το 2 τοις εκατό στην Ευρώπη). Σε πλήρη αντίθεση για παράδειγμα από τη Γαλλία, η οποία έχει τη χαμηλότερη συγκέντρωση ιδρυμάτων στην Ευρώπη, μα την υψηλότερη μέση ετήσια δαπάνη ανά ίδρυμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ο ρόλος της φιλανθρωπίας στο πλαίσιο μιας Κοινωνίας Πρόνοιας

5.1 Εισαγωγή

Συνδυάζοντας τα θεωρητικά με τα εμπειρικά δεδομένα, είναι σαφές ότι ο ρόλος της φιλανθρωπίας στην Ευρώπη και διεθνώς διευρύνεται. Από τα ευρήματα των ερευνών που περιγράφηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, είδαμε ότι η φιλανθρωπία στην Ευρώπη βρίσκεται σε σταθερή άνοδο τόσο του αριθμού των οργανώσεων όσο και των κεφαλαίων που διαχειρίζεται. Αν και η ιδιωτική δωρεά υπολείπεται σημαντικά σε σχέση με την αντίστοιχη των ΗΠΑ, ο κλάδος των ιδρυμάτων ανταγωνίζεται με ευκολία τα αμερικανικά ιδρύματα, ιδιαίτερα στο επίπεδο της δυναμικότητας (που προκύπτει από την αναλογία δωρεών/κεφαλαίων).

Αν εμβαθύνουμε όμως, στη λειτουργία των φιλανθρωπικών φορέων γίνεται αντιληπτή η ελλιπής καταγραφή του ρόλου και της δράσης τους. Αυτό μοιάζει οξύμωρο, καθώς την ώρα που η απήχηση της φιλανθρωπίας αυξάνεται, οι δυνατότητες της να αναλάβει σημαντική θέση στα ευρωπαϊκά κράτη δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς. Το μεγαλύτερο μέρος των ερευνών μέχρι σήμερα, δεν αποδίδει την απαραίτητη σημασία επάνω σε αυτή την ξεχωριστή έννοια. Ταυτόχρονα, η αναδιατύπωση της φιλανθρωπίας μέσα από τις νέες διαστάσεις και έννοιες που αντλεί στο μεταβαλλόμενο πλαίσιο της Κοινωνίας των Πολιτών και των Κρατών Πρόνοιας, καθιστά ιδιαίτερα ρευστή την όποια αξιολόγηση.

Παρόλα αυτά, η ενότητα αυτή θα προσπαθήσει να διασαφηνίσει το πλαίσιο των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι φιλανθρωπικοί φορείς. Για το σκοπό αυτό θα εστιάσουμε στη δράση των ιδρυμάτων. Οι λόγοι είναι προφανείς. Πολλά ιδρύματα έχουν καταλυτικό ή διαμεσολαβητικό ρόλο και δουλεύουν στενά με τις οργανώσεις της ΚτΠ, τις κυβερνήσεις και άλλους δρώντες. Επιπλέον, χρησιμοποιούν καινοτόμες στρατηγικές μεθοδολογίες που είναι δυνατό να αυξήσουν τον αντίκτυπο της δράσης τους, επιφέροντας ουσιαστικότερες αλλαγές. Ωστόσο, πρέπει να επισημάνουμε ότι στην ενότητα αυτή δεν επιθυμούμε, ούτε μπορούμε να προχωρήσουμε σε αξιολογήσεις. Ο βασικός στόχος άλλωστε, είναι η προώθηση του διαλόγου και η επισήμανση των κενών που υπάρχουν, εξαιτίας της ελλιπούς θεωρητικής προσέγγισης του φαινομένου.

5.2 Φιλανθρωπία και Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τα ευρωπαϊκά κράτη πρόνοιας είχαν αναλάβει –με την τετριμμένη φράση του Beveridge “*από την κούνια μέχρι τον τάφο*”– τη φροντίδα για τη διασφάλιση της ευημερίας των πολιτών. Συγκριτικά με τις ΗΠΑ, αναδιένειμαν το εισόδημα μεταξύ των

πολιτών σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα. Τα κοινωνικά προγράμματα ήταν πιο γενναϊόδωρα και τα φορολογικά συστήματα πιο προοδευτικά. Η κάλυψη των κοινωνικών αναγκών γινόταν κυρίως μέσω της αναδιανομής των φόρων σε ανθρώπους ή εταιρίες. Έτσι, οι εκπρόσωποι της μεσαίας τάξης βλέποντας το κράτος ως το μόνο υπεύθυνο φορέα για την υποστήριξη της κοινωνικής πρόνοιας και του πολιτισμού, δεν είχαν λόγο να παρέμβουν στα καθήκοντά του. Την ίδια ώρα, ο μη κερδοσκοπικός τομέας είχε επισκιαστεί¹⁴⁹.

Τις τελευταίες δεκαετίες όμως, τόσο οι υψηλές δαπάνες των κοινωνικών πολιτικών όσο και η αναποτελεσματικότητα των όσων είχαν δεσμευτεί να πετύχουν, άλλαξαν σημαντικά τις παραδοσιακές δομές. Αυτή η εξέλιξη αμφισβήτησε την αποτελεσματικότητα των κοινωνικών παροχών όσον αφορά την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, αναζητώντας ένα νέο, εναλλακτικό μοντέλο στο πλαίσιο, όχι τόσο ενός κράτους όσο μιας Κοινωνίας Πρόνοιας.

Μια εκτεταμένη “κρίση του κράτους” εκδηλώθηκε. Μία κρίση που όπως περιγράφει ο Lester Salamon, προέκυψε από την αμφισβήτηση των παραδοσιακών προνοιακών πολιτικών στο μεγαλύτερο μέρος του ανεπτυγμένου Βορρά, από τις απογοητεύσεις όσον αφορά τη πρόοδο του κράτους σε αρκετές περιοχές του Νότου, από την κατάρρευση του πειράματος του κρατικού σοσιαλισμού στην Κεντρική, Ανατολική Ευρώπη και από τις ανησυχίες σχετικά με την υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Αυτή η αμφισβήτηση έστρεψε τη προσοχή και τις προσδοκίες της στις οργανώσεις της ΚτΠ¹⁵⁰. Τόσο η κατεύθυνση προς τις άμεσες μορφές ανακατανομής εισοδήματος, όσο και η αυξανόμενη εθελοντική δράση που εστιάζει στις συλλογικές ανάγκες της κοινωνίας ως ολότητα, το επιβεβαιώνουν. Κατά τον Salamon, μια πραγματική επανάσταση των οργανώσεων είναι σε εξέλιξη μέσα από την έξαρση της οργανωμένης ιδιωτικής, εθελοντικής παρουσίας σε κάθε γωνιά του κόσμου¹⁵¹.

Αυτή η τάση συνεπικουρείται από τη συνειδητοποίηση των θεσμικών φορέων για το ρόλο των οργανώσεων στην κάλυψη των διευρυμένων κοινωνικών αναγκών. Έτσι, ολοένα και περισσότερο τα κράτη διοχετεύουν μεγάλα ποσά σε φιλανθρωπικούς οργανισμούς. Η ΕΕ χρηματοδοτεί και συμβουλευεται ΜΚΟ και ιδρύματα. Μάλιστα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την ανοιχτή μέθοδο συντονισμού είναι ανοιχτή σε συμβουλές και προτάσεις από ΜΚΟ που θα συμβάλλουν στη λήψη καλύτερων δυνατών αποφάσεων. Ομοίως, οι κρατικές αντιπροσωπείες στον

149Schuyt, Th. N. M., Bekkers, R. & Smit, J. H. (2010). The Philanthropy Scale: a Sociological Perspective in Measuring New Forms of Pro Social Behaviour. *Social Work & Society*, Vol 8 (No1) 121-135. Ανακτήθηκε 11 Νοεμβρίου, 2015, από <http://ssrn.com/abstract=2274558>

150Anheier, H. K. & Daly, S. (2007), ό.π. p. 10.

151Salamon, L. M. (1994). The Rise of the Nonprofit Sector. *Foreign Affairs*, vol. 74, No. 3, p. 109-122.

ΟΗΕ από ΜΚΟ αποτελούν σημαντικό γεγονός¹⁵². Επιπλέον, σε εγχώριο επίπεδο, οι συμπράξεις ανάμεσα στα κράτη και τις οργανώσεις αυξάνονται. Για παράδειγμα στην Αγγλία το 1998, η κυβέρνηση Blair ξεκίνησε συνεργασία με τον εθελοντικό τομέα στο Ηνωμένο Βασίλειο με σκοπό τη δημιουργία ενός κοινού κώδικα ορθής πρακτικής για τη βελτίωση των μελλοντικών σχέσεων μεταξύ κυβέρνησης και εκπροσώπων του τομέα (The Compact). Σήμερα, το Compact Voice συνεχίζει να εργάζεται για τη διασφάλιση ισχυρής, αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ των δύο φορέων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο¹⁵³.

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι ένα ξεχωριστό ευρωπαϊκό πρότυπο έχει πάρει σάρκα και οστά. Συνολικά, ο μη κερδοσκοπικός τομέας ως ένας δυναμικός φορέας επίλυσης προβλημάτων και ως εγγυητής στην αναζωογόνηση της δημοκρατίας στη Δυτική Ευρώπη προσελκύει το ενδιαφέρον¹⁵⁴. Και όχι τυχαία. Οι φιλανθρωπικοί φορείς έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα στην παροχή βοήθειας. Το μικρότερο λειτουργικό κόστος, η αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων, η ευελιξία στη λήψη αποφάσεων, η προσαρμοστικότητα των υπηρεσιών ανάλογα με τις ανάγκες και η δυνατότητα πρόσβασης σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες¹⁵⁵, αποτελούν μοναχά μερικά εξ αυτών.

Επιπλέον, εκτελούν μια σειρά από λειτουργίες. Παρέχουν υπηρεσίες και καλύπτουν ανάγκες, ειδικά όταν άλλοι φορείς έχουν αποτύχει να τις αναλάβουν. Ασκούν πίεση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, προωθώντας τις μεταρρυθμίσεις αλλά και τα ιδιαίτερα συμφέροντα ευάλωτων ή κοινωνικά αποκλεισμένων πληθυσμών¹⁵⁶. Λειτουργούν ως ένα μέσο για την έκφραση και διατήρηση των αξιών, παραδόσεων και άλλων πτυχών της κουλτούρας κάθε κοινωνίας. Παράλληλα, προωθούν την ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου και διευρύνουν το αίσθημα της δέσμευσης στις τοπικές κοινότητες, ενώ τέλος, χαρακτηρίζονται από καινοτόμες δράσεις, ανάληψη ρίσκων και εφευρετικότητα¹⁵⁷.

Εύλογα λοιπόν, το ενδιαφέρον πάνω στο ρόλο των μη κυβερνητικών οργανώσεων μεγαλώνει. Μάλιστα, πυροδοτήθηκε ακόμα περισσότερο τα τελευταία χρόνια λόγω των αρνητικών

152 UN Non-Governmental Liaison Service. (1996). *The United Nations, NGOs and Global Governance: Challenges for 21st century*. Ανακτήθηκε 9 Δεκεμβρίου, 2015, από <https://www.unngls.org>

153 Schuyt, Th. N. M. (2010). Philanthropy in the Welfare States: a challenging promise? *International Review of Administrative Sciences* 76(4) 774–789, p. 775. Doi:10.1177/0020852310381218

154 Salamon, L. M., Anheier, H. K., Sokolowski, S. W & Associates. (1999). *Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector*. USA: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, p. 41.

155 Ζαννής, Π. (2002). Ο Ρόλος των Ανθρωπιστικών Οργανώσεων του Τρίτου Τομέα στην καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού. Στο Δ. Παπαδοπούλου (Επίμ.), *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Για τους Ανθρώπους που Παραμερίζουμε...* (σσ. 73-83). Αθήνα: Αρμός.

156 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το ρόλο των φιλανθρωπικών οργανώσεων στην άσκηση πίεσης (lobby-advocacy) βλ. ενδεικτικά Salamon, L. (2002). Explaining Nonprofit Advocacy: An Exploratory Analysis. *Johns Hopkins University*. Working Paper Series No. 21. Baltimore: Center for Civil Society Studies. Διαθέσιμο στο http://ccss.jhu.edu/wp-content/uploads/downloads/2011/09/CCSS_WP21_2002.pdf, καθώς και Aspen Institute. (2000). *The Nonprofit Contribution to Civic Participation and Advocacy*. Washington: Aspen Institute. <http://www.aspeninstitute.org/sites/default/files/content/docs/NPCIVIC.PDF>.

157 Για μία προσέγγιση αναφορικά με τους ρόλους των εθελοντικών οργανισμών με ιδιαίτερη έμφαση στην καινοτομία βλ. Kramer, R. (1981) *Voluntary Agencies in the Welfare State*. USA: University of California Press.

συνεπειών της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Gery Salole¹⁵⁸ (γενικός διευθυντής του EFC) για τις αυξανόμενες ανάγκες που επέφερε η ύφεση (σε ελεύθερη μετάφραση του γράφοντα): “ο Ερυθρός Σταυρός διανέμει επισιτιστική βοήθεια σε 20 χώρες τις Ευρωπαϊκής Ένωσης (αριθμός που έχει να σημειωθεί από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο). Στην Ισπανία τρία εκατομμύρια πολίτες χρειάζονται βοήθεια για να επιβιώσουν, στην Ελλάδα το 40 τοις εκατό του πληθυσμού δεν δύναται να αντέξει οικονομικά την υγειονομική περίθαλψη. 3.000 άνθρωποι το μήνα εγκαταλείπουν την Ιρλανδία και ένας στους τέσσερις νέους ανθρώπους στην Ευρώπη είναι άνεργοι. Η λιτότητα οδηγεί σε μια πολιτική κρίση, καθώς θεμελιώδεις αξίες και ελευθερίες τίθενται όλο και περισσότερο υπό αμφισβήτηση”.

Συμπεραίνεται λοιπόν ότι στις υφιστάμενες συνθήκες ο ρόλος της φιλανθρωπίας μοιάζει πιο κρίσιμος από ποτέ, καθώς η περαιτέρω μείωση των κρατικών προνοιακών δαπανών καθιστά αναγκαίες τις ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Όμως, σε αυτό το πλαίσιο αναφοράς μπορεί να δημιουργηθεί η αντίληψη ότι η φιλανθρωπική δράση δύναται να αντικαταστήσει τις κοινωνικές υπηρεσίες του κράτους. Στο τρίτο κεφάλαιο αναφερθήκαμε ακροθιγώς στο υποθετικό σενάριο που θέλει τη φιλανθρωπία να αναλαμβάνει τα κενά του κοινωνικού κράτους, επεμβαίνοντας και ίσως, υποκαθιστώντας το πεδίο δραστηριότητας των κυβερνητικών πολιτικών. Μολονότι η άποψη αυτή δεν είναι λαθεμένη, κρίνεται ως μονοδιάστατη και περιοριστική. Άλλωστε, μια σειρά από ερευνητικά και εμπειρικά δεδομένα αποδεικνύουν ότι η σύγκριση ανάμεσα στην ιδιωτική φιλανθρωπία και την κοινωνική δραστηριότητα του κράτους, ιδωμένη με όρους ανταγωνιστικότητας, είναι υπεραπλουστευτική.

Πρώτα από όλα, η ιδιωτική φιλανθρωπία σε όλες τις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ υστερεί σημαντικά της κρατικής βοήθειας, καθώς το άθροισμα της αξίας των ιδιωτικών μεταβιβάσεων και του εθελοντικού χρόνου κυμαίνεται ανάμεσα στο 3-3.5 τοις εκατό του ΑΕΠ¹⁵⁹. Αυτό γίνεται ακόμα πιο σαφές, βλέποντας τα ποσά που διακινούν τα κράτη στην άσκηση της κοινωνικής πολιτικής σε σχέση με αυτά που διαθέτουν τα ιδρύματα. Ενδεικτικά, το 2009 στις ΗΠΑ πληρώθηκαν περίπου ένα 1 τρις δολάρια για κοινωνική ασφάλιση, ποσό, που το συνολικό ενεργητικό του Ιδρύματος Bill & Melinda Gates, συν άλλων εννέα από τα μεγαλύτερα ιδρύματα των ΗΠΑ θα μπορούσε να καλύψει μόνο για ένα μήνα.

Δεύτερον, η θεώρηση της αντίστροφης σχέσης κράτους-φιλανθρωπίας, ότι δηλαδή όσο συρρικνώνονται οι κρατικές παροχές, αυξάνεται η φιλανθρωπική δράση και το αντίστροφο, δεν δικαιολογεί την ανάπτυξη των ΜΚΟ σε περιοχές του σοσιαλδημοκρατικού μοντέλου κοινωνικής πρόνοιας. Μάλιστα, στις Σκανδιναβικές χώρες οι ισχυρές κρατικές κοινωνικές μεταβιβάσεις

158Απόσπασμα από την ομιλία του G. Salole στο πλαίσιο του 2ου Διεθνούς Συνεδρίου του Ιδρύματος Σταυρός Νιάρχος (27 Ιουνίου 2013) με τίτλο *The role of Philanthropy within a Social Welfare Society*. Ανακτήθηκε 11 Δεκεμβρίου, 2015, από <http://www.snf.org/texts/uploads/files/Speakers%20Abstracts.pdf>.

159Χουλιάρας, Α. (2013), ό.π. σελ. 31-32.

συνυπάρχουν με μια έντονη ιδιωτική φιλανθρωπία και ένα ανεπτυγμένο κοινωνικό κεφάλαιο¹⁶⁰. Από την άλλη πλευρά, στα κράτη του νότιο-ευρωπαϊκού μοντέλου όπου οι πολιτικές κοινωνικής προστασίας υστερούν σημαντικά σε ύψος και αποτελεσματικότητα από τις υπόλοιπες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, το κοινωνικό κεφάλαιο και η φιλανθρωπική δράση δεν είναι απαραίτητα ανεπτυγμένα.

Τρίτον, μελετώντας τις αναδιανεμητικές ικανότητες της φιλανθρωπίας, βλέπουμε ότι υστερούν σημαντικά από τις αντίστοιχες κρατικές. Σύμφωνα με τη μελέτη του πανεπιστημίου John Hopkins σε 34 χώρες, οι οργανώσεις του τρίτου τομέα χρηματοδοτούνται κατά μέσο όρο σε ποσοστό 53 τοις εκατό από χρέωση πελατών και εμπορικές δραστηριότητες, 34 τοις εκατό από το δημόσιο τομέα και 12 τοις εκατό από ιδιωτικές δωρεές¹⁶¹. Αν μάλιστα αναλυθούν αυτές οι ενδείξεις, φαίνεται ότι η φιλανθρωπική συνεισφορά εκτός του ότι είναι αρκετά χαμηλότερη σε σχέση με τις άλλες πηγές χρηματοδότησης, δεν είναι αυτονόητη η μεταφορά της από τους πλούσιους προς τους φτωχούς. Όπως αναφέρουν οι W. Markham et al., η φιλανθρωπία των εύπορων ιδιωτών μπορεί να απευθύνεται κυρίως στα προνομιούχα και λιγότερο στα φτωχότερα κοινωνικά στρώματα¹⁶². Ακόμα και όταν παρέχεται σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, δύναται να διανεμηθεί στη βάση κριτηρίων επιλεκτικότητας που διαχωρίζουν τους παραλήπτες ανάμεσα σε “αυτούς που χρειάζονται τη βοήθεια” και “αυτούς που αξίζουν τη βοήθεια”¹⁶³.

Από τα παραπάνω, συνάγεται ότι η φιλανθρωπία δεν μπορεί να ιδωθεί ως υποκατάστατο τους κοινωνικού κράτους. Χωρίς να υποβαθμίζεται το ειδικό βάρος της φιλανθρωπικής πρακτικής, οι όροι της “συμπληρωματικότητας” και της “συνεργασίας” περιγράφουν με μεγαλύτερη σαφήνεια τη σχέση των εθελοντικών με τους κρατικούς φορείς¹⁶⁴. Η συνεργασία μπορεί να λάβει διάφορες μορφές: από τη συνεργασία κράτους και φιλανθρωπίας σε διάφορα πεδία, έως και την αντικατάσταση ορισμένων κρατικών κοινωνικών υπηρεσιών από ΜΚΟ και ιδρύματα¹⁶⁵.

160Lundstrom, T., Wijkstrom, F. (1997). Defining the Nonprofit Sector in Developed Societies: Sweden. Στο L. Salamon, H. Anheier (Eds.), *Defining the Nonprofit Sector. A Cross National Analysis* (p. 215-248). Manchester: Manchester University Press.

161Salamon, L. M., Sokolowski, S. W. And Associates (2004). *Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector - Vol. 2*. USA: Kumarian Press, p. 30.

162Markham, W. T., Johnson, M. A. and Bonjean, C. M. (1999). Nonprofit Decision Making and Resource Allocation: The Importance of Membership Preferences, Community Needs, and Interorganizational Ties. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 28(2), 152-184, p. 156. Ανακτήθηκε 19 Δεκεμβρίου, 2015, από https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/W_Markham_Nonprofit_1999.pdf

163Από την εισαγωγή αυτής της μελέτης είδαμε ότι το κριτήριο της επιλεκτικότητας στη προσφορά της φιλανθρωπίας, παρατηρείται σε όλες σχεδόν τις εποχές και τις κοινωνίες και συναρτάται από τις γενικευμένες αντιλήψεις και στερεότυπα που προσδιορίζουν το αξιακό σύστημα της δωρεάς.

164Aspen Institute's Nonprofit Sector Strategy Group (NSSG). (2002). *The Nonprofit Sector and Government: Clarifying the Relationship*, p. 4. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2015, από <http://www.aspeninstitute.org/sites/default/files/content/docs/NPGOVERNMENT.PDF> Salamon, L. M & Sokolowski W. (2001). Volunteering in Cross-National Perspective: Evidence From 24 Countries. *Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project*, no. 40. Baltimore: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.

165Ζαννής, Π. (2005). Τρίτος Τομέας και Κοινωνική Πολιτική: Μύθοι και Πραγματικότητες. *Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*. Τόμος Ι', τεύχος 40, 1-27, σελ. 8-9. Ανακτήθηκε 20 Νοεμβρίου, 2015, από

Εμβαθύνοντας σε αυτό το πλαίσιο ένα μεγάλο μέρος των συμπληρωματικών δράσεων αναλαμβάνεται από τα ιδρύματα, τα οποία διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο ανάμεσα στους φιλανθρωπικούς δρώντες. Καθώς αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία εντός της ευρωπαϊκής επικράτειας (σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο), η μελέτη τους προσφέρει σημαντικές παρατηρήσεις αναφορικά με τις δυνατότητες της φιλανθρωπίας στην Ευρώπη.

5.3 Εξερευνώντας το περιβάλλον εντός του οποίου τα ιδρύματα παράγουν αξία

Για πάνω από δύο δεκαετίες τα ιδρύματα αυξάνονται ραγδαία σε όλη την Ευρώπη και χαρακτηρίζονται από έντονη δυναμική. Ο αριθμός των κοινωφελών ιδρυμάτων υπερβαίνει τα 129.000¹⁶⁶. Σύμφωνα με την έρευνα *An overview of Philanthropy in Europe*, από το 2001 μέχρι και το 2014 ο αριθμός των γαλλικών ιδρυμάτων αυξήθηκε κατά 267 τοις εκατό. Στην Ιταλία, από το 1995 έως το 2005 η αντίστοιχη άνοδος ξεπέρασε το 133 τοις εκατό, ενώ στην Ολλανδία μεταξύ 2001 και 2007 τα ιδρύματα αυξήθηκαν κατά 40 τοις εκατό.

Μια σειρά από οικονομικούς (άνοδος του πλούτου), δημογραφικούς (δημογραφική γήρανση –μειωμένες γεννήσεις) και κοινωνικοπολιτισμικούς (διευρυμένο αίσθημα ευθύνης που παρακινεί τους ανθρώπους να εκφράζονται περισσότερο ως “πολίτες του κόσμου”) παράγοντες¹⁶⁷, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη προώθηση των ιδιωτικών πρωτοβουλιών από τις κυβερνήσεις (φορολογικά κίνητρα), ερμηνεύουν αυτή την εξέλιξη.

Όταν οι κρατικοί φορείς προωθούν την ιδιωτική γενναιοδωρία, τα ιδρύματα δεν εκλαμβάνονται τόσο ως μια μορφή δύναμης, όσο ως αναγκαίοι εταίροι που αναλαμβάνουν από κοινού ή μεμονωμένα αποστολές δημοσίου συμφέροντος. Άλλωστε, η ανάπτυξη της φιλανθρωπίας είναι ένα σημάδι ότι οι ιδιωτικοί δρώντες ενθαρρύνονται από τις κρατικές πολιτικές στη προσπάθειά τους να συνεισφέρουν στις ανάγκες της κοινωνίας. Για τη βελτίωση της συνεργασίας, η Γενική Διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Έρευνα και την Καινοτομία έχει αναγνωρίσει το ρόλο της φιλανθρωπίας ως σημαντικού εργαλείου για την κατάκτηση των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους αντίστοιχους τομείς¹⁶⁸. Την ίδια ώρα, το Δίκτυο Ευρωπαϊκών Ιδρυμάτων [Network of European Foundations for Innovative Cooperation (NEF)] αποτελεί μια εξέχουσα δύναμη για την ανάπτυξη έργων/πρωτοβουλιών μεταξύ ιδρυμάτων και άλλων φορέων χρηματοδότησης, όπως επιχειρήσεις ή δημόσιοι φορείς¹⁶⁹.

<http://www.athenasocialscience.net/dmdocuments/athena-socialscience.net,%20paper%20no%205.pdf>.

166Ο αριθμός προκύπτει από 19 χώρες, οι 15 εκ των οποίων ανήκουν στην ΕΕ. Βλ. σχετικά DAFNE. (2014). *Number of Public Benefit Foundations in Europe Exceeds 129,000*. Ανακτήθηκε 2 Δεκεμβρίου, 2015 από <http://dafne-online.eu/wp-content/uploads/2015/09/DAFNE-September-2014.pdf>.

167Schuyt, Th. N. M (2013), ό.π. p. 33-34.

168Η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Γενική Διεύθυνση για την Έρευνα και την Καινοτομία) με τίτλο *The role of Philanthropy in the promotion of Responsible Research and Innovation* (21-22 October 2013) είναι διαθέσιμη στο <http://bookshop.europa.eu/en/the-role-of-philanthropy-in-the-promotion-of-responsible-research-and-innovation>

169Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη δράση και το έργο του NEF βλ. <http://www.nef-europe.org/>

Έτσι, τα ιδρύματα γίνονται ολοένα και πιο επαγγελματικά και η διάκριση ανάμεσα στις φιλανθρωπικές οργανώσεις και τις εταιρίες ή τη φιλανθρωπία και την αγορά, γίνεται όλο και πιο δυσδιάκριτη. Σε αυτό συντελεί και η εμφάνιση ενός ευρύτερου φάσματος φορέων, συμπεριλαμβανομένων όπως είδαμε και των κοινωνικών επιχειρήσεων. Όλοι μαζί εργάζονται διασυνοριακά για να συμβάλουν στην αντιμετώπιση σημαντικών ζητημάτων όπως η μετανάστευση, η εμπορία ανθρώπων, η φτώχεια, οι αρρώστιες, ο πολιτισμός κ.ά..

Μολονότι έχουν πολύ δρόμο ακόμα να διανύσουν, θα μπορούσε να λεχθεί ότι τα ιδρύματα στην Ευρώπη βρίσκονται εν μέσω μίας επανάστασης¹⁷⁰. Η εισαγωγή των επιχειρησιακών πρακτικών σε συνδυασμό με την ταχεία αύξηση του αριθμού τους, αλλά και την ένταξη ολοένα και πιο διάφανων μεθόδων (με αποτέλεσμα να είναι σχετικά εύκολο να αποκτήσει κάποιος πρόσβαση στους χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς τους), επιβεβαιώνουν αρκετά τη συγκεκριμένη υπόθεση. Όλα τα ιδρύματα στην Αγγλία και την Ουαλία παρέχουν ετήσιες χρηματοπιστωτικές εκθέσεις στο διαδίκτυο εξαιτίας των προσπαθειών της Φιλανθρωπικής Επιτροπής (Charity Commission)¹⁷¹. Την ίδια διαδικασία ακολουθούν σε Γαλλία, Γερμανία και Ιταλία. Αντίθετα, δεν συμβαίνει το ίδιο στην ηπειρωτική Ευρώπη όπου τα ιδρύματα εξακολουθούν να αρνούνται τη δημοσίευση των οικονομικών τους. Όμως, οι ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των ιδρυμάτων συναντώνται στο τρόπο λειτουργίας τους.

Διερευνώντας τα διάφορα μοντέλα της Κοινωνίας των Πολιτών και το τρόπο που τα ιδρύματα λειτουργούν σε αυτά, η διαδρομή μας αποκαλύπτει ένα ιδιαίτερα σύνθετο φιλανθρωπικό τοπίο. Η κοινωνία των πολιτών διαφέρει σημαντικά ανάμεσα στη Βόρεια και τη Νότια Ευρώπη, καθώς υπακούει σε διαφορετικά πολιτισμικά πρότυπα τα οποία δεν μπορούν εύκολα να ξεπεραστούν. Για παράδειγμα, η νότια ευρωπαϊκή κοινωνία χαρακτηρίζεται από το Καθολικό παράδειγμα, σε αντίθεση με τη βόρεια Ευρώπη όπου έχει επικρατήσει η προτεσταντική ηθική.

Συγκρίνοντας το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο εντός του οποίου τα ιδρύματα παράγουν κοινωνική αξία, προκύπτουν σημαντικά στοιχεία. Στο βιβλίο των Norine MacDonald και Luc Tayart de Borms¹⁷² *Philanthropy in Europe. A rich past, a promising future* (2008), γίνεται μια προσπάθεια αποτύπωσης του ποικιλόμορφου μωσαϊκού της φιλανθρωπίας στην Ευρώπη. Μέσα από τη συνοπτική αφήγηση του έργου επιλεγμένων ιδρυμάτων (στη βάση της μακράς ιστορίας και των καινοτόμων πρακτικών τους), διαφαίνονται οι αλληλεξαρτήσεις που έχουν τα ιδρύματα από το περιβάλλον εντός του οποίου εργάζονται.

Ενδεικτικά, στη Νορβηγία το ίδρυμα Fritt Ord επικεντρώνεται στην ελευθερία της έκφρασης, που πηγάζει από τις θλιβερές αναμνήσεις της ναζιστικής κατοχής που επιδεινώθηκαν

170Cagney, P. & Ross, B. (2013), ό.π. p. 102.

171Charity Commission (<https://www.gov.uk/government/organisations/charity-commission>).

172MacDonald, N. & Tayart de Borms, L. (2008). *Philanthropy in Europe. A rich past, a promising future*. London: Alliance Publishing Trust, p. 11-13.

κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Στην Πολωνία, το ίδρυμα Stefan Batory βοήθησε στη προστασία της χώρας από τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές που επέφερε ο απόηχος της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης. Το Fondation της Γαλλίας είναι ένα παράδειγμα ιδρύματος με θεσμική προέλευση που δημιουργήθηκε από την κυβέρνηση Charles de Gaulle για να λειτουργήσει ως κινητήρια δύναμη ανάπτυξης των ιδρυμάτων σε ένα άγονο φιλανθρωπικό τοπίο που είχε σηματοδοτεί από τις πρακτικές του παλαιού Γαλλικού Καθεστώτος. Σήμερα, είναι ένας φιλανθρωπικός οργανισμός ο οποίος αν και έχει εκπληρώσει την αρχική εντολή του, συνεχίζει να προωθεί τη φιλανθρωπία στη γαλλική κοινωνία. Ομοίως, το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τον Πολιτισμό (European Cultural Foundation) είναι το παλαιότερο πανευρωπαϊκό ίδρυμα. Δημιουργήθηκε από μια ομάδα διακεκριμένων ανθρώπων που ήθελαν να εγκαθιδρύσουν ένα ανεξάρτητο φορέα για τη προώθηση της πολιτιστικής συνεργασίας στον απόηχο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Σήμερα, το ίδρυμα εργάζεται για το δημόσιο συμφέρον σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Από τα παραπάνω, είναι φανερό ότι οι δράσεις, τα κίνητρα, οι στόχοι και η σημασία των ιδρυμάτων διαφέρουν σημαντικά ανάμεσα στις χώρες. Σύμφωνα με τους Anheier και Daly, αυτό οφείλεται στο ότι τα ιδρύματα είναι “εγγενώς πολιτικοί θεσμοί”, με την έννοια του θεσμικού ρόλου που αναλαμβάνουν, ο οποίος εξαρτάται από τις πολιτικές επιλογές και το κανονιστικό/νομοθετικό πλαίσιο στο οποίο απευθύνονται¹⁷³ και εντός του οποίου οι κοινωνίες τους επιτρέπουν να λειτουργήσουν. Έτσι λοιπόν, οι κοινωνικές και πολιτικές αξίες που διαθέτει η κάθε χώρα, αντανακλούν σημαντικά το τρόπο εξέλιξης των ιδρυμάτων της.

5.3.1 Τα μοντέλα των ιδρυμάτων

Με σκοπό να γίνουν αντιληπτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων, οι Anheier και Daly προτείνουν ένα διαφορετικό μοντέλο ταξινόμησης. Στη μελέτη τους λαμβάνουν υπόψη τις θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουν προταθεί για την κατανόηση των ευρωπαϊκών κρατών πρόνοιας, του τρίτου τομέα και της αγοράς στο σύνολο της. Σε αυτές, συμπεριλαμβάνεται η προσέγγιση του Esping Andersen που προτείνει τρεις τύπους κρατών πρόνοιας ανάλογα με το χαρακτήρα της ταξικής κινητοποίησης, την ιστορική παράδοση και τους ταξικό-πολιτικούς συνασπισμούς που διαμορφώνονται σε κάθε χώρα. Η προσέγγιση αυτή, επεκτείνεται από τη μελέτη των Anheier και Salamon¹⁷⁴, η οποία αν και βασίζεται στην τυπολογία του Esping- Andersen, τονίζει το ρόλο του μη κερδοσκοπικού τομέα.

Οι Anheier και Daly¹⁷⁵ προσπαθώντας να περιγράψουν το περιβάλλον εντός του οποίου

173Anheier, H. K & Daly, S. (2007), ό.π. p. 3.

174Salamon, L. M & Anheier, H. K. (1996). *Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector cross-nationally*. The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies. Ανακτήθηκε 11 Νοεμβρίου, 2015, από http://ccss.jhu.edu/wp-content/uploads/downloads/2011/09/CNP_WP22_1996.pdf.

175Anheier, H. K & Daly, S. (2007), ό.π. p. 17-20.

έχουν δημιουργηθεί και λειτουργούν τα ιδρύματα, προτείνουν τα παρακάτω μοντέλα. Κάθε μοντέλο εμπεριέχει μία ομάδα χωρών, στη βάση των διαφορετικών σχέσεων ανάμεσα στο κράτος, τις επιχειρήσεις, τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και τα ιδρύματα. Αυτή η κατηγοριοποίηση απεικονίζει το γενικό πλαίσιο των διαφορετικών στόχων, δράσεων και σημασίας των ιδρυμάτων ανά κατηγορία.

- Στο σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο τα ιδρύματα είτε συμπληρώνουν είτε επεκτείνουν τη δράση τους κράτους. Αυτό το μοντέλο προϋποθέτει ένα ιδιαίτερα ανεπτυγμένο κράτος πρόνοιας, στο οποίο τα ιδρύματα αποτελούν κομμάτι μιας καλά συντονισμένης σχέσης με το κράτος. Τα ιδρύματα είναι σημαντικά, αλλά η συνεισφορά τους παραμένει περιορισμένη λόγω της κλίμακας του κράτους πρόνοιας. Οι διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στα ιδρύματα και τις επιχειρήσεις είναι πολύπλοκες και ρευστές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα χωρών που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία είναι η Σουηδία, Δανία, Νορβηγία, Φινλανδία.
- Στο κορπορατιστικό μοντέλο τα ιδρύματα έχουν επικουρική σχέση με το κράτος. Είναι μέρος του κοινωνικού ή εκπαιδευτικού συστήματος και αρκετά ιδρύματα συνδυάζουν φιλανθρωπικές και λειτουργικές διαστάσεις. Τα ιδρύματα είναι σημαντικά κυρίως, όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών και λιγότερο τη χρηματική συνεισφορά. Σε αυτή την κατηγορία τα όρια κράτους-ιδρυμάτων είναι πολύπλοκα. Το μοντέλο αυτό χωρίζεται σε τρεις υποκατηγορίες:
 1. Κρατοκεντρικό - κορπορατιστικό μοντέλο. Τα ιδρύματα εποπτεύονται από το κράτος και λειτουργούν υπό την αιγίδα δημόσιων οργανώσεων. Παραδείγματα χωρών είναι το Βέλγιο, η Γαλλία και το Λουξεμβούργο.
 2. Στο κορπορατιστικό μοντέλο με επίκεντρο την ΚτΠ, τα ιδρύματα αποτελούν μέρος του συστήματος πρόνοιας. Υπάρχουν πολύπλοκα όρια ανάμεσα στο κράτος και τα ιδρύματα, όπως και μεταξύ των ιδρυμάτων και των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Οι χώρες που ανήκουν σε αυτή την υποκατηγορία είναι η Γερμανία, Ολλανδία, Ελβετία, Αυστρία, Λιχτενστάιν.
 3. Στο μεσογειακό - κορπορατιστικό μοντέλο, η ανάπτυξη των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων είναι λιγότερο έντονη και τα όρια ανάμεσα σε αυτά και το κράτος είναι σύνθετα. Επιπλέον, υπάρχει έντονη σύνδεση με την Καθολική Εκκλησία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία.
- Στο φιλελεύθερο μοντέλο, τα ιδρύματα δρουν παράλληλα με το κράτος και παρέχουν περισσότερο δωρεές παρά υπηρεσίες. Τα όρια ανάμεσα στο κράτος και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις είναι ξεκάθαρα. Η Αγγλία αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα. Το φιλελεύθερο μοντέλο χωρίζεται σε δύο υποκατηγορίες:
 1. Περιφερειακό μοντέλο. Τα ιδρύματα λειτουργούν για να αντισταθμίσουν τις ελλείψεις

του κράτους στην παροχή δημόσιων αγαθών χωρίς να το επιτυγχάνουν επαρκώς. Επίσης, δεν έχουν αποκτήσει τη δυναμική που χρειάζεται για να θεωρηθούν σημαντικοί δρώντες. Ενδεικτικά παραδείγματα είναι η Ελλάδα και η Ιρλανδία.

2. Μετασοσιαλιστικό μοντέλο. Τα ιδρύματα διαδραματίζουν δευτερεύοντα ρόλο και δεν διαχωρίζονται με σαφήνεια από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Μέχρι πρότινος, οι περισσότερες φιλανθρωπικές προσφορές προς τις χώρες αυτής της κατηγορίας προέρχονταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ή τη Δυτική Ευρώπη.

Η χρησιμότητα των κατηγοριοποιήσεων έγκειται στο ότι καθορίζει τους ρόλους και τις μεθοδολογίες που χρησιμοποιούν τα ιδρύματα στο γενικότερο περιβάλλον εντός του οποίου εδράζονται. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι τα μοντέλα αυτά αποτελούν γενικεύσεις και κάποια μπορεί να αλληλοεπικαλύπτονται, διότι η πραγματικότητα δεν υπακούει στις τυποποιημένες μεθοδολογικές προσεγγίσεις¹⁷⁶.

5.4 Οι δυνατότητες της φιλανθρωπίας στα Ευρωπαϊκά κράτη πρόνοιας

Σήμερα αλλά και στο μέλλον, ο τομέας των ιδρυμάτων αναλαμβάνει κρίσιμο ρόλο εντός της ευρωπαϊκής επικράτειας. Ο αριθμός και τα περιουσιακά στοιχεία των φιλανθρωπικών φορέων πολλαπλασιάζεται. Οι φιλανθρωπικές οργανώσεις παρέχουν αγαθά σε μια ευρεία γκάμα τομέων, προωθώντας την πολυμορφία, την ανάπτυξη καινοτόμων μεθόδων και την ανάληψη ρίσκων για την εξεύρεση λύσεων στα προβλήματα της κοινωνίας. Επιπλέον, αποτελούν ελκυστικές επιλογές για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη-μέλη προκειμένου να εξασφαλίσουν σε συμπληρωματικό επίπεδο στόχους δημόσιας πολιτικής.

Παρόλα αυτά οι δυνατότητες του τομέα καθυστερούν, καθώς οι φιλανθρωπικοί δρώντες δεν εντάσσονται ισότιμα στην ενιαία αγορά της ΕΕ και θεωρούνται μικρότερης σημασίας δρώντες, συγκριτικά με τη δράση άλλων φορέων και του κράτους. Ταυτόχρονα, οι διαφορές των φορολογικών συστημάτων στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ δημιουργούν ένα περιβάλλον αθέμιτου ανταγωνισμού για τα ιδρύματα. Όλα τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την ελλιπή γνώση τόσο του συγκεκριμένου πεδίου όσο και της εμπειρικής πραγματικότητας πάνω στις δυνατότητες που μπορεί να έχει, δεν ευνοεί την ανάπτυξη ασφαλών εκτιμήσεων αναφορικά με τις προκλήσεις που μπορεί να αναλάβει η φιλανθρωπία στα ευρωπαϊκά κράτη πρόνοιας.

Σύμφωνα με τον Th. Schuyt, τρία υποθετικά σενάρια εξηγούν αυτή τη πραγματικότητα. Το πρώτο, είναι συνυφασμένο με το παράδειγμα των κρατών πρόνοιας. Οι πολιτικοί και οι ερευνητές

¹⁷⁶Αλλωστε, οι τυπολογίες είναι καρποφόρες μόνο σε μια εμπειρική επιστήμη που βρίσκεται στα σπάργανα, αντίθετα μια ωριμασμένη εμπειρική επιστήμη υπογραμμίζει την ανάγκη κατασκευής θεωριών και όχι τυπολογιών όπως χαρακτηριστικά επισημαίνουν οι Arts, W. & Gelissen, J. (2002). Three worlds of welfare capitalism or more? A state-of-the-art report. *Journal of European Society*. Vol 12 (No 2), 137–158, p. 138-139. Doi: 10.1177/0952872002012002114

μπορεί να βλέπουν τη φιλανθρωπία ως μια ξεπερασμένη διαδικασία στην πορεία της ευρωπαϊκής κοινωνικής ανάπτυξης. Για πολλές δεκαετίες, τα καθεστώτα πρόνοιας της Ευρώπης είχαν καλλιεργηθεί από τη νοοτροπία της παραδοσιακής φιλανθρωπίας. Σε αυτή τη λογική, η λέξη «ελεημοσύνη» χρησιμοποιείται συχνά για να περιγράψει τη σύγχρονη φιλανθρωπική πρακτική, εμποδίζοντας τα άτομα να συνειδητοποιήσουν τις δυνατότητες της μοντέρνας φιλανθρωπίας στη βελτίωση και ενδυνάμωση των κοινωνικών δομών πρόνοιας.

Μια ακόμα υπόθεση κινείται γύρω από την εξήγηση της πολιτικό-πολιτισμικής εξάρτησης (path-dependency). Στο διμερές πολιτικό σενάριο (κράτος-αγορά) γύρω από τις υπηρεσίες που πρέπει να καλύψει η κυβέρνηση και τις υπηρεσίες που πρέπει να αφήσει στην αγορά, η φιλανθρωπία δεν παίζει ρόλο. Και τέλος, η τρίτη εξήγηση προέρχεται από τη θεωρία της δύναμης. Το κίνητρο της φήμης και κατ' επέκταση της δύναμης που απορρέει από αυτή, ταυτίζεται συχνά με τη φιλανθρωπική πρακτική, ιδίως όταν αυτή εκφράζεται υπό το πρίσμα της φιλανθρωποκαπιταλιστικής ιδεολογίας. Οι πολιτικοί δεν επιθυμούν τα φιλανθρωπικά ιδρύματα, οι πλούσιοι φιλάνθρωποι και οι επιχειρήσεις να αυξήσουν την απήχησή τους στο δημόσιο τομέα. Μολονότι, είναι ευπρόσδεκτες οι συνεισφορές, πρέπει να είναι συμπληρωματικές, ειδάλλως οι φιλανθρωπικοί φορείς εκλαμβάνονται ως η απειλή που θα μπορούσε να καθορίσει κοινωνικές διακρίσεις και κοινωνικές τάξεις¹⁷⁷.

Παρά τις όποιες υποθέσεις που ερμηνεύουν τον παραγκωνισμό της φιλανθρωπίας, αρκετοί θεσμικοί φορείς διατυπώνουν την ανάγκη για καλύτερη γνώση σχετικά με τις δράσεις, τις πηγές και τους ρόλους που οι φιλανθρωπικοί φορείς αναλαμβάνουν¹⁷⁸. Μια σειρά από κανονισμοί και κατευθυντήριες γραμμές πολιτικής κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση. Παράλληλα, αρκετοί μελετητές προτείνουν την αύξηση της δικτύωσης ανάμεσα σε ΜΚΟ, κυβερνήσεις και επιχειρήσεις. Αλλά για να γίνει αυτό, είναι απαραίτητη η πλήρης καταγραφή της φιλανθρωπίας από την πανεπιστημιακή κοινότητα, προκειμένου να μειωθεί η ασάφεια και ίσως, καχυποψία που τη συνοδεύει. Από αυτή την άποψη, η μελέτη της φιλανθρωπίας ως ξεχωριστό παρακλάδι του τρίτου τομέα και η ενσωμάτωσή της εντός του πλαισίου των καθεστώτων πρόνοιας¹⁷⁹, θεωρείται συχνά, αναγκαία για την περαιτέρω ανάλυση και αξιολόγησή της.

Η τυπολογία του Esping-Andersen για τα τρία είδη καθεστώτων πρόνοιας, το σοσιαλδημοκρατικό, το φιλελεύθερο και το συντηρητικό έχει σημαντική αποδοχή. Τα τρία καθεστώτα διαφέρουν μεταξύ τους σε σχέση με τα θεσμικά όργανα που εγγυώνται την κοινωνική ασφάλεια (κράτος, οικογένεια ή αγορά), το είδος των συστημάτων διαστρωμάτωσης και το βαθμό αποεμπορευματοποίησης, δηλαδή το βαθμό που τα άτομα ή οι οικογένειες μπορούν να δεχθούν ένα

177Schuyt, Th. N. M. (2010), ό.π. p.783-784.

178European Commission. (2015). *Eurofi Study: European Foundations for Research and Innovation*. Ανακτήθηκε 5 Δεκεμβρίου, 2015 από <http://euforistudy.eu/wp-content/uploads/2015/07/Synthesis-Report.pdf>, p. 27.

179Schuyt, Th. N. M. (2013), ό.π. p. 12 και European Commission. (2015), ό.π. p. 105.

κοινωνικά αποδεκτό επίπεδο διαβίωσης ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους στην αγορά.

Η κριτική απέναντι στο έργο του Esping-Andersen ευνόησε επιπλέον τυπολογίες, οι οποίες στο σύνολό τους καταλήγουν στο ότι χρειάζεται η εισαγωγή ενός επιπλέον τύπου στο διαχωρισμό των προνοιακών καθεστώτων. Κατά τον Ferrera, ο τύπος αυτός προκύπτει από τη μελέτη του ρόλου που διαδραματίζει η οικογένεια και οι επιχειρήσεις στην κοινωνική ασφάλεια ή ο βαθμός των πελατειακών σχέσεων που παρατηρούνται σε μια κοινωνία. Έτσι, μέχρι σήμερα οι προσπάθειες να επεκταθεί η τυπολογία του Esping-Andersen δεν συμπεριλαμβάνουν τη φιλανθρωπία.

Μολονότι λοιπόν, οι φιλανθρωπικοί φορείς έχουν αποκτήσει νομιμοποιητική βάση για την ανάπτυξη της δραστηριότητας και του ρόλου τους και έχουν ισχυρές αλληλεπιδράσεις τόσο με κρατικούς φορείς (κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμοί) όσο και με άλλες οργανώσεις (επιχειρήσεις, φυσικά πρόσωπα), η απουσία οριοθέτησης σε συνδυασμό με το ασαφές κανονιστικό πλαίσιο, μόνο αρνητικά μπορεί να λειτουργήσει.

Αυτό αποδεικνύεται εύκολα, καθώς η φιλανθρωπία παραμένει ένα τομέας ελάχιστα οργανωμένος. Έτσι, η όποια προσέγγιση καθίσταται δύσκολη όταν, όπως κατ' επανάληψη έχουμε επισημάνει, η διευρυμένη ασάφεια δημιουργεί ανησυχία απέναντι στις πρακτικές της. Σε αυτό το πλαίσιο, οι φιλανθρωπικοί δρώντες καλούνται να αντιμετωπίσουν μια σειρά από προκλήσεις:

1. Η ανάγκη για διαφάνεια αναφορικά με τους πόρους και τις επιλογές χρηματοδότησης δράσεων, ειδικά όταν διαπιστώνεται επιλεκτικότητα ως προς τους αποδέκτες.
2. Η ανάγκη για εκπαίδευση και κατάρτιση λόγω των αυξημένων απαιτήσεων που επιβάλλουν οι νέες συνθήκες.
3. Η ανάγκη διατήρησης της ανεξαρτησίας (εν δυνάμει και της πολιτικής ουδετερότητας), την ώρα που το μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων της φιλανθρωπίας προκύπτει από τις κυβερνήσεις.

Από την άλλη μεριά, για να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις, η βελτίωση του νομικού και οικονομικού περιβάλλοντος εντός του οποίου οι φιλανθρωπικοί φορείς λειτουργούν, καθίσταται αναγκαία προϋπόθεση. Αυτή η βελτίωση μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη μείωση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν εξαιτίας των διαφορετικών κανονισμών που υπαγορεύουν το τρόπο σύστασης και δράσης των οργανώσεων.

Επιγραμματικά, στον κατάλογο των εμποδίων που περιορίζουν τη δυναμική της φιλανθρωπίας στην Ευρώπη, συγκαταλέγονται: (1) Οι αυστηροί κανόνες που θέτουν οι κυβερνήσεις προκειμένου να εγκρίνουν τη σύσταση ιδρυμάτων, καθώς οι κανόνες αυτοί μπορεί να σχετίζονται με τη δομή, τις δράσεις ή και την οργανωτική δομή τους¹⁸⁰. (2) Οι υψηλές απαιτήσεις

¹⁸⁰Για παράδειγμα στη Τσέχικη Δημοκρατία και την Ουγγαρία το νομοθετικό πλαίσιο δεν προωθεί τη λειτουργία των ιδρυμάτων σε μια σειρά από τομείς, σε αντίθεση με την Αγγλία όπου το φιλελεύθερο μοντέλο θεωρείται ότι βοηθά σημαντικά στην άνθηση των ιδρυμάτων.

σχετικά με το κεφάλαιο που χρειάζεται για να συσταθεί ένα ίδρυμα και (3) η πολύπλοκη δομή των νομικών μορφών των ιδρυμάτων (π.χ. στη Γαλλία όπου υπάρχουν διαφορετικοί τύποι ιδρυμάτων) που δημιουργεί ασάφειες τόσο στα ιδρύματα όσο και τους νομοθέτες.

Καταλήγοντας, η συζήτηση γύρω από τη φιλανθρωπία υπογραμμίζει τη ζωτική ανάγκη να βελτιωθεί η γενική συνειδητοποίηση του ρόλου της από το σύνολο των θεσμικών οργάνων και της ακαδημαϊκής κοινότητας. Όταν η φιλανθρωπία δύναται να προσφέρει λύσεις σε προβλήματα αναποτελεσματικότητας των κρατικών υπηρεσιών, αναλαμβάνοντας ολοένα και περισσότερο τις ετερογενείς ανάγκες των σύγχρονων κοινωνιών¹⁸¹, η ύπαρξη ενός δυναμικού μη κερδοσκοπικού τομέα, θεωρείται περισσότερο ως αναγκαιότητα και λιγότερο ως πολυτέλεια.

Χωρίς να θέλουμε να υπερεκτιμήσουμε τις δυνατότητες της φιλανθρωπίας (μιας και η έως τώρα έρευνα αποδεικνύει τον περιορισμένο ρόλο της συγκριτικά με άλλους φορείς), δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τη σημασία της σε ηθικό και πρακτικό πλαίσιο. Σε αυτό το ρευστό και σύνθετο περιβάλλον οι κυβερνήσεις, η αγορά και η φιλανθρωπία καλούνται να βρουν αμοιβαίους τρόπους αλληλοϋποστήριξης για την εξυπηρέτηση των στόχων για το συλλογικό συμφέρον. Αλλά για να μπορούμε να μιλάμε για μια νέα «Χρυσή Εποχή της φιλανθρωπίας», η αποσαφήνιση των «γκρίζων ζωνών» της μοιάζει επιτακτική.

181 Salamon, L. M., Anheier H. K., and Associates. (1999), ό.π. p. 38. _Anheier, H. K., Leat, D. (2006). *Creative Philanthropy: Toward a New Philanthropy for the Twenty-First Century*. New York: Routledge.

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Όπως κάθε πολύπλοκη μορφή ανθρώπινης δραστηριότητας, έτσι και η φιλανθρωπική χειρονομία προσδιορίζεται μέσα από μια μεγάλη γκάμα εννοιολογήσεων, κινήτρων και πρακτικών στα μοτίβα χρήσης της. Ως “φίλος” του “ανθρώπου” αναγνωρίζεται στα αξιακά πρότυπα όλων των εποχών και κοινωνιών και συνδέεται με την αρετή του αλτρουισμού, της αλληλεγγύης και της βοήθειας στο συνάνθρωπο.

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, ένα πολύ γνωστό φαινόμενο της ιστορίας, κάνει τη δυναμική επανεμφάνισή του τα τελευταία χρόνια και βρίσκει νέα μορφή και νόημα, προσπαθώντας να ισορροπήσει σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Άλλωστε, ένας μεγάλος αριθμός μεταβλητών σχετίζεται με τη διαμόρφωση της φιλανθρωπικής πρακτικής σε διαφορετικές κοινωνίες. Μεταξύ αυτών είναι το κοινωνικό κράτος, η παγκοσμιοποίηση, ο ρόλος της εκκλησίας, η ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου, η έκταση και η ομοιογένεια του πληθυσμού κ.ό.κ..

Εύλογα, η συνθετότητα του φαινομένου καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη τη προσέγγισή του. Προκειμένου να κατανοήσουμε τις κυρίαρχες διαστάσεις της φιλανθρωπίας, επιλέξαμε να εισαχθούμε στο ποικιλόμορφο μωσαϊκό της, συνδέοντάς την με όρους όπως η παγκοσμιοποίηση, το Κράτος Πρόνοιας και η Κοινωνία των Πολιτών. Αν και δεν επιθυμούμε να προχωρήσουμε σε μια λεπτομερή ανασκόπηση των στοιχείων που παρουσιάσαμε, θα θυμίσουμε τα κύρια περιγράμματα που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της ανάλυσης. Παράλληλα, θα προτείνουμε ενέργειες που πιστεύουμε ότι θα βοηθούσαν στην περαιτέρω μελέτη και ανάπτυξη του ζητήματος.

Καταρχάς, η φιλανθρωπία έχει εξελιχθεί σημαντικά. Από μια εσωτερική, ιδανική κατάσταση του νου έχει προχωρήσει σε μία πιο πρακτική και εφαρμόσιμη εκδοχή. Έτσι λοιπόν, η σύγχρονη φιλανθρωπία χαρακτηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από την υιοθέτηση επιστημονικών και επιχειρηματικών τεχνικών και μεθόδων. Σε αυτό το πλαίσιο οι φιλανθρωπικοί δρώντες αυξάνουν τις καινοτόμες δράσεις τους, αναλαμβάνουν ρίσκα και διευρύνουν τη μεταξύ τους συνεργασία. Ακόμα, διεθνείς οργανώσεις δημιουργούν ισχυρές αλληλεπιδράσεις και διόδους επικοινωνίας ανάμεσα σε ιδρύματα, ΜΚΟ και επιχειρήσεις που δεσμεύονται για τη προώθηση του συλλογικού συμφέροντος.

Η διεύρυνση του φιλανθρωπικού δικτύου, οδηγεί παράλληλα και στη νομιμοποίηση της δράσης των επιμέρους φορέων του. Στο περιβάλλον της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, η οργανωμένη, ιδιωτική φιλανθρωπία γίνεται πλέον αντιληπτή ως ένας νομιμοποιημένος φορέας που υλοποιεί δράσεις για την ανθρώπινη ευημερία. Αυτό άλλωστε, γίνεται σαφές λόγω και των αυξανόμενων συμπράξεων μεταξύ κράτους και φιλανθρωπίας. Σημαντικοί κρατικοί φορείς αλλά και διακυβερνητικοί οργανισμοί όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΟΗΕ, έχουν αναπτύξει επίσημες

σχέσεις και συνεργασίες με ΜΚΟ και ιδρύματα.

Υπό αυτό το πρίσμα, η φιλανθρωπία γνωρίζει αυξανόμενη απήχηση. Σε όλο τον κόσμο οι φιλανθρωπικοί οργανισμοί πολλαπλασιάζονται με ταχύτατους ρυθμούς. Στην Κίνα, την Ινδία, τη Βραζιλία, την Ευρώπη και φυσικά την Αμερική, τα ποσά που διοχετεύονται σε δωρεές βρίσκονται σε σταθερή άνοδο. Ειδικά στην Ευρώπη, χώρες όπως η Αγγλία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ολλανδία, προσφάτως και η Πολωνία, μεταφέρουν σημαντικούς πόρους και υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση θρησκευτικών, ερευνητικών, κοινωνικών ή άλλων αναγκών. Σημαντική είναι μάλιστα η παρουσία των ΜΚΟ στο πλαίσιο της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας, καθώς έχουν κατορθώσει να αναπτύξουν δράσεις τόσο σε επίπεδο άσκησης πίεσης προς τα κέντρα σχεδιασμού πολιτικών, όσο και σε επίπεδο υλοποίησης σημαντικών προγραμμάτων. Φυσικά, σε αυτό το σημείο δεν θα μπορούσαμε να παραβλέψουμε και τους ιδιώτες δωρητές όπως και τους εύπορους φιλάνθρωπους ή τους διάσημους καλλιτέχνες που αναδιανέμουν μέσω δωρεών το εισόδημά τους.

Εύλογα θα μπορούσε να λεχθεί ότι διανύουμε μια νέα *“Χρυσή Εποχή της Φιλανθρωπίας”*. Στο σημερινό περιβάλλον η απήχηση των ισχυρισμών των Rockefeller και Carnegie που υποστήριζαν την ανάγκη αντικατάστασης των ξεπερασμένων φιλανθρωπικών πρακτικών από νέες, που θα βασίζονται στις τεχνικές των επιχειρήσεων, υλοποιούνται. Το παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον σε συνδυασμό με τις τεχνολογικές εξελίξεις έχουν βοηθήσει καταλυτικά σε αυτή την κατεύθυνση.

Την ίδια ώρα, η ευθύνη για την ανθρώπινη ευημερία μετατοπίζεται από το κράτος στην αναδυόμενη Κοινωνία των Πολιτών, επιβεβαιώνοντας την είσοδο της φιλανθρωπίας σε ένα πεδίο που προηγουμένως άνηκε μόνο στις κυβερνήσεις. Η νέα εξέλιξη αποδεικνύει τον καίριο ρόλο της φιλανθρωπίας στον καθορισμό, υποστήριξη και επίτευξη του δημόσιου αγαθού, ειδικά σήμερα, που η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση ενεργοποίησε ακόμα περισσότερο τις εθελοντικές οργανώσεις και τα άτυπα δίκτυα αλληλεγγύης.

Παρόλα αυτά οι δυνατότητες του τομέα καθυστερούν. Η φιλανθρωπία είναι ελάχιστα οργανωμένη. Ως εκ τούτου, υπάρχει μια διευρυμένη ασάφεια και καχυποψία απέναντι στις πρακτικές της. Και όχι άδικα. Το κριτήριο του διαχωρισμού ανάμεσα στους αποδέκτες, παρατηρείται σε όλες τις χρονικές περιόδους και συνδέεται με τα διαφορετικά αξιακά συστήματα των δωρητών. Πολλές μελέτες, άλλωστε, επιβεβαιώνουν την επιλεκτική μεταφορά πόρων σε πληθυσμιακές ομάδες που δεν είναι κατ' ανάγκη ευάλωτες. Έτσι, η φιλανθρωπία συχνά εξισώνεται με την άνιση κατανομή του πλούτου, την εξυπηρέτηση συμφερόντων ή την ανάγκη επιρροής των εύπορων φιλάνθρωπων (φιλανθρωποκαπιταλισμός). Αυτού του είδους η συλλογιστική δημιουργεί το στερεότυπο της αιτιακής σχέσης ανάμεσα στη φιλανθρωπία και την ανισότητα. Όμως, ο συσχετισμός δεν προϋποθέτει και αιτιότητα, ειδικά εάν αναλογιστούμε τις λειτουργίες που

υπηρετούν οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί. Συνεπώς, αν και το ζήτημα της επιλεκτικότητας στη φιλανθρωπική πρακτική είναι κυρίως ιδεολογικό, η ανάπτυξη μιας αναπτυξιακής φιλοσοφίας που θα δομείται (με δίκαια κριτήρια) πάνω στο ρόλο των αποδεκτών, ίσως, βοηθήσει στη μείωση των προαναφερόμενων αρνητικών συνδηλώσεων.

Αλλά για να γίνει αυτό, πολλές επιμέρους αλλαγές πρέπει να δρομολογηθούν. Πρώτον, η φιλανθρωπία ιδωμένη ως ελεημοσύνη δεν μπορεί να αναπτύξει τη πλήρη δυναμική της. Το παραδοσιακό δίπολο κράτους-αγοράς στην εξυπηρέτηση συλλογικών συμφερόντων, βλέπει τη φιλανθρωπία ως ένα καλοδεχούμενο μεν, αλλά όχι ισότιμο φορέα. Αν και τα ποσά που αναδιανέμουν οι φιλανθρωπικοί δρώντες είναι σαφώς περιορισμένα, δεν παύουν να αποτελούν σημαντική πηγή, με δεδομένη και την αύξηση του παγκόσμιου πλούτου που σχετίζεται έμμεσα με την ανάπτυξη της φιλανθρωπίας. Διαπιστώνεται λοιπόν, ότι η ανάπτυξη των συμπράξεων μεταξύ εθελοντικών και κρατικών φορέων στη βάση της συμπληρωματικότητας και συνεργασίας, είναι απαραίτητη για να ενδυναμωθεί η ικανότητα του κλάδου.

Δεύτερον, το ασαφές κανονιστικό πλαίσιο που περιβάλλει τη λειτουργία των φιλανθρωπικών δρώντων μειώνει επίσης, την αποτελεσματικότητά τους καθώς δημιουργεί ένα περιβάλλον αθέμιτου ανταγωνισμού. Η ανάγκη ενός κοινού θεσμικού πλαισίου και η μείωση των διαφορών των νομοθετικών συστημάτων αναφορικά με το μοντέλο λειτουργίας, τις δομές και τους σκοπούς των φιλανθρωπικών οργανισμών κρίνεται αναγκαία.

Τρίτον, αρκετοί μελετητές επισημαίνουν το μειωμένο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον επάνω σε αυτή την ολοένα αυξανόμενη πρακτική. Η ελλιπής καταγραφή, περιγραφή, ερμηνεία και έλεγχος του συγκεκριμένου πεδίου πάνω στις δυνατότητες που μπορεί να έχει, δεν ευνοεί την ανάπτυξη ασφαλών εκτιμήσεων αναφορικά με τις προκλήσεις που μπορεί να αναλάβει. Η σύνδεση και μελέτη της φιλανθρωπίας ως ενός ξεχωριστού τομέα (σε συνδυασμό με το τρίπτυχο κράτος, αγορά, οικογένεια) στα ευρωπαϊκά κράτη πρόνοιας, προτείνεται συχνά ως απαραίτητη προϋπόθεση για την περαιτέρω αξιολόγηση του ρόλου της.

Κλείνοντας, στην παρούσα εργασία προσπαθήσαμε να αποτυπώσουμε στο μέτρο του δυνατού, τις κυρίαρχες διαστάσεις της σύγχρονης φιλανθρωπίας. Σαφώς, ο σκοπός μας δεν ήταν η αξιολόγηση της δράσης των φιλανθρωπικών δρώντων. Μία τέτοια απόπειρα στο παρόν πλαίσιο είναι σχεδόν αδύνατη, δεδομένης και της ρευστής πραγματικότητας που διανύουμε. Ως εκ τούτου, οι όποιες παρατηρήσεις και προτάσεις μένουν ανοιχτές, ενώ παράλληλα ενεργοποιούν το διάλογο πάνω στα νέα ερωτήματα που δημιουργούν.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- Διαμαντόπουλος, Α. (1992). *Προμηθέας Δεσμώτης και Λυόμενος του Αισχύλου*. Αθήνα: Παπαδήμα.
- Ζαννής, Π. (2005). Τρίτος Τομέας και Κοινωνική Πολιτική: Μύθοι και Πραγματικότητες. *Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*. Τόμος Γ', τεύχος 40, 1-27.
- Θεοδώρου, Β. (2003). Ερμηνευτικές Προσεγγίσεις της Φιλανθρωπίας. Από Τον Κοινωνικό Έλεγχο Στην Αμοιβαιότητα. *Μνήμων*, 25, 171 – 184.
- Ισοκράτης. (1992). *Ισοκράτης Άπαντα, Πανηγυρικός, Πλαταιικός, Αρχίδαμος*. Σ. Παπαϊωάννου (μτφ). Αθήνα: Κάκτος.
- Κόντης, Α., Τσαρδανίδης Χ. (2005). *Διεθνής Πολιτική Οικονομία: Μια Εισαγωγή*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Κυριακίδου, Ο., Σαλάβου, Ε. Ε. (2014). *Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*. Αθήνα: Rosili.
- Κωνσταντέλος, Δ. (1986). *Βυζαντινή φιλανθρωπία και κοινωνική πρόνοια*. Αθήνα: Φως.
- Ματσαγγάνης, Μ. (1999). *Προοπτικές του κοινωνικού κράτους στη Νότια Ευρώπη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μως, Μ. (1979). *Το Δώρο. Μορφές Ανταλλαγής στις Αρχαϊκές Κοινωνίες*. Θ. Παπαρέλλης (Επίμ.). Αθήνα: Καστανιώτης.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2002). *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Για τους Ανθρώπους που Παραμερίζουμε...* Αθήνα: Αρμός.
- Πλάτωνας. *Πλάτων Επιστομές – Οροι – Νοθευόμενοι*. Β. Μανδηλαράς (επίμ.). Αθήνα: Κάκτος.
- Σακελαρόπουλος, Θ. (1999). *Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους*. Αθήνα: Κριτική.
- Σκλιάς, Π., Χουλιάρας, Α. (2002). *Η Διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών* (σσ. 73-89). Αθήνα: Παπαζήση.
- Στασινοπούλου, Ο. (2003). *Κράτος Πρόνοιας. Ιστορική εξέλιξη – Σύγχρονες θεωρητικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσακούρης, Κ. (1995). *Η φιλανθρωπία στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Η συγκρότηση και λειτουργία. Η περίπτωση της Αθήνας και του Πειραιά*. Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
- Χουλιάρας, Α. & Λιαργκόβας Π. (2013). *Σχεδιασμός, Υλοποίηση και Αξιολόγηση αναπτυξιακών προγραμμάτων – Ένας πρακτικός οδηγός*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Esping-Andersen, G. (2014). *Οι Τρεις Κόσμοι του Καπιταλισμού και της Ενημερίας*. Μ. Πετμετζίδου (Επίμ.). Αθήνα: Τόπος.
- Giddens, A. (2014). *Οι συνέπειες της νεωτερικότητας*. Γ. Λυκιαρδόπουλος, Μ. Μαυρομαμάτη (Επίμ.). Αθήνα: Κριτική.
- Goffman, E. (2001). *Το στίγμα. Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας*. Δ. Μακρυνιώτη (μτφ). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Held, D. & McGrew, A. (2004). *Παγκοσμιοποίηση, αντι-παγκοσμιοποίηση*. Αθήνα: Πολύτροπον
- Hirst, P., Thompson, G. (2000). *Η Παγκοσμιοποίηση σε Αμφισβήτηση*. Αθήνα: Παπαζήση.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία και άρθρα

- Adam, T. (2004). *Philanthropy, Patronage, and Civil Society: experiences from Germany, Great Britain, and North America*. USA: Indiana University Press.
- AF World Giving Index. (2015). Διαθέσιμο στο <https://www.cafonline.org>
- Anheier, H. K. & List, R. A. (2005). *A Dictionary of Civil Society, Philanthropy and the Non – Profit Sector*. London

and New York: Routledge.

Anheier H. K. (2005). *Non Profit Organizations. Theory, management, policy*. USA: Routledge.

Anheier H. K., Leat, D. (2006). *Creative Philanthropy: Toward a New Philanthropy for the Twenty-First Century*. New York: Routledge.

Anheier K. H. & Daly, S. (2007). *The Politics of Foundations. A comparative analysis*. London: Routledge.

Armstrong, D., Bello, V., Gilson, J. & Spini, D. (2011). *Civil Society and International Governance. The role of non-state actors in global and regional regulatory frameworks*. London and New York: Routledge.

Arts, W. & Gelissen, J. (2002). Three worlds of welfare capitalism or more? A state-of-the-art report. *Journal of European Society*. Vol 12 (No 2), 137–158, p. 138-139.

Aspen Institute. (2000). *The Nonprofit Contribution to Civic Participation and Advocacy*. Washington: Aspen Institute.

Beddington, A., Hickey, S., Mitlin, D. C. (2007). *Can NGOs Make a Difference? A challenge of development alternatives*. London & New York: Zed Books.

Bekkers, R. & Wiepking, P. (2007). Generosity and Philanthropy: A Literature Review. *Social Science Research Network*, pp. 1-68.

Bill & Melinda Gates Foundation. (2015). *Annual Report*. Διαθέσιμη στο www.gatesfoundation.org/Who-We-Are/Resources-and-Media/Annual-Reports/Annual-Report-2013.

Bishop, M. & Green, M. (2008). *Philanthrocapitalism: How the rich can save the World*. London: Bloomsbury Press.

BNP Paribas Individual Philanthropy Index. (2015). *The World's Billionaires*. Διαθέσιμο στο <http://www.forbes.com/billionaires/list/>

BNP Paribas Individual Philanthropy Index. (2015). Διαθέσιμο στο <http://www.bnpparibas.com/en/news/2015-bnp-paribas-individual-philanthropy-index>.

Brodhead, T. (2004). *Philanthropy in the Era of Globalization. Reflections by Tim Brodhead*. Québec: J. W. McConnell Family Foundation.

CAF. (2015). *World Giving Index 2015*. Διαθέσιμο στο <https://www.cafonline.org>

Cagney P. & Ross B. (2013). *Global Fundraising. How the World Is Changing the Rules of Philanthropy*. United States of America: John Wiley & Sons.

Cavallo, S. (1993). *Systems of Charity in Turin 1541-1789* (Αδημοσίευτη Διδακτορική διατριβή). University of London.

Cerny, P. G. (1995). Globalization in the changing logic of collective action. *International Organization* (Impact Factor: 3.02), 49(4), 595-625.

Cerphi. (2014). *Baromètre de la générosité France générosités*. Διαθέσιμο στο <http://www.cerphi.org>

Cerphi. (2015). *France Country Report. EUFORI Study 2015*. Διαθέσιμο στο <http://euforistudy.eu/wp-content/uploads/2015/07/France.pdf>.

Charity Aid Foundation (CAF). (2014). *UK Giving report 2014*. Διαθέσιμο στο <https://www.cafonline.org>

Council of Foundations. *Brazil*. Διαθέσιμο στο <http://www.cof.org/content/brazil#Summary>.

- Credit Suisse. (2015). *Global Wealth Report*. Διαθέσιμη στο <https://publications.credit-suisse.com>.
- DAFNE. (2014). *Number of Public Benefit Foundations in Europe Exceeds 129,000*. Διαθέσιμη στο <http://dafne-online.eu>.
- De Swaan, A. (1988). *In Care of the State: Health Care, Education and Welfare in Europe and the USA in the Modern Era*. Cambridge: Polity Press.
- Donzelot, J. (1979). *The policing of families*. New York: Pantheon Books.
- Edwards, M. (2008). *Just Another Emperor: The Myths and Realities of Philanthrocapitalism*. USA: Demos.
- Else, G. F. (1957). *Aristotle's Poetics: the argument*. Cambridge: Harvard University Press.
- European Commission (21-22 October, 2013). *The role of Philanthropy in the promotion of Responsible Research and Innovation*. Διαθέσιμο στο <http://bookshop.europa.eu/en/the-role-of-philanthropy-in-the-promotion-of-responsible-research-and-innovation>.
- European Foundation Centre. (2003). *Foundations for Europe. Rethinking Our Legal and Fiscal Environments*. Belgium: EFC. Διαθέσιμο στο www.efc.be/
- Foundation Center. (2015). *Philanthropy Classification System: Subjects*. Διαθέσιμο στο <http://taxonomy.foundationcenter.org>
- Gergen, K.J. & Gergen, M.M. (1986). *Social Psychology*, 2nd Edition. New York: Springler Verlag.
- Geefwet. (2012). *De Nieuwe Geefwet voor Culturele ANBI*. Διαθέσιμο στο <http://www.domiestoen.nl/geefwet.pdf>
- Giving in the Netherlands. (2015). Διαθέσιμο στο <http://www.giving.nl/giving-the-netherlands/>
- Giving USA. (2015). Διαθέσιμο στο <http://givingusa.org/>
- Globalization 101. (2010, November 9). *The Globalization of Philanthropy*. Διαθέσιμο στο <http://www.globalization101.or>
- Golberg, S. H. (2009). *Billions of Drops in Millions of Buckets*. USA: John Wiley & Sons.
- Goldmark, A. (2011, October 21). Social Impact Investing: It's Not Wall Street as Usual. *Good*. Διαθέσιμο στο <http://magazine.good.is>.
- Gov UK. *Tax relief when you donate to a charity*. Διαθέσιμο στο <https://www.gov.uk/donating-to-charity/gift-aid>
- Graig, D. (2014). *The Great Charity Scandal: What really happens to the billions we give to good causes?*. Kindle Edition.
- Guilhot, N. (2007). Reforming the World: George Soros, Global Capitalism and the Philanthropic Management of the Social Sciences. *Critical Sociology*, Vol.33 (No3) 447-477.
- Havens, J. J & Schervish, P. G. (2014). *A Golden Age of Philanthropy Still Beckons: National Wealth Transfer and Potential for Philanthropy. Technical Report*. Cambridge, MA: Boston College Center on Wealth and Philanthropy.
- Hewa, S. & Stapleton, D. H. (2005). *Globalization, Civil Society and Philanthropy: Towards New Political Culture in the 21st Century*. United States of America: Springer.
- Hay, I., Muller, S. (2014). Questioning generosity in the golden age of philanthropy: Towards critical geographies of super-philanthropy. *Progress in Human Geography*, vol. 38, pp. 635-653.
- India. The Income Tax Act 1961 Section 11 (1). Income from property held for charitable or religious purposes. Διαθέσιμο στο <http://www.incometaxindia.gov.in>.

- Institut pour un Développement Durable. (2014). *La crise n'a pas entamé la générosité des belges* (Defeyt, P. ed.). Διαθέσιμο στο <http://www.iddweb.eu/docs/generbel2.pdf>.
- International Center of Not-for-Profit Law (ICNL). (2010). *Legal Framework for Global Philanthropy: Barriers and Opportunities*. Διαθέσιμο στο <http://www.icnl.org/>.
- ICNL. (2015). NGO Law Monitor: *Egypt*. Διαθέσιμο στο <http://www.icnl.org>
- ICNL. (2015). NGO Law Monitor: *Indonesia*. Διαθέσιμο στο <http://www.icnl.org>
- International Labour Organization. (2011). Manual on the measurement of volunteer work. *ILO*, Chapter 5, Report I, (3-120). Διαθέσιμο στο <http://www.ilo.org>.
- IRS GOV. Part 7. *Rulings and Agreements. Chapter 27. Exempt Organizations Tax Manual. Section 19. Taxable Expenditures of Private Foundations (Cont. 1)*. Διαθέσιμο στο https://www.irs.gov/irm/part7/irm_07-027-019-cont01.htm.
- Jeffreys, E., Allatson P. (2015). *Celebrity Philanthropy: An Introduction*. UK: Gomer Press Ltd.
- Joffe, A.H. & Steinberg, G.M. (2013). Bad Investment. The Philanthropy of George Soros and the Arab- Israeli Conflict. *NGO Monitor Monograph Series* (1-59).
- Jordan, W. K. (2006). *Philanthropy in England, 1480-1660. A study of the changing pattern of English social aspirations*. New York: Routledge.
- Kramer, R. (1981) *Voluntary Agencies in the Welfare State*. USA: University of California Press.
- Leene, G. J. F. & Schuyt, Th. N. M. (2008). *The Power of the Stranger Structures and Dynamics in Social Intervention. A Theoretical Framework*. Great Britain: Ashgate.
- Letelier, L. (Winter 2012). Journey into Brazil's Social Sector. *Stanford Social Innovation Review*. Διαθέσιμο στο http://ssir.org/articles/entry/journey_into_brazils_social_sector.
- MacDonald, N. & Tayart de Borms, L. (2008). *Philanthropy in Europe. A rich past, a promising future*. London: Alliance Publishing Trust.
- Macdonald, H. (1996). The billions of Dollars that Made the Things Worse. *City Journal*. Διαθέσιμο στο http://www.city-journal.org/html/6_4_a1.html.
- Markham, W. T., Johnson, M. A. and Bonjean, C. M. (1999). Nonprofit Decision Making and Resource Allocation: The Importance of Membership Preferences, Community Needs, and Interorganizational Ties. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 28(2).
- Mauss, M. (1925). Essai sur le don. Forme et raison de l' échange dans les sociétés archaïques. *L' Année sociologique*, New Series no. 1.
- McCoy, D., Kembhavi, G., Patel, J., Luintel, A. (2009). The Bill & Melinda Gates Foundation's grant-making programme for global health. *Lancet*, 393 (9675): 1645.
- McGoey, L. (2012). Philanthrocapitalism and its critics. *Poetics Vol. 40*, (Issue 2) 185-199.
- Miller, P. (2010). The *Index of Global Philanthropy and Remittances*. Washington: Hudson Institute. Διαθέσιμο στο <http://www.technoserve.org/files/downloads/index-global-philan-10.pdf>.
- Nickel, P. M. & Eikenberry, A.M. (2009). The Discourse of Marketized Philanthropy. *American Behavioural Scientist*,

pp. 974-989.

- Nicholls A. (2006). *Social Entrepreneurship: New Models of Sustainable Social Change*. Oxford: Oxford University Press
- Nicholls, A. (2009). We do good things, don't we?: 'Blended Value Accounting' in Social Entrepreneurship. *Accounting, Organization and Society* 34, 755-769.
- Nye, J. S., Donahue, J. D. (2000). *Governance in a Globalizing World*. Washington: Brookings Institution Press.
- Observatoire de la Fondation de France/CERPhi. (2015). *An Overview of Philanthropy in Europe*. Διαθέσιμο στο <http://fdnweb.org/ffdf/files/2014/09/philanthropy-in-europe-overview-2015-report.pdf>.
- OECD. (2003). Philanthropic Foundations and Development Co-operation. *DAC Journal*, Volume 4, No. 3. Διαθέσιμο στο www.oecd.org.
- OECD. (2015). OECD Forum 2015: Income Inequality in Figures. Διαθέσιμο στο www.oecd.org/forum/issues/oecd-forum-2015-income-inequality-in-figures.htm.
- Ogden, T. (2011, September 1). Living with the Gates Foundation. How much difference is it making? *Aliance Magazine*. Διαθέσιμο στο <http://www.alliancemagazine.org>,
- Operations Evaluation Department. (2002). Non-Governmental Organizations and Civil Society Engagement in World Bank Supported Projects: Lessons from OED Evaluations. *OED Lessons and Practices* No. 18. 1-8.
- Osborne, S. P. (2008). *The Third Sector in Europe. Prospects and challenges*. USA: Routledge.
- Ostrower, F. (1995). *Why the Wealthy Give. The Culture of Elite Philanthropy*. Princeton: Princeton University Press.
- Payton, R. L. (1988). *Philanthropy: Voluntary Action for the Public Good*. New York: American Council on Education/Macmillan.
- Payton L. R. & Moody, M. P. (2008). *Understanding Philanthropy. Its Meaning and Mission*, Indiana University Press: Bloomington.
- Powell, W. W., Steinberg, R. (2006). *The NonProfit Sector. A research Handbook*, 2nd Edition (pp. 13-31). New Haven & London: Yale University Press.
- Rapoza, K. (2011, March 9). BRICs: Where the Billionaires Are. *Forbes*. Διαθέσιμο στο <http://www.forbes.com>
- Réseau Belge de Fondations (Novembre 2014). *Les fondations en Belgique*. Διαθέσιμο στο <http://www.reseaufondations.be/fr/POD-Fondations-FR.pdf>.
- Ruffin, H. (2003). *The globalization of American Philanthropy*. Duke University. Διαθέσιμο στο <http://civil.sanford.duke.edu/papers/ruffin.pdf>.
- Salamon, L. M. (1994). The Rise of the Nonprofit Sector. *Foreign Affairs*, vol. 74, No. 3, p. 109-122.
- Salamon, L. M & Anheier, H. K. (1996). *Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector cross-nationally*. The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies. Διαθέσιμο στο http://ccss.jhu.edu/wpcontent/uploads/downloads/2011/09/CNP_WP22_1996.pdf.
- Salamon, L., Anheier, H. (1997). *Defining the Nonprofit Sector. A Cross National Analysis*. Manchester: Manchester University Press.

- Salamon, L. M., Anheier, H. K., Sokolowski, S.W & Associates. (1999). *Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector*. USA: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.
- Salamon L., Hems L., et al. (2000). The Nonprofit Sector. For What and for Whom?. *Working Papers of the John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project*, no 37, 1-39. The John Hopkins Center for Civil Society Studies: Baltimore.
- Salamon, L. M & Sokolowski W. (2001). Volunteering in Cross-National Perspective: Evidence From 24 Countries. *Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project*, no. 40. Baltimore: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.
- Salamon, L. M. (2002). Explaining Nonprofit Advocacy: An Exploratory Analysis. *Johns Hopkins University*. Working Paper Series No. 21. Baltimore: Center for Civil Society Studies. Διαθέσιμο στο http://ccss.jhu.edu/wp-content/uploads/downloads/2011/09/CCSS_WP21_2002.pdf.
- Salamon, L. M., Sokolowski, S. W. And Associates (2004). *Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector*. Vol. 2. USA: Kumarian Press.
- Salamon, L. M. (2014). *Leverage for Good. An introduction to the New Frontiers of Philanthropy and Social Investment*. United States of America: Oxford University Press.
- Salzburg Global Seminar. (2013). *Financial Regulation: Bridging Global Differences*. Διαθέσιμο στο http://http://issuu.com/salzburgglobal/docs/sgs_report_492.
- Schervish, G.P. (1993). The dependent variable of the independent sector: the definition and measurement of giving and volunteering. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol.4, (Issue 2), p. 223-232.
- Schervish P. G., Havens J. J. (2006). *A Golden Age of Philanthropy? The Impact of the Great Wealth Transfer in Greater Boston*. Center for Wealth and Philanthropy Boston College.
- Schuyt, Th. N. M. (2010). Philanthropy in the Welfare States: a challenging promise? *International Review of Administrative Sciences* 76(4) 774–789.
- Schuyt, Th. N. M., Bekkers, R. & Smit, J. H. (2010). The Philanthropy Scale: a Sociological Perspective in Measuring New Forms of Pro Social Behaviour. *Social Work & Society*, Vol 8 (No1) 121-135.
- Schuyt, Th. N. M. (2013). *Philanthropy and the philanthropy Sector: An introduction*. USA: Ashgate Publishing Company.
- Singer, P. (2010). *The Life You Can Save: Acting Now to End World Poverty*. USA: Random House.
- Singer, P. (2015). *The Most Good You Can Do: How Effective Altruism Is Changing Ideas About Living Ethically*. USA: Yale University Press.
- Sklias, P. (1999). *Non-Governmental Organizations and the International Political Economy, with special reference to EU's development policy*. Athens: Nubis Press.
- Spendenbericht. (2015). Διαθέσιμο στο <http://fundraising.at/>
- Spero, J. E. (2014). *Charity and Philanthropy in Russia, China, India, and Brazil*. United States of America: Foundation Center. Διαθέσιμο στο http://www.foundationcenter.org/gainknowledge/research/pdf/philanthropy_bric.pdf.

- Sulek, M. (2010). On the Modern meaning of Philanthropy. *Non Profit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol.39, No 2, p. 193 -212.
- Sulek, M. (2010). On the Classical Meaning of Philanthrôpia. *Non profit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol.39 ,No 3, p. 385-408.
- Tayart de Borms, L. (2005). *Foundations: Creating impact in a globalised world*. England: John Wiley.
- Taylor-Goody, P. (2005). *New Risks, New Welfare. The Transformation of the European Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.
- Taylor, R. (2010). *Third Sector Research*. New York: Springer-Verlag.
- _____ (2006, February 23). The birth of philanthrocapitalism. *The Economist*. Διαθέσιμο στο <http://www.economist.com/>.
- _____ The \$ 3 Billion, \$ 30 Billion, & \$300 Billion Questions for the Future of Philanthropy in Development. *Center for Global Development*. Διαθέσιμο στο <http://www.cgdev.org/blog/>
- Union of International Associations (UIA). *Yearbook of International Organizations, 2014-2015*. 6 Vols. Brussels. Διαθέσιμο στο <http://www.uia.org>.
- Veyne, P. (1976). *Le pain et le cirque. Sociologie Historique d' un pluralisme politique*. Paris: Seuil.
- Villadsen, K. (2007). The Emergence of 'Neo-Philanthropy': A New Discursive Space in Welfare Policy? *Acta Sociologica*, Vol 50, No 3, 309-323.
- West, K. (2001). *Agents of Altruism. The expansion of humanitarian NGOs in Rwanda and Afghanistan*. England: Ashgate.
- Wiepking, P. (2009). *The State of Giving Research in Europe. Household Donations to Charitable Organizations in Twelve European Countries*. Amsterdam: European Research Network on Philanthropy.
- Wiley, J. (2002). *Strategic Tools for Social Entrepreneurs: Enhancing the Performance of Your Enterprising Nonprofit*. Chichesrer: John Wiley.
- Wings. (2015, April 23). Global perspectives on Asia- Pacific philanthropy. *Philanthropy In Focus*. Διαθέσιμο στο <https://wingsweblog.wordpress.com>.
- World Business Council for Sustainable Development. (2000). *Corporate Social Responsibility: Meeting changing expectations*. Διαθέσιμο στο <http://www.wbcsd.org>.